

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (τμήμα μείζονος συνθέσεως)
της 9ης Σεπτεμβρίου 2008*

Στις συνεκδικαζόμενες υποθέσεις C-120/06 P και C-121/06 P,

με αντικείμενο δύο αιτήσεις αναίρεσεως δυνάμει του άρθρου 56 του Οργανισμού του Δικαστηρίου, που ασκήθηκαν, αντιστοίχως, στις 24 Φεβρουαρίου 2006 και στις 27 Φεβρουαρίου 2006,

Fabbrica italiana accumulatori motocarri Montecchio SpA (FIAMM), με έδρα το Montecchio Maggiore (Ιταλία),

Fabbrica italiana accumulatori motocarri Montecchio Technologies LLC, πρώην Fabbrica italiana accumulatori motocarri Montecchio Technologies Inc. (FIAMM Technologies), με έδρα το East Haven, Delaware (Ηνωμένες Πολιτείες),

εκπροσωπούμενες από τους I. Van Bael, A. Cevese και F. Di Gianni, avocats,

αναιρεσείουσες,

όπου οι λοιποί διάδικοι είναι:

το **Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ενώσεως**, εκπροσωπούμενο από τους A. Vitro, S. Marquardt και A. De Gregorio Merino,

* Γλώσσα διαδικασίας: η ιταλική.

η **Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων**, εκπροσωπούμενη από τους P. J. Kuijper, V. Di Bucci, C. Brown και E. Righini, με τόπο επιδόσεων στο Λουξεμβούργο,

εναγόμενα πρωτοδίκως,

το **Βασίλειο της Ισπανίας**, εκπροσωπούμενο από τους E. Braquehais Conesa και M. Muñoz Rérez, με τόπο επιδόσεων στο Λουξεμβούργο,

παρεμβαίνον πρωτοδίκως (C-120/06 P),

και

Giorgio Fedon & Figli SpA, με έδρα τη Vallesella di Cadore (Ιταλία),

Fedon America, Inc., με έδρα το Wilmington, Delaware (Ηνωμένες Πολιτείες),

εκπροσωπούμενες από τους I. Van Bael, A. Cevese, F. Di Gianni και R. Antonini, avocats,

αναηρεσείουσες,

όπου οι λοιποί διάδικοι είναι:

το **Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ενώσεως**, εκπροσωπούμενο από τους A. Vitro, S. Marquardt και A. De Gregorio Merino,

η **Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων**, εκπροσωπούμενη από τους P. J. Kuijper, V. Di Bucci, C. Brown και E. Righini, με τόπο επιδόσεων στο Λουξεμβούργο,

εναγόμενα πρωτοδίκως,

υποστηριζόμενα από:

το **Βασίλειο της Ισπανίας**, εκπροσωπούμενο από τον M. Muñoz Pérez, με τόπο επιδόσεων στο Λουξεμβούργο,

παρεμβαίνουν κατ' αναίρεση (C-121/06 P),

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (τμήμα μείζονος συνθέσεως),

συγκείμενο από τους B. Σκουρή, Πρόεδρο, P. Jann, C. W. A. Timmermans, Γ. Αρέστη, U. Löhms, προέδρους τμήματος, K. Schiemann (εισηγητή), E. Juhász, A. Borg Barthet, M. Pešič, J. Malenovský, J. Klučka, E. Levits και C. Toader, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: M. Poiares Maduro
γραμματέας: J. Swedenborg, υπάλληλος διοικήσεως,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 3ης Ιουλίου 2007,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση της 20ής Φεβρουαρίου 2008,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- Με τις αιτήσεις τους αναιρέσεως, η *Fabbrica italiana accumulatori motocarri Montecchio SpA* και η *Fabbrica italiana accumulatori motocarri Montecchio Technologies LLC* (στο εξής, συλλήβδην: *FIAMM*), αφενός, καθώς και η *Giorgio Fedon & Figli SpA* και η *Fedon America, Inc.* (στο εξής, συλλήβδην: *Fedon*), αφετέρου, ζητούν, αντιστοίχως, να αναιρεθεί η απόφαση του Πρωτοδικείου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων της 14ης Δεκεμβρίου 2005, T-69/00, *FIAMM* και *FIAMM Technologies* κατά Συμβουλίου και Επιτροπής (Συλλογή 2005, σ. II-5393) (υπόθεση C-120/06 P) και να αναιρεθεί η απόφαση του Πρωτοδικείου της 14ης Δεκεμβρίου 2005, T-135/01, *Fedon & Figli* κ.λπ. κατά Συμβουλίου και Επιτροπής (υπόθεση C-121/06 P). Με τις αποφάσεις αυτές (στο εξής, αντιστοίχως: απόφαση *FIAMM* και απόφαση *Fedon* ή, ομού: αναιρεσιβαλλόμενες αποφάσεις), το Πρωτοδικείο απέρριψε τις αγωγές της *FIAMM* και της *Fedon* που απέβλεπαν στην αποκατάσταση της ζημίας που υπέστησαν, όπως υποστηρίζεται, οι επιχειρήσεις αυτές λόγω του πρόσθετου δασμού του οποίου η επιβολή από τις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής επί των εισαγωγών των προϊόντων των εν λόγω επιχειρήσεων επιτράπη από το όργανο επιλύσεως διαφορών (στο εξής: ΟΕΔ) του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου (ΠΟΕ), κατόπιν της διαπιστώσεως, εκ μέρους του ΟΕΔ, του ασυμβιβάστου του κοινοτικού καθεστώτος εισαγωγής μπανανών με τις συμφωνίες και τα μνημόνια που έχουν προσαρτηθεί στη Συμφωνία περί ιδρύσεως του ΠΟΕ.

- 2 Με διάταξη του Προέδρου του Δικαστηρίου της 8ης Αυγούστου 2006, επετράπη στο Βασίλειο της Ισπανίας να παρέμβει προς στήριξη των αιτημάτων του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ενώσεως και της Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων στο πλαίσιο της υποθέσεως C-121/06 P.
- 3 Με διάταξη του Προέδρου του Δικαστηρίου της 12ης Απριλίου 2007, οι υποθέσεις C-120/06 P και C-121/06 P ενώθηκαν προς διευκόλυνση της προφορικής διαδικασίας και προς έκδοση κοινής αποφάσεως.

Το νομικό πλαίσιο

Οι συμφωνίες ΠΟΕ

- 4 Με την απόφαση 94/800/ΕΚ, της 22ας Δεκεμβρίου 1994, σχετικά με την εξ ονόματος της Ευρωπαϊκής Κοινότητας σύναψη των συμφωνιών που απέρρευσαν από τις πολυμερείς διαπραγματεύσεις του Γύρου της Ουρουγουάης (1986-1994), καθόσον αφορά τα θέματα που εμπίπτουν στις αρμοδιότητές της (ΕΕ L 336, σ. 1), το Συμβούλιο ενέκρινε τη Συμφωνία περί ιδρύσεως του ΠΟΕ, καθώς και τις συμφωνίες που περιλαμβάνονται στα παραρτήματα 1 έως 4 της Συμφωνίας αυτής (στο εξής: συμφωνίες ΠΟΕ).
- 5 Το άρθρο 3, παράγραφοι 2 και 7, του μνημονίου συμφωνίας σχετικά με τους κανόνες και τις διαδικασίες που διέπουν την επίλυση των διαφορών (στο εξής: ΜΕΔ), το οποίο αποτελεί το παράρτημα 2 της Συμφωνίας περί ιδρύσεως του ΠΟΕ, έχει ως εξής:

«2. Το σύστημα επίλυσης διαφορών του ΠΟΕ αποτελεί καθοριστικό στοιχείο για την παροχή ασφάλειας και την εξασφάλιση της δυνατότητας πρόβλεψης σε ένα

πολυμερές εμπορικό σύστημα. Τα μέλη αναγνωρίζουν ότι συμβάλλει στη διατήρηση των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων των μελών στο πλαίσιο των καλυπτόμενων συμφωνιών και στην αποσαφήνιση των υφιστάμενων διατάξεων των συγκεκριμένων συμφωνιών, βάσει των συνήθων κανόνων ερμηνείας του δημοσίου διεθνούς δικαίου. Οι συστάσεις και οι αποφάσεις του ΟΕΔ δεν είναι δυνατόν να αυξήσουν ή να μειώσουν τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις που προβλέπονται στις καλυπτόμενες συμφωνίες.

[...]

7. Προτού να ασκηθεί προσφυγή, τα μέλη εξετάζουν τη σκοπιμότητα ανάληψης δράσεων στο πλαίσιο των σχετικών διαδικασιών. Στόχος του μηχανισμού επίλυσης διαφορών είναι η εξασφάλιση της θετικής επίλυσης των διαφορών. Προτιμούνται σαφώς λύσεις αμοιβαία αποδεκτές στους διαδίκους και σύμφωνες με τις καλυπτόμενες συμφωνίες. Ελλείψει αμοιβαία αποδεκτών λύσεων, πρώτος στόχος του μηχανισμού επίλυσης διαφορών είναι, συνήθως, η εξασφάλιση της ανάκλησης των σχετικών μέτρων, εάν αυτά αποδεικνύεται ότι αντιβαίνουν στις διατάξεις οποιασδήποτε από τις καλυπτόμενες συμφωνίες. Η προσφυγή στις διατάξεις παροχής αντισταθμιστικού ανταλλάγματος είναι δυνατή μόνο σε περίπτωση που η άμεση ανάκληση του μέτρου είναι πρακτικώς αδύνατη, και προσωρινή, μέχρις ότου ανακληθεί το μέτρο που αντιβαίνει σε καλυπτόμενη συμφωνία. Η τελευταία δυνατότητα που παρέχεται βάσει του παρόντος μνημονίου συμφωνίας στο μέρος που επικαλείται τις διαδικασίες επίλυσης διαφορών είναι το δικαίωμα αναστολής της εφαρμογής παραχωρήσεων ή άλλων υποχρεώσεων στο πλαίσιο των καλυπτομένων συμφωνιών σε διακριτική βάση εις βάρος του άλλου μέλους, υπό τον όρο χορήγησης σχετικής άδειας από το ΟΕΔ.»

- 6 Δυνάμει του άρθρου 7 του ΜΕΔ, ειδικές ομάδες που συγκροτούνται κατόπιν αιτήσεως ενός καταγγέλλοντος διατυπώνουν συμπεράσματα κατάλληλα να βοηθήσουν το ΟΕΔ να προβαίνει σε συστάσεις ή να λαμβάνει αποφάσεις επί των ζητημάτων των οποίων έχει επιληφθεί το εν λόγω όργανο. Σύμφωνα με το άρθρο 12, παράγραφος 7, του ΜΕΔ, εάν οι διάδικοι δεν καταλήξουν σε αμοιβαία ικανοποιητική λύση, η ειδική ομάδα υποβάλλει τα πορίσματά της υπό μορφή έκθεσης στο ΟΕΔ.
- 7 Από το άρθρο 16, παράγραφος 4, του ΜΕΔ προκύπτει ότι, εντός εξήντα ημερών από την ημερομηνία διαβίβασης της έκθεσης της ειδικής ομάδας στα μέλη, η έκθεση αυτή εγκρίνεται κατά τη διάρκεια συνεδρίασης του ΟΕΔ, εκτός εάν διάδικο μέρος

γνωστοποιήσει επισήμως στο ΟΕΔ την απόφασή του να προσβάλει την έκθεση ή εάν το ΟΕΔ αποφασίσει με συναίνεση την απόρριψή της.

- 8 Το άρθρο 17 του ΜΕΔ προβλέπει τη σύσταση ενός μονίμου δευτεροβάθμιου δικαιοδοτικού οργάνου στο οποίο υποβάλλονται εφέσεις που αφορούν υποθέσεις ειδικών ομάδων. Κατά την παράγραφο 6 του εν λόγω άρθρου, η έφεση περιορίζεται σε νομικά ζητήματα που τίγονται στην έκθεση της ειδικής ομάδας, καθώς και στην ερμηνεία των νομικών εννοιών την οποία πραγματοποιεί η ειδική ομάδα. Από την παράγραφο 13 του ίδιου άρθρου προκύπτει ότι το δευτεροβάθμιο δικαιοδοτικό όργανο, με την έκθεση που καλείται να υποβάλει, δύναται να υποστηρίξει, να τροποποιεί ή να αναιρεί τις νομικές διαπιστώσεις και πορίσματα της ειδικής ομάδας.
- 9 Το άρθρο 17, παράγραφος 14, του ΜΕΔ ορίζει:

«Η έκθεση του δευτεροβάθμιου δικαιοδοτικού οργάνου εγκρίνεται από το ΟΕΔ και γίνεται αποδεκτή άνευ όρων από τους διαδίκους, εκτός εάν το ΟΕΔ αποφασίσει με συναίνεση να μην εγκρίνει την έκθεση του δευτεροβάθμιου δικαιοδοτικού οργάνου εντός τριάντα ημερών από την υποβολή της στα μέλη. [...]»

- 10 Σύμφωνα με το άρθρο 19, παράγραφος 1, του ΜΕΔ:

«Σε περίπτωση που μια ειδική ομάδα ή το δευτεροβάθμιο δικαιοδοτικό όργανο συμπεραίνει ότι ένα μέτρο είναι ασυμβίβαστο με καλυπτόμενη συμφωνία συστήνει στο ενδιαφερόμενο μέλος να αναπροσαρμόσει το μέτρο ώστε να συμβαδίζει προς τη σχετική συμφωνία. Πέραν των συστάσεών τους, η ειδική ομάδα ή το δευτεροβάθμιο δικαιοδοτικό όργανο δύναται να προτείνουν τρόπους κατά τους οποίους το ενδιαφερόμενο μέλος θα ήταν δυνατόν να υλοποιήσει τις συστάσεις.»

- 11 Το άρθρο 21 του ΜΕΔ, που τιτλοφορείται «Παρακολούθηση της εφαρμογής των συστάσεων και αποφάσεων» του ΟΕΔ, ορίζει:

«1. Η ταχεία συμμόρφωση με τις συστάσεις ή αποφάσεις του ΟΕΔ είναι ουσιαστικής σημασίας προκειμένου να εξασφαλισθεί η αποτελεσματική επίλυση των διαφορών προς όφελος όλων των μελών.

[...]

3. Στο πλαίσιο συνεδρίασης του ΟΕΔ που πραγματοποιείται εντός 30 ημερών μετά την ημερομηνία έγκρισης της έκθεσης της ειδικής ομάδας ή του δευτεροβάθμιου δικαιοδοτικού οργάνου, το ενδιαφερόμενο μέλος ενημερώνει το ΟΕΔ σχετικά με τις προθέσεις του, όσον αφορά την υλοποίηση των συστάσεων και αποφάσεων του ΟΕΔ. Εάν η άμεση συμμόρφωση με τις συστάσεις και αποφάσεις είναι πρακτικώς αδύνατη, παρέχεται για το σκοπό αυτό εύλογο χρονικό διάστημα στο ενδιαφερόμενο μέλος. Το εύλογο χρονικό διάστημα συνίσταται:

- α) στο χρονικό διάστημα που προτείνεται από το ενδιαφερόμενο μέλος, [...] και εγκρίνεται από το ΟΕΔ ή, ελλείψει της έγκρισης αυτής,
- β) σε χρονικό διάστημα που συμφωνείται αμοιβαία από τους διαδίκους [...]· ή, ελλείψει τέτοιας συμφωνίας,
- γ) σε χρονικό διάστημα που καθορίζεται μέσω υποχρεωτικής διαιτησίας [...]

[...]

5. Σε περίπτωση διαφωνίας ως προς την ύπαρξη μέτρων ή ως προς το αν συμβιβάζονται με καλυπτόμενη συμφωνία μέτρα που λαμβάνονται προς συμμόρφωση με τις συστάσεις και αποφάσεις, η εν λόγω διαφορά ρυθμίζεται σύμφωνα με τις σχετικές διαδικασίες επίλυσης διαφορών, με προσφυγή, όταν είναι δυνατόν, στην αρχική ειδική ομάδα. [...]

6. Το ΟΕΔ παρακολουθεί την εφαρμογή των εγκεκριμένων συστάσεων ή αποφάσεων [...]. Εκτός εάν το ΟΕΔ αποφασίσει διαφορετικά, το θέμα της εφαρμογής των συστάσεων και αποφάσεων εγγράφεται στην ημερήσια διάταξη της συνεδρίασης του ΟΕΔ έξι μήνες μετά την ημερομηνία καθορισμού του εν λόγω χρονικού διαστήματος, σύμφωνα με την παράγραφο 3, και παραμένει στην ημερήσια διάταξη του ΟΕΔ μέχρις ότου επιλυθεί. [...]

[...]»

12 Το άρθρο 22 του ΜΕΔ, που τιτλοφορείται «Παροχή αντισταθμιστικών ανταλλαγμάτων και αναστολή των παραχωρήσεων», έχει ως εξής:

«1. Η παροχή αντισταθμιστικών ανταλλαγμάτων και η αναστολή των παραχωρήσεων ή άλλων υποχρεώσεων αποτελούν προσωρινά μέτρα που λαμβάνονται σε περίπτωση που οι συστάσεις και οι αποφάσεις δεν εφαρμόζονται εντός ευλόγου χρονικού διαστήματος. Ωστόσο, ούτε η παροχή αντισταθμιστικών ανταλλαγμάτων ούτε η αναστολή των παραχωρήσεων ή άλλων υποχρεώσεων δεν προτιμώνται έναντι της πλήρους εφαρμογής σύστασης για τη συμμόρφωση μέτρου με τις καλυπτόμενες συμφωνίες. Τα αντισταθμιστικά ανταλλάγματα αποτελούν εθελοντικά μέτρα και, όταν παρέχονται, είναι σύμφωνα με τις καλυπτόμενες συμφωνίες.

2. Εάν το ενδιαφερόμενο μέλος δεν επιτύχει τη συμμόρφωση ενός μέτρου που απεδείχθη ασυμβίβαστο με καλυπτόμενη συμφωνία, ή τη συμμόρφωσή του με τις συστάσεις και αποφάσεις εντός ευλόγου χρονικού διαστήματος που καθορίζεται βάσει του άρθρου 21 παράγραφος 3, το μέλος αυτό, εάν ζητηθεί, και όχι αργότερα από το πέρας του ευλόγου χρονικού διαστήματος, προβαίνει σε διαβουλεύσεις με οποιοδήποτε μέρος έχει επικαλεσθεί τις διαδικασίες επίλυσης διαφορών,

προκειμένου να συμφωνηθούν αμοιβαία αποδεκτά αντισταθμιστικά ανταλλάγματα. Εάν δεν επιτευχθεί συμφωνία για την παροχή ικανοποιητικού αντισταθμιστικού ανταλλάγματος, εντός είκοσι ημερών από το πέρας του ευλόγου χρονικού διαστήματος, κάθε μέλος που έχει επικαλεσθεί τις διαδικασίες επίλυσης διαφορών δύναται να ζητήσει τη χορήγηση άδειας από το ΟΕΔ για να αναστείλει έναντι του ενδιαφερόμενου μέλους την εφαρμογή παραχωρήσεων ή άλλων υποχρεώσεων που απορρέουν από τις καλυπτόμενες συμφωνίες.

3. Προκειμένου να επιλέξει τις παραχωρήσεις ή άλλες υποχρεώσεις που θα αναστείλει, ο καταγγέλλων εφαρμόζει τις ακόλουθες αρχές και διαδικασίες:

- α) η γενική αρχή είναι η εξής: ο καταγγέλλων οφείλει κατ' αρχήν να προβεί στην αναστολή των παραχωρήσεων ή άλλων υποχρεώσεων όσον αφορά τον ίδιο τομέα με αυτόν, στον οποίο η ειδική ομάδα ή το δευτεροβάθμιο δικαιοδοτικό όργανο διαπίστωσε παράβαση ή τυχόν μερική ή ολική αναίρεση των οφελών·
- β) σε περίπτωση που το εν λόγω μέλος θεωρεί ότι δεν είναι εφικτή ή αποτελεσματική η αναστολή των παραχωρήσεων ή άλλων υποχρεώσεων όσον αφορά τον ίδιο τομέα, δύναται να προβεί σε αναστολή των παραχωρήσεων ή λοιπών υποχρεώσεων στο πλαίσιο άλλων τομέων που καλύπτονται από την ίδια συμφωνία·
- γ) εάν το εν λόγω μέλος θεωρεί ότι δεν είναι εφικτή ή αποτελεσματική η αναστολή παραχωρήσεων ή άλλων υποχρεώσεων όσον αφορά τους λοιπούς τομείς στο πλαίσιο της ίδιας συμφωνίας, και ότι οι περιστάσεις είναι αρκετά σοβαρές, δύναται να επιδιώξει την αναστολή παραχωρήσεων ή άλλων υποχρεώσεων στο πλαίσιο άλλης καλυπτόμενης συμφωνίας·

[...]

στ) για τους σκοπούς της παρούσας παραγράφου, ως «τομέας» νοείται:

ι) όσον αφορά τα εμπορεύματα, το σύνολο των εμπορευμάτων·

[...]

[...]

4. Το επίπεδο της αναστολής των παραχωρήσεων ή άλλων υποχρεώσεων για το οποίο χορηγείται άδεια από το ΟΕΔ αντιστοιχεί στο επίπεδο μερικής ή ολικής αναίρεσης των οφελών.

[...]

6. Σε περίπτωση που ισχύουν οι συνθήκες που περιγράφονται στην παράγραφο 2, το ΟΕΔ, κατόπιν αιτήσεως, χορηγεί άδεια για την αναστολή των παραχωρήσεων ή άλλων υποχρεώσεων εντός τριάντα ημερών από το πέρας του ευλόγου χρονικού διαστήματος, εκτός εάν το ΟΕΔ αποφασίσει με συναίνεση την απόρριψη της αίτησης. Ωστόσο, εάν το ενδιαφερόμενο μέλος έχει αντιρρήσεις ως προς το προτεινόμενο επίπεδο αναστολής ή ισχυρίζεται ότι δεν τηρήθηκαν οι αρχές και οι διαδικασίες που αναφέρονται στην παράγραφο 3 όταν ο καταγγέλλων ζήτησε άδεια αναστολής των παραχωρήσεων ή άλλων υποχρεώσεων [...], το θέμα παραπέμπεται σε διαιτησία [...]. Οι παραχωρήσεις ή άλλες υποχρεώσεις δεν αναστέλλονται κατά τη διάρκεια της διαιτησίας.

7. [...] Το ΟΕΔ [...] χορηγεί κατόπιν αίτησης άδεια για την αναστολή των παραχωρήσεων ή άλλων υποχρεώσεων, όταν η αίτηση είναι σύμφωνη με την απόφαση του διαιτητή, εκτός εάν το ΟΕΔ αποφασίσει με συναίνεση την απόρριψη της αίτησης.

8. Η αναστολή των παραχωρήσεων ή άλλων υποχρεώσεων είναι προσωρινή και εφαρμόζεται μόνον έως ότου καταργηθεί το μέτρο που απεδείχθη ότι δεν είναι σύμφωνο με καλυπτόμενη συμφωνία ή έως ότου το μέλος, το οποίο οφείλει να εφαρμόσει συστάσεις ή αποφάσεις, εξεύρει λύση ως προς το θέμα της μερικής ή ολικής αναίρεσης οφελών, ή επιτευχθεί αμοιβαίως ικανοποιητική λύση. Σύμφωνα με το άρθρο 21, παράγραφος 6, το ΟΕΔ συνεχίζει να παρακολουθεί την εφαρμογή εγκεκριμένων συστάσεων ή αποφάσεων, συμπεριλαμβανομένων των περιπτώσεων που έχουν παρασχεθεί αντισταθμιστικά ανταλλάγματα ή που έχουν ανασταλεί παραχωρήσεις ή άλλες υποχρεώσεις, αλλά δεν έχουν τεθεί σε εφαρμογή συστάσεις για τη συμμόρφωση του μέτρου με τις καλυπτόμενες συμφωνίες.

[...]»

Η κοινοτική νομοθεσία για την κοινή οργάνωση της αγοράς στον τομέα της μπανάνας και η σχετική διαφορά στο πλαίσιο του ΠΟΕ

¹³ Στις 13 Φεβρουαρίου 1993, το Συμβούλιο εξέδωσε τον κανονισμό (ΕΟΚ) 404/93 για την κοινή οργάνωση της αγοράς στον τομέα της μπανάνας (ΕΕ L 47, σ. 1), του οποίου ο τίτλος IV που είναι αφιερωμένος στο καθεστώς των συναλλαγών με τις τρίτες χώρες περιελάμβανε προτιμησιακές διατάξεις υπέρ των μπανανών καταγωγής ορισμένων κρατών της Αφρικής, της Καραϊβικής και του Ειρηνικού (στο εξής: κράτη ΑΚΕ) που έχουν συνυπογράψει την τέταρτη σύμβαση ΑΚΕ-ΕΟΚ της Λομέ, της 15ης Δεκεμβρίου 1989 (ΕΕ 1991, L 229, σ. 3).

¹⁴ Κατόπιν καταγγελιών που κατέθεσαν τον Φεβρουάριο του 1996 πολλά μέλη του ΠΟΕ, στα οποία περιλαμβάνονται οι Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής, το ως άνω καθεστώς συναλλαγών αποτέλεσε το αντικείμενο διαδικασίας επιλύσεως διαφορών.

- 15 Με την έκθεσή του, το δευτεροβάθμιο δικαιοδοτικό όργανο διαπίστωσε ότι ορισμένα στοιχεία του εν λόγω καθεστώτος συναλλαγών δεν συμβιβάζονταν με τις δεσμεύσεις που είχε αναλάβει η Κοινότητα στο πλαίσιο των συμφωνιών ΠΟΕ και συνέστησε να καλέσει το ΟΕΔ την Κοινότητα να ενεργήσει κατά τρόπον ώστε να επιτευχθεί η συμμόρφωση του καθεστώτος αυτού με τις ως άνω δεσμεύσεις. Η έκθεση αυτή εγκρίθηκε με απόφαση του ΟΕΔ στις 25 Σεπτεμβρίου 1997 (στο εξής: απόφαση της 25ης Σεπτεμβρίου 1997).
- 16 Στις 16 Οκτωβρίου 1997, η Κοινότητα ενημέρωσε το ΟΕΔ, σύμφωνα με το άρθρο 21, παράγραφος 3, του ΜΕΔ, ότι επρόκειτο να τηρήσει τις διεθνείς δεσμεύσεις της.
- 17 Κατ' εφαρμογήν του άρθρου 21, παράγραφος 3, στοιχείο γ', του ΜΕΔ, ως εύλογη προθεσμία εντός της οποίας η Κοινότητα όφειλε να συμμορφωθεί προς τις υποχρεώσεις της καθορίστηκε, με διαιτητική απόφαση, η 1η Ιανουαρίου 1999.
- 18 Από τη δεύτερη αιτιολογική σκέψη του κανονισμού (ΕΚ) 1637/98 του Συμβουλίου, της 20ής Ιουλίου 1998, για την τροποποίηση του κανονισμού 404/93 (ΕΕ L 210, σ. 28), προκύπτει ότι με τον εν λόγω κανονισμό τροποποιήθηκε το καθεστώς των συναλλαγών με τις τρίτες χώρες όσον αφορά τις μπανάνες, λαμβανομένου υπόψη ότι έπρεπε «να τηρηθούν οι διεθνείς δεσμεύσεις, οι οποίες αναλήφθηκαν από την Κοινότητα δυνάμει του [ΠΟΕ], καθώς επίσης και οι δεσμεύσεις που αναλήφθηκαν έναντι των μερών που υπέγραψαν την τέταρτη σύμβαση ΑΚΕ-ΕΟΚ της Λομέ, με ταυτόχρονη επίτευξη των στόχων της κοινής οργάνωσης της αγοράς στον τομέα της μπανάνας».
- 19 Ο κανονισμός (ΕΚ) 2362/98 της Επιτροπής, της 28ης Οκτωβρίου 1998, για τις λεπτομέρειες εφαρμογής του κανονισμού 404/93 σχετικά με το καθεστώς εισαγωγής μπανανών στην Κοινότητα (ΕΕ L 293, σ. 32), κατέστη εφαρμοστέος την 1η Ιανουαρίου 1999.
- 20 Οι Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής, εκτιμώντας ότι το κατ' αυτόν τον τρόπο θεσπισθέν νέο κοινοτικό καθεστώς εισαγωγής μπανανών διατηρούσε τα μη σύννομα στοιχεία του προηγούμενου καθεστώτος, κατά παράβαση των συμφωνιών ΠΟΕ και της

αποφάσεως της 25ης Σεπτεμβρίου 1997 του ΟΕΔ, ζήτησαν στις 14 Ιανουαρίου 1999 από το ΟΕΔ, δυνάμει του άρθρου 22, παράγραφος 2, του ΜΕΔ, τη χορήγηση αδειάς για να αναστείλουν έναντι της Κοινότητας και των κρατών μελών της την εφαρμογή δασμολογικών παραχωρήσεων και συναφών υποχρεώσεων που απορρέουν από τη Γενική Συμφωνία Δασμών και Εμπορίου (GATT) του 1994 και από τη Γενική Συμφωνία για τις συναλλαγές στον τομέα των υπηρεσιών (GATS), για ποσό εμπορικών συναλλαγών 520 εκατομμυρίων δολαρίων Ηνωμένων Πολιτειών Αμερικής (USD).

- 21 Δεδομένου ότι η Κοινότητα έθεσε υπό αμφισβήτηση το ως άνω ποσό και υποστήριξε ότι δεν τηρήθηκαν οι αρχές και οι διαδικασίες που καθορίζονται στο άρθρο 22, παράγραφος 3, του ΜΕΔ, το ΟΕΔ αποφάσισε στις 29 Ιανουαρίου 1999 να παραπέμψει το ανωτέρω ζήτημα σε διαιτησία, βάσει του άρθρου 22, παράγραφος 6, του ΜΕΔ.
- 22 Με απόφαση της 9ης Απριλίου 1999, οι διαιτητές θεώρησαν, αφενός, ότι πολλές διατάξεις του νέου κοινοτικού καθεστώτος εισαγωγής μπανανών είναι αντίθετες προς τις διατάξεις των συμφωνιών ΠΟΕ και, αφετέρου, καθόρισαν σε 191,4 εκατομμύρια USD ετησίως το επίπεδο μερικής ή ολικής αναιρέσεως των οφελών την οποία υπέστησαν οι Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής.
- 23 Στις 19 Απριλίου 1999, το ΟΕΔ επέτρεψε στις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής να επιβάλουν επί των εισαγωγών που προέρχονται από την Κοινότητα δασμούς μέχρι του ποσού συναλλαγών 191,4 εκατομμυρίων USD ετησίως.
- 24 Αυθημερόν, οι αρχές των Ηνωμένων Πολιτειών Αμερικής επέβαλαν δασμό επί της αξίας σε ποσοστό 100% στις εισαγωγές διαφόρων προϊόντων. Μεταξύ των ως άνω προϊόντων, καταγωγής Αυστρίας, Βελγίου, Φινλανδίας, Γαλλίας, Γερμανίας, Ελλάδας, Ιρλανδίας, Ιταλίας, Λουξεμβούργου, Πορτογαλίας, Ισπανίας, Σουηδίας ή Ηνωμένου Βασιλείου, περιλαμβάνονταν, ιδίως, οι «συσσωρευτές μολύβδου, άλλοι από αυτούς που χρησιμοποιούνται για την εκκίνηση κινητήρων με έμβολο ή ως πρωτεύουσα πηγή ενέργειας για τα ηλεκτρικά οχήματα», καθώς και τα «αντικείμενα τσέπης των οποίων η εξωτερική επιφάνεια είναι κατασκευασμένη από πλαστικό ή είναι ενισχυμένη με πλαστικό».

- 25 Το κοινοτικό καθεστώς εισαγωγής μπανανών αποτέλεσε το αντικείμενο νέων τροποποιήσεων, οι οποίες εισήχθησαν με τον κανονισμό (ΕΚ) 216/2001 του Συμβουλίου, της 29ης Ιανουαρίου 2001, για την τροποποίηση του κανονισμού 404/93 (ΕΕ L 31, σ. 2).
- 26 Σύμφωνα με την πρώτη έως και την έκτη αιτιολογική σκέψη του κανονισμού 216/2001:
- «1) Πραγματοποιήθηκαν πολλές και έντονες επαφές με τις προμηθεύτριες χώρες, καθώς και με τα υπόλοιπα ενδιαφερόμενα μέρη, ώστε να τερματισθούν οι αμφισβητήσεις που προκάλεσε το καθεστώς εισαγωγής που έχει θεσπιστεί με τον κανονισμό (ΕΟΚ) 404/93 [...] και προκειμένου να ληφθούν υπόψη τα συμπεράσματα της ειδικής ομάδας η οποία συγκροτήθηκε στο πλαίσιο του συστήματος διευθέτησης των διαφορών του [ΠΟΕ].
 - 2) Από την ανάλυση όλων των επιλογών που παρουσίασε η Επιτροπή συμπεραίνεται ότι η θέσπιση, μεσοπρόθεσμα, καθεστώτος εισαγωγής βασιζόμενου στην εφαρμογή δασμού ενδεδειγμένου ύψους και η εφαρμογή δασμολογικής προτίμησης για εισαγωγές καταγωγής [κρατών] ΑΚΕ κρίνεται ότι δίνουν τις καλύτερες εγγυήσεις, αφενός, για την επίτευξη των στόχων της κοινής οργάνωσης αγοράς όσον αφορά την κοινοτική παραγωγή και τη ζήτηση των καταναλωτών και, αφετέρου, για την τήρηση των κανόνων διεθνούς εμπορίου, ώστε να προληφθούν νέες αμφισβητήσεις.
 - 3) Η καθιέρωση ενός τέτοιου καθεστώτος οφείλει πάντως να πραγματοποιηθεί με το πέρασ διαπραγματεύσεων με τους εταίρους της Κοινότητας, σύμφωνα με τις διαδικασίες του ΠΟΕ, ειδικότερα το άρθρο XXVIII [της GATT του 1994]. [...]
 - 4) Έως ότου αρχίσει να ισχύει το ανωτέρω καθεστώς, είναι σκόπιμο ο εφοδιασμός της Κοινότητας να πραγματοποιείται στο πλαίσιο πολλών δασμολογικών ποσοτώσεων, ανοικτών για εισαγωγές πάσης καταγωγής, οι οποίες έχουν ορισθεί λαμβάνοντας υπόψη τις συστάσεις του [ΟΕΔ] [...]

- 5) Λόγω των αναληφθεισών υποχρεώσεων έναντι των [κρατών] ΑΚΕ και της ανάγκης διασφάλισης σε αυτές κατάλληλων όρων ανταγωνιστικότητας, με την εφαρμογή στις εισαγόμενες μπανάνες καταγωγής των ανωτέρω χωρών δασμολογικής προτίμησης 300 ευρώ ανά τόνο αναμένεται να διατηρηθούν οι επίμαχες εμπορικές ροές. Αυτό οδηγεί, ειδικότερα, στην εφαρμογή, για τις εν λόγω εισαγωγές, μηδενικού δασμού στο πλαίσιο των [...] δασμολογικών ποσοστώσεων.
- 6) Ενδείκνυται να εξουσιοδοτηθεί η Επιτροπή να αρχίσει διαπραγματεύσεις με τις προμηθεύτριες χώρες που έχουν ουσιώδες συμφέρον για τον εφοδιασμό της κοινοτικής αγοράς, ώστε να επιχειρήσει να είναι προϊόν διαπραγματεύσεων η κατανομή των δύο πρώτων δασμολογικών ποσοστώσεων. [...]»

²⁷ Στις 11 Απριλίου 2001, οι Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής και η Κοινότητα συνήψαν μνημόνιο συμφωνίας που όριζε «τα μέσα τα οποία μπορούν να παράσχουν τη δυνατότητα να επιλυθεί η μακροχρόνια διαφορά σχετικά με το καθεστώς εισαγωγής μπανανών» στην Κοινότητα. Το ως άνω μνημόνιο προβλέπει ότι η Κοινότητα δεσμεύεται να «[θεσπίσει] ένα αποκλειστικώς δασμολογικό καθεστώς για τις εισαγωγές μπανανών το αργότερο την 1η Ιανουαρίου 2006». Το ανωτέρω έγγραφο ορίζει τα μέτρα που δεσμεύεται η Κοινότητα να λάβει κατά την ενδιάμεση περίοδο που λήγει την 1η Ιανουαρίου 2006. Σε αντάλλαγμα, οι Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής δεσμεύθηκαν να αναστείλουν προσωρινά την επιβολή του πρόσθετου δασμού επί των κοινοτικών εισαγωγών για την οποία είχαν λάβει σχετική άδεια.

²⁸ Κατόπιν της εκδόσεως του κανονισμού (ΕΚ) 896/2001 της Επιτροπής, της 7ης Μαΐου 2001, περί των λεπτομερειών εφαρμογής του κανονισμού 404/93 σχετικά με το καθεστώς εισαγωγής μπανανών στην Κοινότητα (ΕΕ L 126, σ. 6), οι Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής ανέστειλαν την εφαρμογή του πρόσθετου δασμού τους. Από την 1η Ιουλίου 2001 οι εισαγωγικοί δασμοί που επιβάλλει η χώρα αυτή επί των στασίμων συσσωρευτών και επί των αντικειμένων τσέπης που προέρχονται από την Κοινότητα επανήλθαν στα αρχικά ποσοστά του 3,5 % και του 4,6 %.

Οι ασκηθείσες ενώπιον του Πρωτοδικείου αγωγές, η διεξαγωγή της διαδικασίας ενώπιον αυτού και οι αναιρεσιβαλλόμενες αποφάσεις

Οι αγωγές

- 29 Η FIAMM δραστηριοποιείται, ιδίως, στον τομέα των στασίμων συσσωρευτών, η δε Fedon στον τομέα των θηκών για γυαλιά και συναφών προϊόντων που εμπίπτουν στην κατηγορία των αντικειμένων τσέπης.
- 30 Η FIAMM και η Fedon, θεωρώντας ότι η Ευρωπαϊκή Κοινότητα είναι υπεύθυνη για τη ζημία που υπέστησαν λόγω του ότι τα ως άνω προϊόντα αποτελούσαν μέρος αυτών επί των οποίων επιβλήθηκε, κατά την περίοδο μεταξύ της 19ης Απριλίου 1999 και της 30ής Ιουνίου 2001, ο πρόσθετος δασμός που επέβαλαν οι αρχές των Ηνωμένων Πολιτειών Αμερικής, άσκησαν ενώπιον του Πρωτοδικείου αγωγές αποζημιώσεως στηριζόμενες στις διατάξεις του άρθρου 235 ΕΚ, σε συνδυασμό με αυτές του άρθρου 288, δεύτερο εδάφιο, ΕΚ, και στρεφόμενες κατά του Συμβουλίου και της Επιτροπής.
- 31 Η FIAMM και η Fedon ισχυρίστηκαν, κυρίως, ότι στοιχειοθετείται η εξωσυμβατική ευθύνη της Κοινότητας λόγω παράνομης συμπεριφοράς των θεσμικών οργάνων της. Από τις σκέψεις 69 και 92 έως 95 της αποφάσεως FIAMM καθώς και από τις σκέψεις 63 και 85 έως 88 της αποφάσεως Fedon προκύπτει ότι οι εν λόγω εταιρίες προέβαλαν, ακριβέστερα, όσον αφορά τη φερόμενη ως παράνομη συμπεριφορά, ότι η μη θέσπιση, από το Συμβούλιο και την Επιτροπή, τροποποιήσεων του κοινοτικού καθεστώτος εισαγωγής μπανανών δυναμένων να επιτύχουν τη συμμόρφωση του εν λόγω καθεστώτος με τις δεσμεύσεις που έχει αναλάβει η Κοινότητα στο πλαίσιο των συμφωνιών ΠΟΕ, εντός της ταχθείσας από το ΟΕΔ προθεσμίας, παραβιάζει την αρχή *pacta sunt servanda*, τις αρχές της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης και της ασφαλείας δικαίου, προσβάλλει τα δικαιώματά τους ιδιοκτησίας και οικονομικής πρωτοβουλίας και, τέλος, παραβιάζει την αρχή της χρηστής διοικήσεως.

32 Επικουρικώς, η FIAMM και η Fedon ισχυρίστηκαν, ιδίως, ότι στοιχειοθετείται η εξωσυμβατική ευθύνη της Κοινότητας, έστω και σε περίπτωση που δεν υφίσταται παράνομη συμπεριφορά των οργάνων της.

Η ενώπιον του Πρωτοδικείου διαδικασία

33 Από τις σκέψεις 48 έως 59 της απόφασεως FIAMM και από τις σκέψεις 48 έως 55 της απόφασεως Fedon προκύπτει ότι η ενώπιον του Πρωτοδικείου διαδικασία διεξήχθη ως εξής.

34 Η αγωγή της FIAMM ασκήθηκε στις 23 Μαρτίου 2000 (υπόθεση T-69/00). Με διάταξη της 11ης Σεπτεμβρίου 2000, επετράπη στο Βασίλειο της Ισπανίας να παρέμβει στην υπόθεση αυτή.

35 Η αγωγή της Fedon ασκήθηκε στις 18 Ιουνίου 2001 (υπόθεση T-135/01).

36 Κατόπιν αιτήσεως της Επιτροπής, που υποβλήθηκε δυνάμει του άρθρου 51, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, του Κανονισμού Διαδικασίας του Πρωτοδικείου, οι δύο αυτές υποθέσεις ανατέθηκαν εκ νέου σε πενταμελές τμήμα, με αποφάσεις του Πρωτοδικείου της 4ης Ιουλίου 2002 και της 7ης Οκτωβρίου 2002.

37 Λόγω λήξεως των καθηκόντων του εισηγητή δικαστή που είχε οριστεί αρχικώς στις εν λόγω υποθέσεις, ορίστηκε νέος εισηγητής δικαστής στις 13 Δεκεμβρίου 2002.

- 38 Με διάταξη της 3ης Φεβρουαρίου 2003, αποφασίσθηκε η συνεκδίκαση της υποθέσεως επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση FIAMM και των υποθέσεων επί των οποίων εκδόθηκαν οι αποφάσεις του Πρωτοδικείου της 14ης Δεκεμβρίου 2005, *Laboratoire du Bain* κατά Συμβουλίου και Επιτροπής (T-151/00), καθώς και *Groupe Fremaux* και *Palais Royal* κατά Συμβουλίου και Επιτροπής (T-301/00), προς διευκόλυνση της προφορικής διαδικασίας. Στις υποθέσεις αυτές, διεξήχθη επ' ακροατηρίου συζήτηση στις 11 Μαρτίου 2003.
- 39 Με αποφάσεις της 23ης Μαρτίου και της 1ης Απριλίου 2004, το Πρωτοδικείο διέταξε την επανάληψη της προφορικής διαδικασίας στις εν λόγω υποθέσεις και παρέπεμψε στο τμήμα μείζονος συνθέσεως του Πρωτοδικείου τόσο τις υποθέσεις αυτές όσο και τις συναφείς υποθέσεις επί των οποίων εκδόθηκαν οι αποφάσεις του Πρωτοδικείου της 14ης Δεκεμβρίου 2005, *CD Cartondruck* κατά Συμβουλίου και Επιτροπής (T-320/00), καθώς και *Beamglow* κατά Κοινοβουλίου κ.λπ. (T-383/00, Συλλογή 2005, σ. II-5459), και η απόφαση *Fedon*. Με διάταξη της 19ης Μαΐου 2004, αποφασίσθηκε η συνεκδίκαση των έξι αυτών υποθέσεων προς διευκόλυνση της προφορικής διαδικασίας.
- 40 Η επ' ακροατηρίου συζήτηση διεξήχθη στις 26 Μαΐου 2004.

Οι αναιρεσιβαλλόμενες αποφάσεις

- 41 Με τις αναιρεσιβαλλόμενες αποφάσεις, το Πρωτοδικείο απέρριψε τις αγωγές της FIAMM και της *Fedon*.
- 42 Το Πρωτοδικείο απέρριψε, κατ' αρχάς, με τις σκέψεις 84 έως 150 της αποφάσεως FIAMM και 77 έως 143 της αποφάσεως *Fedon*, τις αγωγές αποζημιώσεως που άσκησαν οι εν λόγω εταιρίες καθόσον οι αγωγές αυτές στηρίζονταν στο καθεστώς της εξωσυμβατικής ευθύνης λόγω παράνομης συμπεριφοράς των οργάνων της Κοινότητας.

43 Η σκέψη 100 της αποφάσεως FIAMM έχει ως εξής:

«Οι ενάγουσες παρατηρούν ότι όλες οι αρχές τις οποίες παραβίασαν τα εναγόμενα είναι υπέρτερης τυπικής ισχύος και αποσκοπούν στην προστασία των ιδιωτών. Πριν από τη θέσπιση του αμερικανικού πρόσθετου δασμού, το καθεστώς του ΠΟΕ παρείχε ευθέως στις ενάγουσες το δικαίωμα να εισαγάγουν τα προϊόντα τους στις Ηνωμένες Πολιτείες καταβάλλοντας τον αρχικό εισαγωγικό δασμό με τον μειωμένο συντελεστή δασμού 3,5%. Έστω και αν υποτεθεί ότι οι συμφωνίες ΠΟΕ δεν πρέπει να θεωρούνται ως άμεσα εφαρμοστές, πρέπει να αναγνωριστεί ως άμεσα εφαρμοστέα η απόφαση του ΟΕΔ [της 25ης Σεπτεμβρίου 1997] με την οποία καταδικάζεται η Επιτροπή και η οποία πληροί όλες τις προϋποθέσεις που έχουν καθοριστεί συναφώς από την κοινοτική νομολογία.»

44 Η σκέψη 93 της αποφάσεως Fedon έχει ως εξής:

«Οι ενάγουσες παρατηρούν ότι, έστω και αν θεωρηθεί ότι οι συμφωνίες ΠΟΕ δεν έχουν άμεσο αποτέλεσμα, θα πρέπει να αναγνωριστεί, αντιθέτως, ότι η απόφαση του ΟΕΔ [της 25ης Σεπτεμβρίου 1997], με την οποία καταδικάζεται η Επιτροπή, έχει άμεσο αποτέλεσμα. Το Δικαστήριο έχει αναγνωρίσει την αρμοδιότητά του να ελέγχει τη νομιμότητα της δράσεως των κοινοτικών οργάνων στην περίπτωση που, όπως εν προκειμένω, αυτά επροτίθεντο να εκπληρώσουν μια ειδική υποχρέωση αναληφθείσα στο πλαίσιο της GATT.»

45 Αποφαινόμενο επί του προκαταρκτικού ζητήματος της δυνατότητας επικλήσεως των κανόνων του ΠΟΕ, το Πρωτοδικείο έκρινε ιδίως, με τις σκέψεις 108 έως 115 της αποφάσεως FIAMM και 101 έως 108 της αποφάσεως Fedon, ότι:

«108 [101]Προτού εξετασθεί η νομιμότητα της συμπεριφοράς των κοινοτικών οργάνων, πρέπει να επιλυθεί το ζήτημα αν οι συμφωνίες ΠΟΕ παρέχουν στους πολίτες της Κοινότητας το δικαίωμα να επικαλούνται τις εν λόγω συμφωνίες ενώπιον των δικαστηρίων προκειμένου να θέσουν υπό αμφισβήτηση το κύρος μιας κοινοτικής ρυθμίσεως στην περίπτωση που το ΟΕΔ έχει αποφανθεί ότι τόσο η ως άνω ρύθμιση όσο και η μεταγενέστερη ρύθμιση που

θέσπισε η Κοινότητα, προκειμένου, ιδίως, να συμμορφωθεί προς τους επίμαχους κανόνες του ΠΟΕ, ήσαν ασυμβίβαστες με τους τελευταίους.

- 109 [102]Συναφώς, οι ενάγουσες επικαλούνται την αρχή *acta sunt servanda*, η οποία όντως περιλαμβάνεται στους κανόνες δικαίου των οποίων η τήρηση είναι επιβεβλημένη για τα κοινοτικά όργανα κατά την άσκηση των αρμοδιοτήτων τους, ως θεμελιώδης αρχή κάθε έννομης τάξεως και, ειδικότερα, της διεθνούς έννομης τάξεως (απόφαση του Δικαστηρίου της 16ης Ιουνίου 1998, C-162/96, Racke, Συλλογή 1998, σ. I-3655, σκέψη 49).
- 110 [103]Ωστόσο, η αρχή *acta sunt servanda* δεν μπορεί, εν προκειμένω, να αντιταχθεί λυσιτελώς στα εναγόμενα θεσμικά όργανα, δεδομένου ότι, κατά πάγια νομολογία, οι συμφωνίες ΠΟΕ δεν περιλαμβάνονται, κατ' αρχήν, λόγω της φύσεως και της οικονομίας τους, στους κανόνες βάσει των οποίων ο κοινοτικός δικαστής ελέγχει τη νομιμότητα της δράσεως των κοινοτικών οργάνων (απόφαση [του Δικαστηρίου της 23ης Νοεμβρίου 1999,] C-149/96, Πορτογαλία κατά Συμβουλίου, [Συλλογή 1999, σ. I-8395,] σκέψη 47· διάταξη του Δικαστηρίου της 2ας Μαΐου 2001, C-307/99, OGT Fruchthandelsgesellschaft, Συλλογή 2001, σ. I-3159, σκέψη 24· αποφάσεις του Δικαστηρίου της 12ης Μαρτίου 2002, C-27/00 και C-122/00, Omega Air κ.λπ., Συλλογή 2002, σ. I-2569, σκέψη 93· της 9ης Ιανουαρίου 2003, C-76/00 P, Petrotub και Republica, Συλλογή 2003, σ. I-79, σκέψη 53, και της 30ής Σεπτεμβρίου 2003, C-93/02 P, Biret International κατά Συμβουλίου, Συλλογή 2003, σ. I-10497, σκέψη 52).
- 111 [104]Συγκεκριμένα, αφενός, η Συμφωνία περί ιδρύσεως του ΠΟΕ στηρίζεται σε μια βάση αμοιβαιότητας και αμοιβαίων πλεονεκτημάτων που τη διακρίνει από τις συμφωνίες οι οποίες συνάπτονται από την Κοινότητα με τρίτα κράτη και οι οποίες καθιερώνουν κάποια ασυμμετρία υποχρεώσεων. Πάντως, δεν αμφισβητείται ότι ορισμένοι από τους σημαντικότερους εμπορικούς εταίρους της Κοινότητας δεν θεωρούν ότι οι συμφωνίες ΠΟΕ περιλαμβάνονται στους κανόνες βάσει των οποίων τα δικαστικά τους όργανα ελέγχουν τη νομιμότητα των κανόνων της εσωτερικής έννομης τάξεως. Επομένως, ο έλεγχος της νομιμότητας της δράσεως των κοινοτικών οργάνων βάσει των ως άνω κανόνων θα δημιουργούσε τον κίνδυνο ανατροπής της ισορροπίας κατά την εφαρμογή των κανόνων του ΠΟΕ, αφαιρώντας από τα νομοθετικά ή εκτελεστικά όργανα της Κοινότητας το περιθώριο χειρισμών που διαθέτουν τα αντίστοιχα όργανα των εμπορικών εταίρων της Κοινότητας (απόφαση Πορτογαλία κατά Συμβουλίου, [προπαρατεθείσα], σκέψεις 42 έως 46).

- 112 [105]Αφετέρου, το να επιβληθεί στα δικαστικά όργανα η υποχρέωση της μη εφαρμογής των κανόνων του εσωτερικού δικαίου που είναι ασυμβίβαστοι με τις συμφωνίες ΠΟΕ θα είχε ως αποτέλεσμα να στερήσει τα νομοθετικά ή εκτελεστικά όργανα των συμβαλλομένων μερών από τη δυνατότητα, που τους παρέχει το άρθρο 22 του ΜΕΔ, να εξεύρουν, έστω και προσωρινώς, λύσεις κατόπιν διαπραγματεύσεων με σκοπό την εξεύρεση αμοιβαίως αποδεκτού αντισταθμιστικού ανταλλάγματος (απόφαση Πορτογαλία κατά Συμβουλίου, [προπαρατεθείσα], σκέψεις 39 και 40).
- 113 [106]Επομένως, η ενδεχόμενη παράβαση των κανόνων του ΠΟΕ από τα εναγόμενα θεσμικά όργανα δεν συνεπάγεται, κατ' αρχήν, τη γένεση εξωσυμβατικής ευθύνης της Κοινότητας (αποφάσεις του Πρωτοδικείου της 20ής Μαρτίου 2001, T-18/99, Cordis κατά Επιτροπής, Συλλογή 2001, σ. II-913, σκέψη 51· T-30/99, Bocchi Food Trade International κατά Επιτροπής, [Συλλογή 2001, σ. II-943,] σκέψη 56, και T-52/99, T. Port κατά Επιτροπής, Συλλογή 2001, σ. II-981, σκέψη 51).
- 114 [107]Μόνο στην περίπτωση που πρόθεση της Κοινότητας ήταν να εκπληρώσει μια ειδική υποχρέωση που αναλήφθηκε στο πλαίσιο του ΠΟΕ ή στην περίπτωση που η κοινοτική πράξη ρητώς παραπέμπει σε συγκεκριμένες διατάξεις των συμφωνιών ΠΟΕ, εναπόκειται στο Πρωτοδικείο να ελέγχει τη νομιμότητα της συμπεριφοράς των εναγομένων θεσμικών οργάνων με βάση τους κανόνες του ΠΟΕ (βλ., όσον αφορά τη [GATT] του 1947, τις αποφάσεις του Δικαστηρίου της 22ας Ιουνίου 1989, 70/87, Fediol κατά Επιτροπής, Συλλογή 1989, σ. 1781, σκέψεις 19 έως 22, και της [7ης Μαΐου 1991,] C-69/89, Nakajima κατά Συμβουλίου, [Συλλογή 1991, σ. I-2069,] σκέψη 31, καθώς και, όσον αφορά τις συμφωνίες ΠΟΕ, τις [προαναφερθείσες] αποφάσεις Πορτογαλία κατά Συμβουλίου, σκέψη 110 ανωτέρω, σκέψη 49, και Biret International κατά Συμβουλίου, σκέψη 53).
- 115 [108]Πάντως, ακόμη και σε περίπτωση απόφασης του ΟΕΔ με την οποία διαπιστώνεται το ασυμβίβαστο των μέτρων που έλαβε ένα μέλος με τους κανόνες του ΠΟΕ, καμία από τις δύο αυτές εξαιρέσεις δεν τυγχάνει εφαρμογής εν προκειμένω.»

⁴⁶ Έτσι, το Πρωτοδικείο ανέφερε, εν συνεχεία, τους λόγους για τους οποίους καμία από τις εν λόγω εξαιρέσεις δεν μπορούσε να τύχει εφαρμογής.

47

Όσον αφορά την εξαίρεση που αντλείται από την πρόθεση να εκπληρωθεί μια ειδική υποχρέωση που έχει αναληφθεί στο πλαίσιο του ΠΟΕ, το Πρωτοδικείο αποφάνθηκε, με τις σκέψεις 116, 121, 122, 125 έως 137 της αποφάσεως FIAMM και 109, 114, 115, 118 έως 130 της αποφάσεως Fedon, ότι:

«116 [109] Η Κοινότητα, αναλαμβάνοντας τη δέσμευση, μετά την έκδοση της αποφάσεως του ΟΕΔ της 25ης Σεπτεμβρίου 1997, να συμμορφωθεί προς τους κανόνες του ΠΟΕ, δεν είχε την πρόθεση να αναλάβει μια ειδική υποχρέωση στο πλαίσιο του ΠΟΕ, δυναμένη να δικαιολογήσει εξαίρεση από την αδυναμία επικλήσεως των κανόνων του ΠΟΕ ενώπιον του κοινοτικού δικαστή και να καταστήσει δυνατή την άσκηση από τον τελευταίο του ελέγχου της νομιμότητας της συμπεριφοράς των κοινοτικών οργάνων με βάση τους ως άνω κανόνες.

[...]

121 [114][...] Το ΜΕΔ προβλέπει για ένα εμπλεκόμενο μέλος του ΠΟΕ πολλούς τρόπους εφαρμογής μιας συστάσεως ή μιας αποφάσεως του ΟΕΔ με την οποία αναγνωρίζεται ότι ένα μέτρο είναι ασυμβίβαστο με τους κανόνες του ΠΟΕ.

122 [115] Στην περίπτωση που είναι αδύνατη η άμεση ανάκληση του ασυμβιβάστου μέτρου, το ΜΕΔ προβλέπει, στο άρθρο 3, παράγραφος 7, τη δυνατότητα παροχής αντισταθμιστικού ανταλλάγματος στο θιγόμενο μέλος ή τη δυνατότητα να επιτραπεί στο εν λόγω μέλος η αναστολή της εφαρμογής παραχωρήσεων ή της εκπληρώσεως άλλων υποχρεώσεων προσωρινώς και μέχρις ότου ανακληθεί το ασυμβίβαστο μέτρο (βλ. απόφαση Πορτογαλία κατά Συμβουλίου, [προπαράτεθις], σκέψη 37).

[...]

- 125 [118]Εστω και μετά το πέρας του χρονικού διαστήματος που καθορίστηκε για τη συμμόρφωση προς τους κανόνες του ΠΟΕ του μέτρου που κρίθηκε ασυμβίβαστο και μετά τη χορήγηση αδείας και τη λήψη αντισταθμιστικών μέτρων ή μέτρων αναστολής των παραχωρήσεων δυνάμει του άρθρου 22, παράγραφος 6, του ΜΕΔ, η διαπραγμάτευση μεταξύ των μερών μιας διαφοράς εξακολουθεί να διαδραματίζει, εν πάση περιπτώσει, σημαντικό ρόλο.
- 126 [119]Ετσι, το άρθρο 22, παράγραφος 8, του ΜΕΔ υπογραμμίζει τον προσωρινό χαρακτήρα της αναστολής των παραχωρήσεων ή άλλων υποχρεώσεων και περιορίζει τη διάρκειά της “έως ότου καταργηθεί το μέτρο που απεδείχθη ότι δεν είναι σύμφωνο με καλυπτόμενη συμφωνία ή έως ότου το μέλος, το οποίο οφείλει να εφαρμόσει συστάσεις ή αποφάσεις, εξεύρει λύση ως προς το θέμα της μερικής ή ολικής αναίρεσης οφελών, ή επιτευχθεί αμοιβαίως ικανοποιητική λύση”.
- 127 [120]Η ίδια διάταξη προβλέπει ακόμη ότι, σύμφωνα με το άρθρο 21, παράγραφος 6, το ΟΕΔ συνεχίζει να παρακολουθεί την εφαρμογή εγκεκριμένων συστάσεων ή αποφάσεων.
- 128 [121]Σε περίπτωση διαφωνίας ως προς το συμβατό των μέτρων που λαμβάνονται προς συμμόρφωση με τις συστάσεις και τις αποφάσεις του ΟΕΔ, το άρθρο 21, παράγραφος 5, του ΜΕΔ προβλέπει ότι η διαφορά ρυθμίζεται “σύμφωνα με τις σχετικές διαδικασίες επίλυσης διαφορών”, στις οποίες συμπεριλαμβάνεται η αναζήτηση από τα μέρη λύσεως κατόπιν διαπραγματεύσεων.
- 129 [122]Ούτε το πέρας του χρονικού διαστήματος που καθορίστηκε από το ΟΕΔ στην Κοινότητα για τη συμμόρφωση του κοινοτικού καθεστώτος εισαγωγής μπανανών με την απόφαση του ΟΕΔ της 25ης Σεπτεμβρίου 1997 ούτε η απόφαση της 9ης Απριλίου 1999 με την οποία οι διαιτητές του ΟΕΔ διαπίστωσαν ρητώς το ασυμβίβαστο του θεσπισθέντος με τους κανονισμούς 1637/98 και 2362/98 νέου καθεστώτος εισαγωγής μπανανών είχαν ως συνέπεια την εξάντληση των τρόπων επίλυσεως των διαφορών που προβλέπονται από το ΜΕΔ.

- 130 [123]Στο μέτρο αυτό, ο έλεγχος από τον κοινοτικό δικαστή της νομιμότητας της συμπεριφοράς των εναγομένων θεσμικών οργάνων με βάση τους κανόνες του ΠΟΕ θα μπορούσε να έχει ως αποτέλεσμα το να καταστεί επισφαλής η θέση των κοινοτικών διαπραγματευτών κατά την αναζήτηση αμοιβαία αποδεκτής λύσης της διαφοράς και σύμφωνα με τους κανόνες του ΠΟΕ.
- 131 [124]Υπό τις συνθήκες αυτές, το να επιβληθεί στα δικαστικά όργανα η υποχρέωση της μη εφαρμογής των κανόνων του εσωτερικού δικαίου που είναι ασυμβίβαστοι με τις συμφωνίες ΠΟΕ θα είχε ως αποτέλεσμα να στερήσει τα νομοθετικά ή εκτελεστικά όργανα των συμβαλλομένων μερών από τη δυνατότητα, που τους παρέχει, ιδίως, το άρθρο 22 του ΜΕΔ, να εξεύρουν, έστω και προσωρινώς, λύση κατόπιν διαπραγματεύσεων (απόφαση Πορτογαλία κατά Συμβουλίου, [προπαρατεθείσα], σκέψη 40).
- 132 [125]Επομένως, οι ενάγουσες εσφαλμένως συνάγουν από τα άρθρα 21 και 22 του ΜΕΔ ότι το μέλος του ΠΟΕ υπέχει την υποχρέωση να συμμορφωθεί, εντός συγκεκριμένου χρονικού διαστήματος, προς τις συστάσεις και τις αποφάσεις των οργάνων του ΠΟΕ και εσφαλμένως υποστηρίζουν ότι οι αποφάσεις του ΟΕΔ είναι εκτελεστές εκτός αν τα συμβαλλόμενα μέρη ομόφωνα εναντιώθηκαν συναφώς.
- 133 [126]Εξάλλου, το Συμβούλιο, τροποποιώντας εκ νέου, με τον κανονισμό 216/2001, το καθεστώς εισαγωγής μπανανών, επεδίωξε την επίτευξη του συμβιβασμού διαφόρων αποκλινόντων στόχων. Έτσι, το προοίμιο του κανονισμού 216/2001 επισημαίνει, στην πρώτη αιτιολογική σκέψη του, ότι πραγματοποιήθηκαν πολλές και έντονες επαφές προκειμένου, ιδίως, να “ληφθούν υπόψη τα συμπεράσματα της ειδικής ομάδας” και, στη δεύτερη αιτιολογική σκέψη του, ότι το μελετώμενο νέο καθεστώς εισαγωγής παρέχει τις καλύτερες εγγυήσεις τόσο “για την επίτευξη των στόχων της [ΚΟΑ μπανάνας] όσον αφορά την κοινοτική παραγωγή και τη ζήτηση των καταναλωτών” όσο και για την “τήρηση των κανόνων διεθνούς εμπορίου”.
- 134 [127]Εν τέλει, ακριβώς σε αντάλλαγμα για τη δέσμευση της Κοινότητας να θεσπίσει ένα αποκλειστικώς δασμολογικό καθεστώς για τις εισαγωγές μπανανών πριν από την 1η Ιανουαρίου 2006, οι Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής δέχθηκαν, σύμφωνα με το μνημόνιο συμφωνίας που συνήφθη στις

11 Απριλίου 2001, να αναστείλουν προσωρινά την επιβολή του πρόσθετου δασμού.

135 [128] Πάντως, το ως άνω αποτέλεσμα θα μπορούσε να διακυβευθεί από μια παρέμβαση του κοινοτικού δικαστή που θα συνίστατο στο να ελεγχθεί, με σκοπό την αποκατάσταση της ζημίας που υπέστησαν οι ενάγουσες, η νομιμότητα, από την άποψη των κανόνων του ΠΟΕ, της συμπεριφοράς που υιοθέτησαν εν προκειμένω τα εναγόμενα θεσμικά όργανα.

136 [129] Συναφώς, πρέπει να επισημανθεί ότι, όπως ρητώς υπογράμμισαν οι Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής, το μνημόνιο συμφωνίας της 11ης Απριλίου 2001 δεν αποτελεί, αυτό καθ' εαυτό, αμοιβαία αποδεκτή λύση κατά την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 6, του ΜΕΔ και ότι το ζήτημα της εφαρμογής από την Κοινότητα των συστάσεων και των αποφάσεων του ΟΕΔ εξακολουθούσε να αναγράφεται, στις 12 Ιουλίου 2001, ήτοι μετά την άσκηση της υπό κρίση αγωγής, στην ημερήσια διάταξη της συνεδριάσεως του ΟΕΔ.

137 [130] Επομένως, τα εναγόμενα θεσμικά όργανα, τροποποιώντας το επίδικο κοινοτικό καθεστώς εισαγωγής μπανανών, δεν είχαν την πρόθεση να εκπληρώσουν ειδικές υποχρεώσεις που απορρέουν από τους κανόνες του ΠΟΕ με βάση τους οποίους το ΟΕΔ είχε διαπιστώσει ότι το εν λόγω καθεστώς ήταν ασυμβίβαστο με τους κανόνες αυτούς.»

⁴⁸ Το Πρωτοδικείο απέκλεισε, επίσης, την καθ' οιονδήποτε τρόπο εφαρμογή της εξαιρέσεως που αντλείται από ρητή παραπομπή σε συγκεκριμένες διατάξεις των συμφωνιών ΠΟΕ, αφού διαπίστωσε, ιδίως, στις σκέψεις 142 της αποφάσεως FIAMM και 135 της αποφάσεως Fedon, ότι «από το προοίμιο των διαφόρων κανονισμών που τροποποιούν το καθεστώς εισαγωγής μπανανών δεν προκύπτει ότι ο κοινοτικός νομοθέτης αναφέρθηκε σε ειδικές διατάξεις των συμφωνιών ΠΟΕ, όταν επιχείρησε να επιτύχει τη συμμόρφωση του ως άνω καθεστώτος με τις ίδιες συμφωνίες».

⁴⁹ Το Πρωτοδικείο συνήγαγε, στις σκέψεις 144 και 145 της αποφάσεως FIAMM καθώς και στις σκέψεις 137 και 138 της αποφάσεως Fedon, ότι, «παρά τη διαπίστωση περί

του ασυμβιβάστου, στην οποία προέβη το ΟΕΔ, οι κανόνες του ΠΟΕ δεν αποτελούν, εν προκειμένω, ούτε λόγω ειδικών υποχρεώσεων τις οποίες η Κοινότητα είχε την πρόθεση να εκπληρώσει ούτε λόγω ρητής παραπομπής σε συγκεκριμένες διατάξεις, κανόνες με βάση τους οποίους μπορεί να εκτιμηθεί η νομιμότητα της συμπεριφοράς των θεσμικών οργάνων» και ότι «οι ενάγουσες δεν μπορούν να ισχυριστούν λυσιτελώς, για τους σκοπούς του αιτήματός τους αποζημιώσεως, ότι η συμπεριφορά που προσάπτεται στο Συμβούλιο και στην Επιτροπή είναι αντίθετη προς τους κανόνες του ΠΟΕ».

50 Αφού το Πρωτοδικείο επισήμανε, στις σκέψεις 146 της αποφάσεως FIAMM και 139 της αποφάσεως Fedon, ότι «[ο]ι αιτιάσεις που αντλούν οι ενάγουσες από παραβίαση των αρχών της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης και της ασφαλείας δικαίου, από προσβολή του δικαιώματος ιδιοκτησίας και οικονομικής πρωτοβουλίας και, τέλος, από μη τήρηση της αρχής της χρηστής διοικήσεως στηρίζονται όλες στην προϋπόθεση ότι η συμπεριφορά που προσάπτεται στα εναγόμενα θεσμικά όργανα είναι αντίθετη προς τους κανόνες του ΠΟΕ», συνήγαγε εξ αυτού, στις σκέψεις 147 και 140 των εν λόγω αποφάσεων, ότι «[ε]φόσον οι ως άνω κανόνες δεν περιλαμβάνονται σε εκείνους με βάση τους οποίους ο κοινοτικός δικαστής ελέγχει τη νομιμότητα της συμπεριφοράς των κοινοτικών οργάνων, οι ανωτέρω αιτιάσεις πρέπει, κατά συνέπεια, επίσης να απορριφθούν».

51 Κατόπιν των ανωτέρω σκέψεων, το Πρωτοδικείο διαπίστωσε, στις σκέψεις 149 της αποφάσεως FIAMM και 142 της αποφάσεως Fedon, ότι, «[ε]φόσον η έλλειψη νομιμότητας της προσαπτομένης στα εναγόμενα θεσμικά όργανα συμπεριφοράς δεν μπορεί να αποδειχθεί, μία από τις τρεις σωρευτικές προϋποθέσεις στοιχειοθετήσεως της εξωσυμβατικής ευθύνης της Κοινότητας λόγω παράνομης συμπεριφοράς των οργάνων της δεν πληρούται». Κατά συνέπεια, το Πρωτοδικείο απέρριψε το πρώτο αίτημα των εναγουσών.

52 Όσον αφορά το αίτημα που στηρίζεται σε καθεστώς εξωσυμβατικής ευθύνης της Κοινότητας ακόμη και στην περίπτωση που δεν υφίσταται παράνομη συμπεριφορά των θεσμικών οργάνων, το Πρωτοδικείο επιβεβαίωσε, κατ' αρχάς, την ύπαρξη ενός τέτοιου καθεστώτος στις σκέψεις 157 έως 160 της αποφάσεως FIAMM και 150 έως 153 της αποφάσεως Fedon. Συναφώς, το Πρωτοδικείο αποφάνθηκε ότι:

- «157 [150]Όταν, όπως εν προκειμένω, ο παράνομος χαρακτήρας της συμπεριφοράς που αποδίδεται στα κοινοτικά όργανα δεν έχει αποδειχθεί, εξ αυτού δεν προκύπτει ότι οι επιχειρήσεις που πρέπει, ως κατηγορία επιχειρήσεων, να υποστούν δυσανάλογη μερίδα των επιβαρύνσεων που απορρέουν από τον περιορισμό της προσβάσεως σε αγορές εξαγωγών δεν μπορούν σε καμία περίπτωση να λάβουν αποζημίωση επικαλούμενες την εξωσυμβατική ευθύνη της Κοινότητας (βλ., επ' αυτού, απόφαση του Δικαστηρίου της 29ης Σεπτεμβρίου 1987, 81/86, De Boer Buizen κατά Συμβουλίου και Επιτροπής, Συλλογή 1987, σ. 3677, σκέψη 17).
- 158 [151]Συγκεκριμένα, το άρθρο 288, δεύτερο εδάφιο, ΕΚ στηρίζει την υποχρέωση που επιβάλλει στην Κοινότητα να αποκαθιστά τη ζημία που προξενούν τα όργανά της επί των “γενικών αρχών του δικαίου που είναι κοινές στα δίκαια των κρατών μελών”, χωρίς να περιορίζει, κατά συνέπεια, την έκταση των ως άνω αρχών μόνον στο καθεστώς της εξωσυμβατικής ευθύνης της Κοινότητας λόγω παράνομης συμπεριφοράς των εν λόγω οργάνων.
- 159 [152]Πάντως, τα εθνικά δίκαια που αφορούν την εξωσυμβατική ευθύνη παρέχουν τη δυνατότητα στους ιδιώτες, αν και σε ποικίλους βαθμούς, στο πλαίσιο συγκεκριμένων τομέων και σύμφωνα με διαφορετικές διαδικασίες, να επιτύχουν διά της δικαστικής οδού αποζημίωση προς αποκατάσταση ορισμένων ζημιών, έστω και σε περίπτωση που δεν υφίσταται παράνομη ενέργεια του ζημιώσαντος.
- 160 [153]Στην περίπτωση ζημίας που προκλήθηκε από συμπεριφορά των οργάνων της Κοινότητας, της οποίας ο παράνομος χαρακτήρας δεν έχει αποδειχθεί, η εξωσυμβατική ευθύνη της Κοινότητας μπορεί να στοιχειοθετηθεί, εφόσον πληρούνται σωρευτικώς οι προϋποθέσεις που αφορούν το υποστατό της ζημίας, την αιτιώδη συνάφεια μεταξύ της ως άνω ζημίας και της συμπεριφοράς των κοινοτικών οργάνων, καθώς και τον ασυνήθη και ειδικό χαρακτήρα της εν λόγω ζημίας (απόφαση της 15ης Ιουνίου 2000, C-237/98 P, Dorsch Consult κατά Συμβουλίου και Επιτροπής, [Συλλογή 2000, σ. I-4549], σκέψη 19)».

53 Εν συνεχεία, το Πρωτοδικείο συνήγαγε ότι υφίστατο πραγματική και βεβαία ζημία των εναγουσών.

54 Εξάλλου, το Πρωτοδικείο αποφάνθηκε ότι υφίστατο άμεση αιτιώδης συνάφεια μεταξύ, αφενός, της συμπεριφοράς που επέδειξαν τα εναγόμενα θεσμικά όργανα στον τομέα της εισαγωγής μπανανών στην Κοινότητα και, αφετέρου, της ζημίας που υπέστησαν οι ενάγουσες.

55 Τέλος, το Πρωτοδικείο θεώρησε ότι η ζημία που υπέστησαν η FIAMM και η Fedon δεν είχε ασυνήθη χαρακτήρα και συνεπεία αυτού απέρριψε τα αιτήματά τους καθόσον αυτά στηρίζονταν στο καθεστώς της ευθύνης της Κοινότητας σε περίπτωση που δεν υφίσταται παράνομη συμπεριφορά των οργάνων της.

56 Προκειμένου να καταλήξει στο συμπέρασμα αυτό, το Πρωτοδικείο αποφάνθηκε, ιδίως, στις σκέψεις 205 και 207 της αποφάσεως FIAMM καθώς και στις σκέψεις 194 και 196 της αποφάσεως Fedon, ότι:

«205 [194][...] Διαπιστώνεται ότι το ενδεχόμενο αναστολής των δασμολογικών παραχωρήσεων, μέτρο που προβλέπεται από τις συμφωνίες ΠΟΕ και περίπτωση που συντρέχει εν προκειμένω, είναι ένας από τους σύμφυτους με το ισχύον σύστημα του διεθνούς εμπορίου αστάθμητους παράγοντες. Κατά συνέπεια, η μετάπτωση αυτή βαρύνει υποχρεωτικώς κάθε επιχειρηματία που αποφασίζει να διαθέσει την παραγωγή του στην αγορά ενός από τα μέλη του ΠΟΕ.

[...]

207 [196]Επιπλέον, από το άρθρο 22, παράγραφος 3, στοιχεία β' και γ', του ΜΕΔ, διεθνούς πράξεως που αποτέλεσε αντικείμενο των ενδεδειγμένων μέτρων δημοσιότητας ώστε να εξασφαλίζεται ότι οι κοινοτικοί επιχειρηματίες έλαβαν γνώση της εν λόγω πράξεως, προκύπτει ότι το καταγγέλλον μέλος του ΠΟΕ δύναται να επιδιώξει την αναστολή παραχωρήσεων ή άλλων υποχρεώσεων σε άλλους τομείς, εκτός εκείνου στον οποίο η ειδική ομάδα ή το δευτεροβάθμιο δικαιοδοτικό όργανο διαπίστωσε παράβαση από το οικείο μέλος, είτε στο πλαίσιο της ίδιας συμφωνίας είτε στο πλαίσιο άλλης συμφωνίας ΠΟΕ.»

Τα αιτήματα των διαδίκων και η διεξαγωγή της ενώπιον του Δικαστηρίου διαδικασίας

57 Η FIAMM, στην υπόθεση C-120/06 P, και η Fedon, στην υπόθεση C-121/06 P, ζητούν, αντιστοίχως, την αναίρεση της αποφάσεως FIAMM και την αναίρεση της αποφάσεως Fedon. Αμφότερες προβάλλουν δύο λόγους αναιρέσεως προς στήριξη της αιτήσεώς τους αναιρέσεως.

58 Με έναν πρώτο λόγο αναιρέσεως, οι αναιρεσείουσες υποστηρίζουν ότι οι αναιρεσιβαλλόμενες αποφάσεις στερούνται αιτιολογίας και ερείσματος όσον αφορά ένα από τα κυριότερα επιχειρήματα επί των οποίων στηρίζονται οι αντίστοιχες αγωγές τους αποζημιώσεως λόγω ευθύνης από παράνομη συμπεριφορά της Κοινότητας, επιχείρημα το οποίο αντλείται από το άμεσο αποτέλεσμα των αποφάσεων του ΟΕΔ.

59 Με ένα δεύτερο λόγο αναιρέσεως, η FIAMM και η Fedon υποστηρίζουν ότι το Πρωτοδικείο, συνάγοντας ότι η ζημία που αυτές υπέστησαν δεν είχε ασυνήθη χαρακτήρα και απορρίπτοντας, ως εκ τούτου, το αίτημά τους αποζημιώσεως που είχε στηριχθεί σε ένα καθεστώς ευθύνης το οποίο τυγχάνει εφαρμογής σε περίπτωση που δεν υφίσταται παράνομη συμπεριφορά των οργάνων της Κοινότητας, ακολούθησε μια ανεπαρκώς αιτιολογημένη συλλογιστική, που βαρύνεται με έλλειψη λογικής συνοχής και είναι αντίθετη προς τη σχετική με τον τομέα αυτό πάγια νομολογία.

60 Επιπλέον, αμφότερες οι αναιρεσείουσες ζητούν από το Δικαστήριο:

— να αποφανθεί επί της ουσίας και να αναγνωρίσει στις αναιρεσείουσες δικαίωμα αποζημιώσεως λόγω ευθύνης των αναιρεσιβλήτων από νόμιμη ή παράνομη πράξη·

— εν πάση περιπτώσει, να καταδικάσει τα αναιρεσιβλήτα στα δικαστικά έξοδα τόσο της αναιρετικής όσο και της πρωτοβάθμιας διαδικασίας.

61 Επικουρικώς, η FIAMM και η Fedon ζητούν από το Δικαστήριο να τους επιδικάσει δίκαιη αποζημίωση λόγω της μη εύλογης διάρκειας της διαδικασίας ενώπιον του Πρωτοδικείου και να διατάξει οποιοδήποτε άλλο μέτρο κρίνει αναγκαίο βάσει της αρχής της επιείκειας.

62 Το Συμβούλιο ζητεί από το Δικαστήριο:

— να αντικαταστήσει ορισμένα σημεία του σκεπτικού του Πρωτοδικείου ή να εξαφανίσει εν μέρει τις αναιρεσιβαλλόμενες αποφάσεις και να κρίνει ότι είναι ανεφάρμοστη η εξωσυμβατική ευθύνη της Κοινότητας σε περίπτωση που δεν υφίσταται παράνομη πράξη λόγω παραλείψεως ασκήσεως της κανονιστικής εξουσίας ή, επικουρικώς, να κρίνει ότι δεν υφίστανται τα συστατικά στοιχεία μιας τέτοιας ευθύνης·

— να απορρίψει τις αιτήσεις αναιρέσεως ως αβάσιμες·

— να καταδικάσει τις αναιρεσείουσες στα δικαστικά έξοδα.

63 Η Επιτροπή ζητεί από το Δικαστήριο:

— να απορρίψει τις αιτήσεις αναιρέσεως αφού τροποποιήσει, εφόσον παρίσταται ανάγκη, την αιτιολογία των αναιρεσιβαλλομένων αποφάσεων·

— επικουρικώς, να απορρίψει τα προβληθέντα κατά την πρωτοβάθμια διαδικασία αιτήματα να υποχρεωθούν τα εναγόμενα πρωτοδίκως να αποκαταστήσουν τις ζημιές·

— όλως επικουρικός, να αναπέμψει τις υποθέσεις ενώπιον του Πρωτοδικείου προκειμένου να επαναληφθεί η διαδικασία και να αποτιμηθεί η προς αποκατάσταση ζημία, σύμφωνα με το άρθρο 61 του Οργανισμού του Δικαστηρίου·

— να καταδικάσει τις αναιρεσείουσες στα δικαστικά έξοδα.

⁶⁴ Τόσο στην υπόθεση C-120/06 P, στο πλαίσιο της οποίας κατέθεσε υπόμνημα αντικρούσεως υπό την ιδιότητα του διαδίκου της ενώπιον του Πρωτοδικείου δίκης, όσο και στην υπόθεση C-121/06 P, στο πλαίσιο της οποίας έχει την ιδιότητα του παρεμβαίνοντος ενώπιον του Δικαστηρίου, το Βασίλειο της Ισπανίας ζητεί από το Δικαστήριο:

— να απορρίψει την αίτηση αναιρέσεως καθόσον αφορά την ευθύνη εκ παρανόμου πράξεως των αναιρεσιβλήτων θεσμικών οργάνων·

— να εξαφανίσει εν μέρει την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση και να αναγνωρίσει την ανυπαρξία ευθύνης εκ νομίμου πράξεως στην κοινοτική έννομη τάξη ή, επικουρικός, να απορρίψει την αίτηση αναιρέσεως καθόσον αφορά την ευθύνη των αναιρεσιβλήτων θεσμικών οργάνων εκ νομίμου πράξεως ή, επίσης επικουρικός, να απορρίψει το αίτημα αποκαταστάσεως ζημίας προκληθείσας από νόμιμη πράξη, το οποίο προέβησαν οι αναιρεσείουσες·

— να κρίνει απαράδεκτο το αίτημα αποζημιώσεως που στηρίζεται στη μη εύλογη διάρκεια της διαδικασίας ενώπιον του Πρωτοδικείου·

— να καταδικάσει τις αναιρεσείουσες στα δικαστικά έξοδα.

- 65 Κατόπιν της καταθέσεως των υπομνημάτων αντικρούσεως του Συμβουλίου και της Επιτροπής στις υποθέσεις C-120/06 P και C-121/06 P καθώς και του υπομνήματος αντικρούσεως του Βασιλείου της Ισπανίας στην υπόθεση C-120/06 P, στη FIAMM και στη Fedon παρασχέθηκε, κατόπιν αιτήματός τους, το δικαίωμα να καταθέσουν υπόμνημα απαντήσεως δυνάμει του άρθρου 117, παράγραφος 1, του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου.
- 66 Στην υπόθεση C-120/06 P, η FIAMM απέστειλε με τηλεομοιοτυπία στη Γραμματεία του Δικαστηρίου τα υπομνήματά της απαντήσεως και αντικρούσεως της ανταναιρέσεως που άσκησε το Συμβούλιο εντός των προβλεπομένων, αντιστοίχως, από τις παραγράφους 1 και 2 του άρθρου 117 του εν λόγω Κανονισμού Διαδικασίας προθεσμιών. Ωστόσο, το πρωτότυπο των υπομνημάτων αυτών δεν κατατέθηκε στη Γραμματεία του Δικαστηρίου εντός της προβλεπομένης από το άρθρο 37, παράγραφος 6, του ίδιου κανονισμού προθεσμίας δέκα ημερών. Κατά συνέπεια, τα εν λόγω υπομνήματα καθώς και τα πρωτότυπα αυτών που περιήλθαν εκπρόθεσμα στη Γραμματεία αποκλείστηκαν από τη διαδικασία και επεστράφησαν στη FIAMM.
- 67 Στην υπόθεση C-121/06 P, η Fedon δεν κατέθεσε υπόμνημα απαντήσεως ούτε υπόμνημα αντικρούσεως της ανταναιρέσεως που άσκησε το Συμβούλιο. Εξάλλου, η Fedon και η Επιτροπή κατέθεσαν παρατηρήσεις επί του υπομνήματος παρεμβάσεως του Βασιλείου της Ισπανίας.

Επί του πρώτου λόγου αναιρέσεως που προβλήθηκε με τις κύριες αναιρέσεις

Επιχειρηματολογία των διαδίκων

- 68 Με τον πρώτο λόγο αναιρέσεως που προέβαλαν, η FIAMM και η Fedon υποστηρίζουν ότι οι αναιρεσιβαλλόμενες αποφάσεις στερούνται αιτιολογίας και ερείσματος

όσον αφορά ένα από τα κυριότερα επιχειρήματα που προβλήθηκαν προς στήριξη των αντιστοίχων αγωγών τους αποζημιώσεως λόγω ευθύνης από παράνομη συμπεριφορά της Κοινότητας.

- 69 Εξάλλου, όπως επισήμανε το Πρωτοδικείο στις σκέψεις 100 της αποφάσεως FIAMM και 93 της αποφάσεως Fedon, οι εν λόγω εταιρίες όντως ενέμειναν, τόσο κατά την έγγραφη διαδικασία όσο και κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, στα ειδικά έννομα αποτελέσματα που είναι σύμφυτα με την απόφαση του ΟΕΔ της 25ης Σεπτεμβρίου 1997, με την οποία καταδικάζεται η Κοινότητα. Έτσι, υποστήριξαν ότι η ύπαρξη μιας τέτοιας αποφάσεως αποτελούσε, παράλληλα με τα δύο είδη εξαιρέσεων που έχουν ήδη καθιερωθεί με τις προαναφερθείσες αποφάσεις Fediol κατά Επιτροπής και Nakajima κατά Συμβουλίου, μια τρίτη περίπτωση σύμφωνα με την οποία θα πρέπει να επιτρέπεται η επίκληση ενώπιον του κοινοτικού δικαστή μιας παραβάσεως των συμφωνιών ΠΟΕ από τα κοινοτικά όργανα, και ιδίως προς τον αποκλειστικό σκοπό της αποζημιώσεως.
- 70 Πάντως, οι εκτιμήσεις στις οποίες προέβη το Πρωτοδικείο και η απλή αναφορά στην προγενέστερη νομολογία που περιλαμβάνεται στις σκέψεις 110 έως 112 της αποφάσεως FIAMM και 103 έως 105 της αποφάσεως Fedon είναι αλυσιτελείς επ' αυτού, εφόσον η εν λόγω νομολογία αφορά ένα διαφορετικό ζήτημα, εν προκειμένω το ζήτημα αν ένας ουσιαστικός κανόνας που περιέχουν οι συμφωνίες ΠΟΕ μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο επικλήσεως προς τον σκοπό του ελέγχου της νομιμότητας κοινοτικών ρυθμίσεων και αν είναι επιβεβλημένο τέτοιες ρυθμίσεις να κριθούν, ενδεχομένως, ανεφάρμοστες.
- 71 Από τις σκέψεις 114 και 115 της αποφάσεως FIAMM καθώς και από τις σκέψεις 107 και 108 της αποφάσεως Fedon προκύπτει, ιδίως, ότι το Πρωτοδικείο έλαβε υπόψη την απόφαση του ΟΕΔ της 25ης Σεπτεμβρίου 1997 μόνον προκειμένου να προσδιορίσει αν, λαμβανομένης υπόψη της υπάρξεως της αποφάσεως αυτής, μπορούσε να τύχει εφαρμογής εν προκειμένω η μία από τις δύο απορρέουσες από τη νομολογία και ήδη καθιερωμένες εξαιρέσεις από την ανυπαρξία αμέσου αποτελέσματος των συμφωνιών ΠΟΕ.
- 72 Ενεργώντας κατ' αυτόν τον τρόπο, το Πρωτοδικείο δεν έλαβε προσηκόντως υπόψη την επιχειρηματολογία της FIAMM και της Fedon που αντλείται από το ότι, μετά τη λήξη της εύλογης προθεσμίας που τάχθηκε για την εφαρμογή της αποφάσεως του ΟΕΔ της 25ης Σεπτεμβρίου 1997, η Κοινότητα διέθετε μόνον δύο επιλογές, ήτοι να συμμορφωθεί προς την εν λόγω απόφαση ή να μη συμμορφωθεί προς αυτή. Κατά συνέπεια, δεν τυγχάνει εφαρμογής, εν προκειμένω, η ευκαμψία του

συστήματος επιλύσεως διαφορών του ΠΟΕ, που παρέχει, ιδίως, τη δυνατότητα στα μέρη να αναζητούν λύσεις κατόπιν διαπραγματεύσεων και επί της οποίας στηρίζεται η υπομνησθείσα στις σκέψεις 112 της αποφάσεως FIAMM και 105 της αποφάσεως Fedon νομολογία, που καθιερώνει την αδυναμία πραγματοποίησης ελέγχου της νομιμότητας μιας κοινοτικής ρυθμίσεως με βάση τις συμφωνίες ΠΟΕ. Υπό τις συνθήκες αυτές, τίποτε δεν εμποδίζει το να αναγνωρισθεί ότι μια απόφαση του ΟΕΔ έχει άμεσο αποτέλεσμα.

- 73 Επιπλέον, μια διαπίστωση περί της ελλείψεως νομιμότητας που θα περιοριζόταν να λάβει υπόψη τη μη τήρηση της αποφάσεως του ΟΕΔ της 25ης Σεπτεμβρίου 1997 εντός της ταχθείσας προθεσμίας δεν θα απαιτούσε εμπεριστατωμένη εξέταση του επίμαχου κοινοτικού μέτρου και δεν θα μπορούσε, ως εκ τούτου, να έχει επίπτωση επί του τρόπου με τον οποίο η Κοινότητα αποφασίζει να παύσει την ως άνω έλλειψη νομιμότητας, λαμβανομένου υπόψη ότι οποιαδήποτε λύση εξακολουθεί να είναι πιθανή, εφόσον συμβιβάζεται με τις συμφωνίες ΠΟΕ και γίνεται δεκτή από το αντιτιθέμενο μέρος.
- 74 Περαιτέρω, το Πρωτοδικείο δεν έλαβε προσηκόντως υπόψη την επιχειρηματολογία της FIAMM και της Fedon ότι, αντιθέτως προς την προσφυγή ακυρώσεως ή την αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως προς εκτίμηση του κύρους μιας πράξεως, η αγωγή αποζημιώσεως δεν μπορεί να οδηγήσει στο να καταργηθεί ή να καταστεί ανεφάρμοστη η οικεία κοινοτική πράξη ούτε, ως εκ τούτου, στο να στερηθούν τα όργανα των συμβαλλομένων στις συμφωνίες ΠΟΕ μερών της δυνατότητας να εξεύρουν λύσεις κατόπιν διαπραγματεύσεων. Η επιχειρηματολογία αυτή είναι λυσιτελής πολλώ μάλλον εφόσον, εν προκειμένω, το αίτημα αποζημιώσεως εξετάζεται μετά την περάτωση της διαφοράς.
- 75 Οι ίδιες θεωρήσεις δικαιολογούν την απόρριψη του επιχειρήματος, που υπομνήσθηκε στις σκέψεις 111 της αποφάσεως FIAMM και 104 της αποφάσεως Fedon, το οποίο αντλείται από το ότι οι συμφωνίες ΠΟΕ στηρίζονται σε μια βάση αμοιβαιότητας και αμοιβαίων οφελών.
- 76 Το Συμβούλιο θεωρεί ότι το Πρωτοδικείο όντως εξέτασε παράλληλα τη δυνατότητα επικλήσεως των κανόνων του ΠΟΕ και την απόφαση του ΟΕΔ της 25ης Σεπτεμβρίου 1997, όπως προκύπτει, ιδίως, από τις σκέψεις 129 της αποφάσεως FIAMM και 122 της αποφάσεως Fedon.

- 77 Εξάλλου, οι αναιρεσιβαλλόμενες αποφάσεις είναι σύμφωνες προς τη νομολογία ότι οι συμφωνίες ΠΟΕ δεν περιλαμβάνονται, κατ' αρχήν, στους κανόνες με βάση τους οποίους το Δικαστήριο ελέγχει τη νομιμότητα των πράξεων των κοινοτικών οργάνων και το Πρωτοδικείο ορθώς αποφάνθηκε ότι καμία από τις δύο επιτρεπόμενες εξαιρέσεις από την αρχή αυτή δεν τυγχάνει εφαρμογής εν προκειμένω.
- 78 Δεδομένου ότι οι συμφωνίες ΠΟΕ δεν έχουν ως αντικείμενο την απονομή δικαιωμάτων στους ιδιώτες, ούτε η ενδεχόμενη παράβαση των εν λόγω συμφωνιών θα μπορούσε να στοιχειοθετήσει την ευθύνη της Κοινότητας, διότι άλλως θα διακυβευόταν το περιθώριο χειρισμών που διαθέτουν τα μέλη του ΠΟΕ προκειμένου να συμμορφωθούν ή όχι προς μια απόφαση του ΟΕΔ.
- 79 Εξάλλου, το Συμβούλιο εκτιμά ότι είναι τεχνητή η διάκριση στην οποία προέβησαν οι αναιρεσιδούσες μεταξύ των εννόμων αποτελεσμάτων που είναι σύμφυτα με μια απόφαση του ΟΕΔ και εκείνων που απορρέουν από τους ουσιαστικούς κανόνες των οποίων η παράβαση διαπιστώθηκε με την εν λόγω απόφαση. Συγκεκριμένα, μια τέτοια απόφαση θα μπορούσε να ληφθεί υπόψη στο πλαίσιο αγωγής αποζημίωσης μόνον εφόσον έχει διαπιστωθεί προηγουμένως ότι οι εν λόγω ουσιαστικοί κανόνες έχουν άμεσο αποτέλεσμα.
- 80 Κατά την Επιτροπή, η FIAMM και η Fedon ουδόλως αναφέρθηκαν, κατά την ενώπιον του Πρωτοδικείου δίκη, στη δυνατότητα απευθείας επικλήσεως μιας αποφάσεως του ΟΕΔ ως ειδική και αυτοτελή θεωρία παρέχουσα τη δυνατότητα να αποδειχθεί η έλλειψη νομιμότητας της συμπεριφοράς της Επιτροπής ούτε εστίασαν την επιχειρηματολογία τους επί του σημείου αυτού. Οι εν λόγω διάδικοι προέβαλαν, κατ' ουσίαν, μια κλασική επιχειρηματολογία για να αποδειχθεί ότι η μη προσαρμογή της κοινοτικής ρυθμίσεως προκειμένου αυτή να συμμορφωθεί προς τις συμφωνίες ΠΟΕ κατόπιν της αποφάσεως του ΟΕΔ της 25ης Σεπτεμβρίου 1997 ενείχε παράβαση κανόνων δικαίου υπέρτερης τυπικής ισχύος.
- 81 Μόνον επικουρικώς η FIAMM και η Fedon περιορίστηκαν να υποστηρίξουν, χωρίς ωστόσο να αναπτύξουν και να στηρίξουν καθ' οιονδήποτε άλλο τρόπο τον ισχυρισμό αυτό, ότι, έστω και αν υποτεθεί ότι οι συμφωνίες ΠΟΕ δεν είναι άμεσα εφαρμοστές, θα πρέπει να αναγνωρισθεί ότι η απόφαση του ΟΕΔ της 25ης Σεπτεμβρίου 1997 έχει άμεσο αποτέλεσμα.

- 82 Επομένως, το Πρωτοδικείο, το οποίο δεν ήταν υποχρεωμένο, εξάλλου, να αποφανθεί επί ενός εκάστου των επιχειρημάτων των εναγουσών, έλαβε προσηκόντως υπόψη την επιχειρηματολογία της FIAMM και της Fedon, καθόσον επικέντρωσε το ενδιαφέρον του, με τις σκέψεις 108 έως 150 της αποφάσεως FIAMM και 101 έως 143 της αποφάσεως Fedon, στην εξέταση της συμπεριφοράς των κοινοτικών οργάνων, ενώ αναφέρθηκε, επίσης, στα αποτελέσματα της αποφάσεως του ΟΕΔ της 25ης Σεπτεμβρίου 1997 με τις σκέψεις 108 και 144 της αποφάσεως FIAMM καθώς και 101 και 137 της αποφάσεως Fedon. Εξάλλου, λαμβανομένης υπόψη της αιτιολογίας, έστω και σιωπηρής, των αναιρεσιβαλλομένων αποφάσεων, η FIAMM και η Fedon ήσαν σε θέση να αντιληφθούν τους λόγους για τους οποίους το Πρωτοδικείο αποφάνθηκε ότι η έλλειψη νομιμότητας της συμπεριφοράς των θεσμικών οργάνων δεν αποδείχθηκε, ακόμη και κατόπιν της αποφάσεως του ΟΕΔ.
- 83 Ωστόσο, στην περίπτωση που το Δικαστήριο κρίνει ανεπαρκή την αιτιολογία των αναιρεσιβαλλομένων αποφάσεων, θα ήταν θεμιτό το να επικυρώσει το διατακτικό τους συμπληρώνοντας, ταυτοχρόνως, την αιτιολογία αυτή.
- 84 Συγκεκριμένα, το ερώτημα αν οι συμφωνίες ΠΟΕ μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο επικλήσεως από τους πολίτες που υπέστησαν ζημία προκειμένου αυτοί να θέσουν υπό αμφισβήτηση το κύρος κοινοτικής ρυθμίσεως, στην περίπτωση που, αφενός, μια απόφαση του ΟΕΔ διαπίστωσε το ασυμβίβαστο της ρυθμίσεως αυτής με τις εν λόγω συμφωνίες και, αφετέρου, η ταχθείσα για τη συμμόρφωση προς την ως άνω απόφαση εύλογη προθεσμία έχει λήξει, απαντήθηκε αρνητικά από το Δικαστήριο με την απόφαση της 1ης Μαρτίου 2005, C-377/02, Van Parys (Συλλογή 2005, σ. I-1465).
- 85 Οποιαδήποτε διάκριση μεταξύ, αφενός, του ελέγχου της νομιμότητας της κοινοτικής δράσεως με σκοπό την ακύρωση μιας πράξεως ή, αφετέρου, ενός τέτοιου ελέγχου με σκοπό την αποζημίωση θα ήταν αλυσιτελής επ' αυτού. Επιπλέον, το να αποζημιωθεί ο κλάδος παραγωγής που επλήγη από μέτρα αναστολής σύμφωνα προς τις συμφωνίες ΠΟΕ θα έθιγε την εκ νέου εξισορρόπηση των παραχωρήσεων στην οποία συμβάλλουν τα μέτρα αυτά και, ως εκ τούτου, την αμοιβαιότητα.
- 86 Το Βασίλειο της Ισπανίας είναι, επίσης, της γνώμης ότι οι αναιρεσιβαλλόμενες αποφάσεις εκπληρώνουν την υποχρέωση αιτιολογήσεως. Συγκεκριμένα, το Πρωτοδικείο αναφέρθηκε, με τις σκέψεις 100 της αποφάσεως FIAMM και 93 της αποφάσεως Fedon, στον ισχυρισμό της FIAMM και της Fedon περί του αμέσου αποτελέσματος μιας αποφάσεως του ΟΕΔ, και με τις σκέψεις 116 έως 150 της αποφάσεως

ΓΙΑΜΜ καθώς και 109 έως 143 της αποφάσεως Fedon, αντέκρουσε τον ισχυρισμό αυτό, αφού εξέτασε το ζήτημα αν η ύπαρξη μιας τέτοιας αποφάσεως εξουσιοδοτεί τον κοινοτικό δικαστή να ελέγχει τη νομιμότητα της συμπεριφοράς των κοινοτικών οργάνων με βάση τους κανόνες του ΠΟΕ.

- 87 Εξάλλου, το Πρωτοδικείο ουδόλως υπέπεσε σε νομική πλάνη ως εκ του ότι κατέληξε στο συμπέρασμα ότι είναι αδύνατο να προβεί, εν προκειμένω, σε έναν τέτοιο έλεγχο. Ειδικότερα, ο κίνδυνος να ασκηθούν κατά της Κοινότητας αγωγές αποζημίωσης λόγω εξωσυμβατικής ευθύνης θα μπορούσε να καταστήσει πιο επισφαλή τη θέση της και να την οδηγήσει στο να μην εξετάσει το ενδεχόμενο να εξαντλήσει όλους τους πιθανούς τρόπους ενέργειας σύμφωνα με τη διαδικασία επιλύσεως διαφορών, συμπεριλαμβανομένων, ιδίως, της ενδεχόμενης λήψεως αντιποίνων από το αντιτιθέμενο μέρος και της μεταγενέστερης αναζητήσεως λύσεως.
- 88 Εξάλλου, τίποτε δεν παρέχει τη δυνατότητα, από νομικής απόψεως, να γίνει διάκριση ανάλογα με το αν ο έλεγχος της νομιμότητας της κοινοτικής δράσεως διενεργείται με σκοπό την ακύρωση μιας πράξεως ή με σκοπό την αποζημίωση, δεδομένου ότι τα κριτήρια ενός τέτοιου ελέγχου είναι αμετάβλητα και δεν μπορούν, ιδίως, να εξαρτώνται από την ύπαρξη ή την ανυπαρξία ζημίας ή από το χρονικό σημείο κατά το οποίο έγινε επίκληση της εν λόγω ζημίας.

Εκτίμηση του Δικαστηρίου

- 89 Εκ προοιμίου, πρέπει να επισημανθεί, όπως τόνισε ο γενικός εισαγγελέας στο σημείο 20 των προτάσεών του, ότι, καίτοι ο πρώτος λόγος αναιρέσεως αποσκοπεί, σύμφωνα με την επικεφαλίδα αυτού, στο να καταγγείλει την έλλειψη αιτιολογίας των αναιρεσιβαλλομένων αποφάσεων, από την εξέταση του περιεχομένου των δικογράφων των αναιρέσεων προκύπτει ότι σ' αυτά περιλαμβάνονται, επίσης, αιτιάσεις αφορώσες την ουσία και βάλλουσες κατά της λύσεως που προέκριναν οι εν λόγω αποφάσεις, αιτιάσεις επί των οποίων εστιάσθηκε, κατά τα λοιπά, το ουσιώδες μέρος της κατ' αντιπράθεση συζήτησεως μεταξύ των διαδίκων τόσο κατά την έγγραφη διαδικασία όσο και κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση. Επομένως, προκειμένου να αποφανθεί το Δικαστήριο επί του πρώτου λόγου αναιρέσεως, πρέπει να γίνει διάκριση μεταξύ των δύο σκελών που αυτός περιλαμβάνει, τα οποία αντλούνται, το μεν πρώτο από έλλειψη αιτιολογίας των αναιρεσιβαλλομένων αποφάσεων, το δε δεύτερο από νομική πλάνη

στην οποία υπέπεσε το Πρωτοδικείο όσον αφορά τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες μπορεί να στοιχειοθετηθεί η ευθύνη της Κοινότητας λόγω παράνομης συμπεριφοράς των οργάνων της.

Επί του πρώτου σκέλους του λόγου αναιρέσεως

- 90 Το ζήτημα αν η αιτιολογία μιας αποφάσεως του Πρωτοδικείου είναι αντιφατική ή ανεπαρκής αποτελεί νομικό ζήτημα, το οποίο μπορεί, ως τοιούτο, να προβληθεί κατ' αναίρεση (βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση της 11ης Ιανουαρίου 2007, C-404/04 P, Technische Glaswerke Ilmenau κατά Επιτροπής, σκέψη 90).
- 91 Ωστόσο, πρέπει να υπομνησθεί, επ' αυτού, πρώτον, ότι, όπως έχει αποφανθεί επανειλημμένως το Δικαστήριο, η υποχρέωση του Πρωτοδικείου να αιτιολογεί τις αποφάσεις του δεν μπορεί να ερμηνεύεται ως συνεπαγόμενη την υποχρέωσή του να απαντά λεπτομερώς σε κάθε προβαλλόμενο από τον διάδικο επιχείρημα, ειδικότερα αν δεν είναι αρκούντως σαφές και ακριβές (βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 6ης Μαρτίου 2001, C-274/99 P, Connolly κατά Επιτροπής, Συλλογή 2001, σ. I-1611, σκέψη 121· της 11ης Σεπτεμβρίου 2003, C-197/99 P, Βέλγιο κατά Επιτροπής, Συλλογή 2003, σ. I-8461, σκέψη 81, και Technische Glaswerke Ilmenau κατά Επιτροπής, προπαρατεθείσα, σκέψη 90).
- 92 Πάντως, από την εξέταση των δικογράφων που κατέθεσαν η FIAMM και η Fedon ενώπιον του Πρωτοδικείου προκύπτει, ευθύς εξ αρχής, ότι ο ισχυρισμός περί της ενδεχόμενης υπάρξεως αμέσου αποτελέσματος της αποφάσεως του ΟΕΔ της 25ης Σεπτεμβρίου 1997 ουδόλως περιλαμβάνεται στο τμήμα των ως άνω δικογράφων που αποσκοπεί στο να αποδειχθεί η ύπαρξη ή η δυνατότητα επικλήσεως της εκ μέρους της Κοινότητας παραβάσεως των συμφωνιών ΠΟΕ. Συγκεκριμένα, ο ισχυρισμός αυτός περιλαμβάνεται σε ένα τμήμα των δικογράφων που κατατείνει στο να αποδειχθεί ότι οι κανόνες δικαίου υπέρτερης τυπικής ισχύος, της παραβάσεως των οποίων έγινε επίκληση και μεταξύ των οποίων συγκαταλέγονται, ιδίως, η αρχή *pacta sunt servanda* και οι συμφωνίες ΠΟΕ, «αποβλέπουν στην προστασία των ιδιωτών», οπότε πληρούνται, επ' αυτού, μία από τις προϋποθέσεις από τις οποίες η νομολογία εξαρτά τη δυνατότητα γενέσεως της ευθύνης της Κοινότητας λόγω παράνομης συμπεριφοράς των οργάνων της.

- 93 Εν συνεχεία, ο ως άνω ισχυρισμός διατυπώθηκε, εντός του πλαισίου που περιγράφηκε ανωτέρω, απλώς και μόνον επικουρικός, λαμβανομένου υπόψη ότι η FIAMM και η Fedon υποστήριξαν απλώς ότι, αν δεν έπρεπε μεν να αναγνωρισθεί ότι οι συμφωνίες ΠΟΕ έχουν άμεσο αποτέλεσμα και, ως εκ τούτου, αποβλέπουν στην προστασία των ιδιωτών, τούτο θα έπρεπε όμως να αναγνωρισθεί στην περίπτωση των αποφάσεων του ΟΕΔ.
- 94 Τέλος, ο εν λόγω ισχυρισμός που περιλαμβάνεται, προκειμένου περί της FIAMM, σε δύο σημεία ενός δικογράφου το οποίο περιλαμβάνει 177 σημεία και, προκειμένου περί της Fedon, σε μια υποσημείωση, δεν αποτελεί, ούτε εντός των εν λόγω δικογράφων ούτε, κατά τα λοιπά, εντός των υπομνημάτων απαντήσεως που κατέθεσαν μεταγενεστέρως η FIAMM και η Fedon, αντικείμενο ειδικής ή διεξοδικής αναπτύξεως ούτε συνοδεύεται από ειδική επιχειρηματολογία αποσκοπούσα στη στήριξη του εν λόγω ισχυρισμού.
- 95 Από τις ανωτέρω σκέψεις προκύπτει ότι, αντιθέτως προς ό,τι υποστηρίζουν η FIAMM και η Fedon με τις πολύ συγκεκριμένες θεωρήσεις που αφιερώνουν στο ζήτημα αυτό κατ' ανάρτηση, υπό το κάλυμμα της προσκλήσεως για τον έλεγχο της αιτιολογίας των αναιρεσιβαλλομένων αποφάσεων, ουδέποτε εξέθεσαν, με τα δικόγραφα που κατέθεσαν ενώπιον του Πρωτοδικείου, διά της απαιτούμενης σαφήνειας και ακρίβειας ότι το άμεσο αποτέλεσμα που έχουν, ενδεχομένως, οι αποφάσεις του ΟΕΔ δικαιολογεί το να καθιερωθεί η παράβαση των εν λόγω αποφάσεων ως νέα και τρίτη εξαίρεση από την αρχή της αδυναμίας επικλήσεως των συμφωνιών ΠΟΕ προς τον σκοπό του ελέγχου της νομιμότητας των παραγώγων κοινοτικών πράξεων. Από το δικόγραφο της Fedon και από το υπόμνημα απαντήσεως της FIAMM προκύπτει ότι οι εν λόγω αναιρεσιβόλες επικαλέστηκαν, αντιθέτως, μια εκ των δύο εξαιρέσεων από την εν λόγω αδυναμία επικλήσεως που γίνονται κατά παράδοση δεκτές, προβάλλοντας ότι η Κοινότητα ανέφερε, εν προκειμένω, ότι είχε την πρόθεση να εκπληρώσει μια ειδική υποχρέωση αναληφθείσα στο πλαίσιο της GATT.
- 96 Δεύτερον, πρέπει επίσης να υπομνησθεί ότι η υποχρέωση αιτιολογήσεως δεν επιβάλλει στο Πρωτοδικείο τη δέσμευση να εκθέτει αιτιολογία ακολουθούσα αναλυτικά έναν προς έναν όλους τους λόγους που προβάλλουν οι διάδικοι και ότι η αιτιολογία μπορεί, ως εκ τούτου, να συνάγεται εμμέσως, υπό την προϋπόθεση ότι επιτρέπει στους μεν ενδιαφερομένους να γνωρίζουν τους λόγους για τους οποίους το Πρωτοδικείο δεν δέχθηκε τα επιχειρήματά τους, στο δε Δικαστήριο να διαθέτει επαρκή στοιχεία ώστε να ασκήσει τον έλεγχό του (βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 7ης Ιανουαρίου 2004, C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P και C-219/00 P, Aalborg Portland κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 2004, σ. I-123, σκέψη 372, και της 25ης Οκτωβρίου 2007, C-167/06 P, Κομνηνού κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 22).

- 97 Πάντως, από τις σκέψεις 108 της αποφάσεως FIAMM και 101 της αποφάσεως Fedon προκύπτει, κατ' αρχάς, ότι το Πρωτοδικείο είχε την πρόθεση, εν προκειμένω, να προβεί σε επίλυση του ζητήματος αν οι συμφωνίες ΠΟΕ, συμπεριλαμβανομένων του ΜΕΔ και των διατάξεών του που είναι αφιερωμένες στην εφαρμογή των αποφάσεων του ΟΕΔ, παρέχουν στους πολίτες το δικαίωμα να επικαλούνται τις εν λόγω συμφωνίες ενώπιον των δικαστηρίων προκειμένου να θέσουν υπό αμφισβήτηση το κύρος μιας κοινοτικής ρυθμίσεως «στην περίπτωση που το ΟΕΔ έχει αποφανθεί ότι τόσο η ως άνω ρύθμιση όσο και η μεταγενέστερη ρύθμιση που θέσπισε η Κοινότητα, προκειμένου, ιδίως, να συμμορφωθεί προς τους επίμαχους κανόνες του ΠΟΕ, ήσαν ασυμβίβαστες με τους τελευταίους».
- 98 Εν συνεχεία, το Πρωτοδικείο, αναφερόμενο επίσης στις κατ' αυτόν τον τρόπο ορισθείσες «συμφωνίες ΠΟΕ», διευκρίνισε, στις σκέψεις 110 έως 112 της αποφάσεως FIAMM και 103 έως 105 της αποφάσεως Fedon, ότι, κατά πάγια νομολογία, και για τους λόγους που υπενθυμίζει, οι εν λόγω συμφωνίες δεν περιλαμβάνονται, κατ' αρχήν, στους κανόνες βάσει των οποίων ο κοινοτικός δικαστής ελέγχει τη νομιμότητα της δράσεως των κοινοτικών οργάνων.
- 99 Τέλος, πρέπει να επισημανθεί ότι οι αναιρεσιβαλλόμενες αποφάσεις όντως αφιερώνουν εκτενή αποσπάσματα στο νομικό περιεχόμενο που μπορεί να προσδοθεί σε μια απόφαση του ΟΕΔ, ιδίως στην προκειμένη περίπτωση, όπου η ταχθείσα για την εφαρμογή της εν λόγω αποφάσεως προθεσμία έχει λήξει.
- 100 Καίτοι τα εν λόγω αποσπάσματα περιλαμβάνονται, βεβαίως, εντός των χωρίων των αναιρεσιβαλλομένων αποφάσεων στα οποία το Πρωτοδικείο εξετάζει αν μία εκ των δύο εξαιρέσεων από την αρχή της αδυναμίας επικλήσεως των συμφωνιών ΠΟΕ από τους ιδιώτες, οι οποίες γίνονται κατά παράδοση δεκτές από τη νομολογία, τυγχάνει εφαρμογής εν προκειμένω, γεγονός παραμένει ότι οι εκτιμήσεις στις οποίες προέβη το Πρωτοδικείο με την ευκαιρία αυτή απαντούν εμμέσως, πλην όμως με βεβαιότητα, στα συγκεκριμένα επιχειρήματα ως προς τα οποία οι αιτήσεις αναιρέσεως προσάπτουν στο Πρωτοδικείο ότι δεν τα εξέτασε.
- 101 Ειδικότερα, από τις σκέψεις 129 έως 131 της αποφάσεως FIAMM και 122 έως 124 της αποφάσεως Fedon προκύπτει ότι το Πρωτοδικείο αποφάνθηκε ιδίως, μετά το πέρας εξετάσεως αφιερωμένης στις σχετικές διατάξεις του ΜΕΔ, ότι η λήξη της ταχθείσας στην Κοινότητα προθεσμίας για τη συμμόρφωση του καθεστώτος της εισαγωγής μπανανών με την απόφαση του ΟΕΔ της 25ης Σεπτεμβρίου 1997 δεν είχε

ως συνέπεια την εξάντληση των τρόπων επιλύσεως των διαφορών που προβλέπονται από το ΜΕΔ. Ομοίως, το Πρωτοδικείο ανέφερε, επ' αυτού, ότι ο έλεγχος της νομιμότητας της συμπεριφοράς των εναγομένων πρωτοδίκως θεσμικών οργάνων θα μπορούσε να έχει ως αποτέλεσμα το να καταστεί επισφαλής η θέση των κοινοτικών διαπραγματευτών κατά την αναζήτηση λύσεως της διαφοράς που να είναι αμοιβαία αποδεκτή και σύμφωνη με τους κανόνες του ΠΟΕ και, ενδεχομένως, το να στερήσει, ως εκ τούτου, τα νομοθετικά ή εκτελεστικά όργανα ενός συμβαλλόμενου μέρους από τη δυνατότητα που τους παρέχει, ιδίως, το άρθρο 22 του ΜΕΔ να εξεύρουν, έστω και προσωρινώς, λύση κατόπιν διαπραγματεύσεων.

- 102 Επιπλέον, πρέπει να υπογραμμιστεί ότι, στις σκέψεις 132 της αποφάσεως FIAMM και 125 της αποφάσεως Fedon, το Πρωτοδικείο ολοκλήρωσε την ανάλυσή του επ' αυτού αποφαινόμενο ότι οι αναιρεσιούσες εσφαλμένως, κατά συνέπεια, είχαν συναγάγει από τα άρθρα 21 και 22 του ΜΕΔ ότι το μέλος του ΠΟΕ υπέχει την υποχρέωση να συμμορφωθεί, εντός συγκεκριμένης προθεσμίας, προς τις συστάσεις και τις αποφάσεις των οργάνων του ΠΟΕ και εσφαλμένως είχαν υποστηρίξει ότι οι αποφάσεις του ΟΕΔ είναι εκτελεστές εκτός αν τα συμβαλλόμενα μέρη ομόφωνα εναντιώθηκαν συναφώς.
- 103 Πάντως, αποφαινόμενο κατ' αυτόν τον τρόπο, το Πρωτοδικείο έλαβε θέση, τουλάχιστον εμμέσως, επί του ισχυρισμού των εναγουσών πρωτοδίκως ότι θα πρέπει να αναγνωρισθεί ότι τέτοιες συστάσεις ή τέτοιες αποφάσεις έχουν άμεσο αποτέλεσμα άπαξ και λήξει η ταχθείσα για την εφαρμογή τους προθεσμία.
- 104 Από όλες τις ανωτέρω σκέψεις προκύπτει ότι η αιτιολογία των αναιρεσιβαλλόμενων αποφάσεων δίδει επαρκή απάντηση στην επιχειρηματολογία που προέβαλαν οι ενάγουσες πρωτοδίκως και ότι παρέχει τη δυνατότητα, ιδίως, στο Δικαστήριο να ασκήσει τον δικαστικό έλεγχό του, οπότε ο λόγος αναιρέσεως πρέπει να κριθεί αβάσιμος ως προς το πρώτο σκέλος αυτού.

Επί του δευτέρου σκέλους του λόγου αναιρέσεως

- 105 Όσον αφορά το δεύτερο σκέλος του πρώτου λόγου αναιρέσεως, που αντλείται από νομική πλάνη σχετικά με τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες μπορεί να στοιχειοθετηθεί η ευθύνη της Κοινότητας λόγω παράνομης συμπεριφοράς της, πρέπει να διευκρινιστούν τα εξής.
- 106 Κατά πάγια νομολογία τού Δικαστηρίου, από το άρθρο 288, δεύτερο εδάφιο, ΕΚ προκύπτει ότι η γένεση της εξωσυμβατικής ευθύνης της Κοινότητας και η άσκηση του δικαιώματος αποκαταστάσεως της προξενθείσης ζημίας εξαρτώνται από τη συνδρομή ενός συνόλου προϋποθέσεων που αφορούν το παράνομο της συμπεριφοράς που προσάπτεται στα όργανα, το υποστατό της ζημίας και την αιτιώδη συνάφεια μεταξύ της συμπεριφοράς αυτής και της προβαλλομένης ζημίας (βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 29ης Σεπτεμβρίου 1982, 26/81, *Oleifici Mediterranei* κατά ΕΟΚ, Συλλογή 1982, σ. 3057, σκέψη 16, και της 15ης Σεπτεμβρίου 1994, C-146/91, *ΚΥΔΕΠ* κατά Συμβουλίου και Επιτροπής, Συλλογή 1994, σ. I-4199, σκέψη 19).
- 107 Εν προκειμένω, οι αναιρεσείουσες υποστήριξαν κατ' ουσίαν, προς στήριξη του αιτήματος αποζημιώσεως που προέβαλαν ενώπιον του Πρωτοδικείου, ότι τα κοινοτικά όργανα επέδειξαν παράνομη και, ως εκ τούτου, συνιστώσα πταίσμα συμπεριφορά καθόσον παρέλειψαν να καταστήσουν την κοινοτική νομοθεσία σύμφωνη προς τις συμφωνίες ΠΟΕ εντός της ταχθείσας στην Κοινότητα προς τον σκοπό αυτό εύλογης προθεσμίας, αφού διαπιστώθηκε με απόφαση του ΟΕΔ το ασυμβίβαστο της νομοθεσίας αυτής με τις εν λόγω συμφωνίες.
- 108 Συναφώς, πρέπει να υπομνησθεί ότι τα αποτελέσματα, εντός της Κοινότητας, των διατάξεων μιας συμφωνίας που αυτή συνήψε με τρίτα κράτη δεν μπορούν να προσδιορισθούν χωρίς να ληφθεί υπόψη ότι οι εν λόγω διατάξεις υπάγονται στο πεδίο του διεθνούς δικαίου. Σύμφωνα με τις αρχές του διεθνούς δικαίου, τα κοινοτικά όργανα που είναι αρμόδια για τη διαπραγμάτευση και τη σύναψη μιας τέτοιας συμφωνίας είναι ελεύθερα να συμφωνήσουν με τα ενδιαφερόμενα τρίτα κράτη τα αποτελέσματα που οι διατάξεις της συμφωνίας αυτής πρέπει να παράγουν στην εσωτερική έννομη τάξη των συμβαλλομένων μερών. Αν το ζήτημα αυτό δεν έχει διευθετηθεί ρητώς από την εν λόγω συμφωνία, εναπόκειται στα αρμόδια δικαστήρια, και ιδίως στο Δικαστήριο, στο πλαίσιο της αρμοδιότητάς του δυνάμει της Συνθήκης ΕΚ, να το επιλύσει, όπως και κάθε άλλο ζήτημα ερμηνείας σχετικό με την εφαρμογή της εν λόγω συμφωνίας εντός της Κοινότητας (βλ.,

μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 26ης Οκτωβρίου 1982, 104/81, Kupferberg, Συλλογή 1982, σ. 3641, σκέψη 17, και Πορτογαλία κατά Συμβουλίου, προπαρατεθείσα, σκέψη 34), στηριζόμενο ιδίως στο πνεύμα, στην οικονομία ή στη διατύπωση της συμφωνίας αυτής (βλ., επ' αυτού, απόφαση της 5ης Οκτωβρίου 1994, C-280/93, Γερμανία κατά Συμβουλίου, Συλλογή 1994, σ. I-4973, σκέψη 110).

- 109 Ειδικότερα, εναπόκειται στο Δικαστήριο να προσδιορίσει, στηριζόμενο ιδίως στα προαναφερθέντα κριτήρια, αν οι διατάξεις διεθνούς συμφωνίας παρέχουν στους πολίτες της Κοινότητας το δικαίωμα να επικαλούνται τις εν λόγω συμφωνίες ενώπιον των δικαστηρίων προκειμένου να θέσουν υπό αμφισβήτηση το κύρος κοινοτικής πράξεως (βλ., όσον αφορά τη GATT του 1947, απόφαση της 12ης Δεκεμβρίου 1972, 21/72 έως 24/72, International Fruit Company κ.λπ., Συλλογή τόμος 1972-1973, σ. 279, σκέψη 19).
- 110 Συναφώς, από τη νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει, ιδίως, ότι αυτό κρίνει ότι δύναται να προβεί στην εξέταση του κύρους παραγώγου κοινοτικής ρυθμίσεως έναντι διεθνούς συνθήκης μόνον εφόσον τούτο δεν προσκρούει στη φύση και στην οικονομία της δεύτερης, αλλά και εφόσον οι διατάξεις της παρίστανται, από απόψεως περιεχομένου, άνευ αιρέσεων και αρκούντως ακριβείς (βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση της 3ης Ιουνίου 2008, C-308/06, Intertanko κ.λπ., σκέψη 45 και την εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 111 Ειδικότερα, όσον αφορά τις συμφωνίες ΠΟΕ, κατά πάγια νομολογία, οι συμφωνίες αυτές, λόγω της φύσεως και της οικονομίας τους, δεν περιλαμβάνονται, κατ' αρχήν, στους κανόνες βάσει των οποίων το Δικαστήριο ελέγχει τη νομιμότητα των πράξεων των κοινοτικών οργάνων (βλ., μεταξύ άλλων, προπαρατεθείσες αποφάσεις Πορτογαλία κατά Συμβουλίου, σκέψη 47, Biret International κατά Συμβουλίου, σκέψη 52, και Van Parys, σκέψη 39).
- 112 Μόνο στην περίπτωση που η Κοινότητα θέλησε να εκπληρώσει ειδική υποχρέωση που έχει αναλάβει στο πλαίσιο του ΠΟΕ ή στην περίπτωση που η κοινοτική πράξη ρητώς παραπέμπει σε συγκεκριμένες διατάξεις των συμφωνιών ΠΟΕ απόκειται στο Δικαστήριο να ελέγξει τη νομιμότητα της σχετικής κοινοτικής πράξεως με γνώμονα τους κανόνες του ΠΟΕ (βλ. προπαρατεθείσες αποφάσεις Biret International κατά Συμβουλίου, σκέψη 53, καθώς και Van Parys, σκέψη 40 και την εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

- 113 Συναφώς, πρέπει να υπομνησθεί ότι το Δικαστήριο έχει αποφανθεί ότι η κοινή οργάνωση της αγοράς στον τομέα της μπανάνας, όπως αυτή καθιερώθηκε με τον κανονισμό 404/93 και τροποποιήθηκε στη συνέχεια, δεν αποβλέπει στην εκπλήρωση, εντός της κοινοτικής έννομης τάξεως, μιας ειδικής υποχρέωσης που έχει αναληφθεί στο πλαίσιο της GATT ούτε παραπέμπει ρητώς σε συγκεκριμένες διατάξεις αυτής (διάταξη OGT Fruchthandelsgesellschaft, προπαρατεθείσα, σκέψη 28).
- 114 Ειδικότερα, όσον αφορά τον κανονισμό 1637/98 και τους κανονισμούς που θεσπίστηκαν προς εφαρμογήν αυτού, το Δικαστήριο ανέφερε, στη σκέψη 52 της προαναφερθείσας αποφάσεώς του Van Parys, ότι οι κανονισμοί αυτοί δεν παρέπεμπαν ρητώς σε συγκεκριμένες διατάξεις των συμφωνιών ΠΟΕ.
- 115 Με την ίδια απόφαση, το Δικαστήριο αποφάνθηκε, επίσης, ότι, με τη δέσμευση που ανέλαβε η Κοινότητα, μετά την απόφαση του ΟΕΔ της 25ης Σεπτεμβρίου 1997, να συμμορφωθεί προς τους κανόνες του ΠΟΕ και ειδικότερα προς τα άρθρα I, παράγραφος 1, και XIII της GATT του 1994, η Κοινότητα δεν θέλησε να αναλάβει μια ειδική υποχρέωση στο πλαίσιο του ΠΟΕ, ικανή να δικαιολογήσει εξαίρεση από την αδυναμία επικλήσεως των κανόνων του ΠΟΕ ενώπιον του κοινοτικού δικαστή και να καταστήσει δυνατό τον από τον κοινοτικό δικαστή έλεγχο της νομιμότητας του κανονισμού 1637/98 και των κανονισμών που θεσπίστηκαν προς εφαρμογήν αυτού, με γνώμονα τους κανόνες αυτούς (βλ., επ' αυτού, απόφαση Van Parys, προπαρατεθείσα, σκέψεις 41 και 52).
- 116 Πρέπει να υπομνησθεί ότι το καθοριστικό στοιχείο εν προκειμένω έγκειται στο γεγονός ότι η επίλυση των διαφορών που εμπίπτουν στο δίκαιο του ΠΟΕ στηρίζεται εν μέρει σε διαπραγματεύσεις μεταξύ των συμβαλλομένων μερών. Η ανάκληση των παρανόμων μέτρων συνιστά βεβαίως τη λύση που προωθεί το δίκαιο αυτό, το οποίο όμως επιτρέπει επίσης την εφαρμογή και άλλων λύσεων (απόφαση Omega Air κ.λπ., προπαρατεθείσα, σκέψη 89).
- 117 Έτσι, στη σκέψη 51 της προαναφερθείσας αποφάσεώς του Van Parys, το Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι η λήξη της ταχθείσας από το ΟΕΔ προθεσμίας για τη διασφάλιση της εφαρμογής της από 25 Σεπτεμβρίου 1997 αποφάσεώς του δεν συνεπάγεται ότι η Κοινότητα εξάντλησε τις προβλεπόμενες από το ΜΕΔ δυνατότητες να λυθεί η διαφορά της με άλλα μέρη. Υπό τις συνθήκες αυτές, το να επιβληθεί στον κοινοτικό

δικαστή, απλώς και μόνο λόγω της λήξεως της προθεσμίας αυτής, να ελέγξει τη νομιμότητα των σχετικών κοινοτικών μέτρων με γνώμονα τους κανόνες του ΠΟΕ, θα μπορούσε να έχει ως αποτέλεσμα να αποδυναμωθεί η θέση της Κοινότητας κατά την αναζήτηση αμοιβαίως αποδεκτής και σύμφωνης με τους εν λόγω κανόνες λύσεως της διαφοράς.

- 118 Το Δικαστήριο, επικαλούμενο ιδίως το μνημόνιο συμφωνίας που συνήφθη με τις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής στις 11 Απριλίου 2001, υπογράμμισε, ειδικότερα, ότι η εξέλιξη αυτή, με την οποία η Κοινότητα προσπάθησε να συμβιβάσει τις δεσμεύσεις της βάσει των συμφωνιών ΠΟΕ με τις δεσμεύσεις που ανέλαβε έναντι των κρατών ΑΚΕ καθώς και με τις επιταγές που είναι σύμφυτες με την εφαρμογή της κοινής γεωργικής πολιτικής, θα μπορούσε να διακυβευθεί με το να αναγνωριστεί στον κοινοτικό δικαστή η δυνατότητα να ελέγξει τη νομιμότητα των σχετικών κοινοτικών μέτρων με γνώμονα τους κανόνες του ΠΟΕ μετά τη λήξη της εύλογης προθεσμίας που χορήγησε το ΟΕΔ (βλ., επ' αυτού, απόφαση Van Parys, προπαρατεθείσα, σκέψεις 49 και 50).
- 119 Εξάλλου, το Δικαστήριο έχει υπενθυμίσει, επίσης, ότι το να γίνει δεκτό ότι η εξασφάλιση της συμφωνίας του κοινοτικού δικαίου με τους κανόνες του ΠΟΕ είναι ευθέως έργο του κοινοτικού δικαστή θα κατέληγε να στερήσει τα νομοθετικά ή εκτελεστικά όργανα της Κοινότητας του περιθωρίου χειρισμών το οποίο έχουν τα ανάλογα όργανα των εμπορικών εταίρων της Κοινότητας. Δεν αμφισβητείται ότι ορισμένα συμβαλλόμενα μέρη, και μεταξύ αυτών οι σημαντικότεροι από εμπορικής απόψεως εταίροι της Κοινότητας, συνήγαγαν, υπό το πρίσμα του αντικειμένου και του σκοπού των συμφωνιών ΠΟΕ, ακριβώς τη συνέπεια ότι οι συμφωνίες αυτές δεν περιλαμβάνονται στους κανόνες με γνώμονα τους οποίους τα δικαστικά τους όργανα ελέγχουν τη νομιμότητα των κανόνων του εσωτερικού τους δικαίου. Μια τέτοια έλλειψη αμοιβαιότητας, αν γινόταν δεκτή, θα εγκυμονούσε τον κίνδυνο να υπάρξει ανισορροπία στην εφαρμογή των κανόνων του ΠΟΕ (απόφαση Van Parys, προπαρατεθείσα, σκέψη 53).
- 120 Επιπλέον, από τη νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει ότι δεν συντρέχει λόγος να γίνει διάκριση, από τις διάφορες αυτές απόψεις, ανάλογα με το αν ο έλεγχος της νομιμότητας της κοινοτικής δράσεως πρέπει να πραγματοποιείται στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς περί ακυρώσεως ή προς τον σκοπό της εκδικάσεως αγωγής αποζημιώσεως (βλ., επ' αυτού, όσον αφορά τον προ της λήξεως της εύλογης προθεσμίας που τάχθηκε για την εφαρμογή αποφάσεως του ΟΕΔ χρόνο, απόφαση Biret International κατά Συμβουλίου, προπαρατεθείσα, σκέψη 62).

- 121 Πράγματι, αφενός, και όπως έχει υπογραμμίσει το Δικαστήριο, το ενδεχόμενο αγωγών αποζημίωσης μπορεί να παρεμποδίζει την άσκηση της νομοθετικής εξουσίας κάθε φορά που πρόκειται να ληφθούν, υπέρ του γενικού συμφέροντος, κανονιστικά μέτρα δυνάμενα να θίξουν ιδιωτικά συμφέροντα (αποφάσεις της 25ης Μαΐου 1978, 83/76 και 94/76, 4/77, 15/77 και 40/77, Bayerische HNL Vermehrungsbetriebe κ.λπ. κατά Συμβουλίου και Επιτροπής, Συλλογή τόμος 1978, σ. 381, σκέψη 5, και της 5ης Μαρτίου 1996, C-46/93 και C-48/93, Brasserie du pêcheur και Factortame, Συλλογή 1996, σ. I-1029, σκέψη 45).
- 122 Αφετέρου, κάθε διαπίστωση περί ελλείψεως νομιμότητας μιας κοινοτικής πράξεως, στην οποία προβαίνει ο κοινοτικός δικαστής, ακόμη και όταν αυτή δεν πραγματοποιείται στο πλαίσιο της ακυρωτικής αρμοδιότητας που αντλεί ο εν λόγω δικαστής από το άρθρο 230 ΕΚ, είναι ικανή, ως εκ της φύσεώς της, να έχει συνέπειες επί της στάσεως που οφείλει να υιοθετήσει το εκδόν την επίμαχη πράξη θεσμικό όργανο.
- 123 Έτσι, κατά πάγια νομολογία, όταν το Δικαστήριο διαπιστώνει, στο πλαίσιο διαδικασίας βάσει του άρθρου 234 ΕΚ, το ανίσχυρο πράξεως εκδοθείσας από κοινοτική αρχή, η απόφασή του έχει ως έννομη συνέπεια το ότι επιβάλλει στα αρμόδια όργανα της Κοινότητας την υποχρέωση να λάβουν τα αναγκαία μέτρα προκειμένου να αρθεί η διαπιστωθείσα έλλειψη νομιμότητας, λαμβανομένου υπόψη ότι η υποχρέωση που προβλέπει το άρθρο 233 ΕΚ σε περίπτωση ακυρωτικής αποφάσεως τυγχάνει εφαρμογής, σε παρόμοια περίπτωση, κατ' αναλογίαν (βλ., μεταξύ άλλων, διάταξη της 8ης Νοεμβρίου 2007, C-421/06, Fratelli Martini και Cargill, σκέψη 52 και την εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 124 Πάντως, τίποτε δεν παρέχει τη δυνατότητα, εκ των προτέρων, να θεωρηθεί ότι δεν πρέπει να ισχύει το ίδιο στην περίπτωση αποφάσεως η οποία εκδόθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς περί αποζημιώσεως και με την οποία διαπιστώνεται η έλλειψη νομιμότητας κοινοτικής πράξεως ή παραλείψεως. Όπως επισήμανε ο γενικός εισαγγελέας στο σημείο 49 των προτάσεών του, κάθε διαπίστωση περί ελλείψεως νομιμότητας, στην οποία προβαίνει ο κοινοτικός δικαστής, ακόμη και όταν αυτή πραγματοποιείται στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς περί αποζημιώσεως, είναι περιβεβλημένη με ισχύ δεδικασμένου και επιβάλλει, κατά συνέπεια, στο οικείο θεσμικό όργανο την υποχρέωση να λάβει τα αναγκαία μέτρα προκειμένου να αρθεί η διαπιστωθείσα έλλειψη νομιμότητας.

- 125 Όσον αφορά τη διάκριση, στην οποία επιχειρούν να προβούν οι αναιρεσείουσες, μεταξύ του «αμέσου αποτελέσματος» των κανόνων του ΠΟΕ που επιβάλλουν υποχρεώσεις ουσιαστικής φύσεως και του «αμέσου αποτελέσματος» μιας αποφάσεως του ΟΕΔ, υποστηρίζοντας ότι θα έπρεπε να είναι θεμιτό για τους πολίτες το να επιτυγχάνουν τον εκ μέρους του κοινοτικού δικαστή έλεγχο της νομιμότητας της συμπεριφοράς των κοινοτικών οργάνων με βάση την απόφαση του ΟΕΔ αυτή καθ' εαυτή, εφόσον ένας τέτοιος έλεγχος δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί με βάση τους κανόνες του ΠΟΕ των οποίων η παράβαση διαπιστώθηκε με την εν λόγω απόφαση, πρέπει να διευκρινιστούν τα εξής.
- 126 Ναι μεν το Δικαστήριο δεν έχει ακόμη αποφανθεί ρητώς επί μιας τέτοιας διακρίσεως, πλην όμως από την προαναφερθείσα νομολογία του απορρέει κατ' ανάγκην ότι η διάκριση αυτή δεν έχει λόγο υπάρξεως.
- 127 Συγκεκριμένα, το Δικαστήριο, αποφαινόμενο ότι οι κανόνες του ΠΟΕ των οποίων η παράβαση διαπιστώθηκε με απόφαση του ΟΕΔ δεν μπορούσαν, παρά τη λήξη της προβλεπόμενης προθεσμίας για την εκτέλεση της αποφάσεως αυτής, να αποτελέσουν αντικείμενο επικλήσεως ενώπιον του κοινοτικού δικαστή προκειμένου να επιτευχθεί ο εκ μέρους του έλεγχος της νομιμότητας της συμπεριφοράς των κοινοτικών οργάνων με βάση τους εν λόγω κανόνες, απέκλεισε κατ' ανάγκην τη δυνατότητα να πραγματοποιηθεί ένας τέτοιος έλεγχος με βάση την απόφαση του ΟΕΔ, αυτή καθ' εαυτή.
- 128 Μια απόφαση του ΟΕΔ, η οποία έχει ως αντικείμενο αποκλειστικά και μόνον το να αποφανθεί επί της συμφωνίας της συμπεριφοράς ενός μέλους του ΠΟΕ προς τις υποχρεώσεις που έχει αναλάβει το εν λόγω μέλος στο πλαίσιο αυτό, δεν μπορεί, κατ' αρχήν, να αποτελέσει αντικείμενο ουσιαστικού διακρίσεως σε σχέση με τους ουσιαστικούς κανόνες που εμπεριέχουν τέτοιες υποχρεώσεις και με βάση τους οποίους διενεργείται ένας τέτοιος έλεγχος, τουλάχιστον όταν είναι κρίσιμο να προσδιορισθεί αν η παράβαση των εν λόγω κανόνων ή της εν λόγω αποφάσεως μπορεί να προβληθεί ενώπιον του κοινοτικού δικαστή προς τον σκοπό του ελέγχου της νομιμότητας της συμπεριφοράς των κοινοτικών οργάνων.
- 129 Όπως και οι ουσιαστικοί κανόνες τους οποίους περιλαμβάνουν οι συμφωνίες ΠΟΕ, μια σύσταση ή μια απόφαση του ΟΕΔ με την οποία διαπιστώνεται η μη τήρηση των εν λόγω κανόνων δεν είναι, ανεξάρτητα από το ακριβές νομικό περιεχόμενο που είναι σύμφυτο με μια τέτοια σύσταση ή απόφαση, ικανή να δημιουργήσει υπέρ των ιδιωτών δικαίωμα να επικαλούνται την εν λόγω σύσταση ή απόφαση ενώπιον του κοινοτικού δικαστή προκειμένου να επιτευχθεί ο έλεγχος της νομιμότητας της συμπεριφοράς των κοινοτικών οργάνων.

- 130 Συγκεκριμένα, αφενός, και όπως προκύπτει από τις σκέψεις 113 έως 124 της παρούσας απόφασεως, οι θεωρήσεις που σχετίζονται με τη φύση των συμφωνιών ΠΟΕ, καθώς και με την αμοιβαιότητα και την ευκαμψία που τις χαρακτηρίζουν, εξακολουθούν, επίσης, να ισχύουν άπαξ και θεσπισθεί μια τέτοια απόφαση ή σύσταση και άπαξ και λήξει η ταχθείσα για την εφαρμογή τους εύλογη προθεσμία. Τα κοινοτικά όργανα διατηρούν, ιδίως, ένα περιθώριο εκτιμήσεως και διαπραγματεύσεως έναντι των εμπορικών εταίρων τους ενόψει της λήψεως μέτρων προοριζόμενων να δώσουν συνέχεια στην εν λόγω απόφαση ή σύσταση και το περιθώριο αυτό θα πρέπει να διατηρηθεί.
- 131 Αφετέρου, πρέπει να υπογραμμιστεί ότι, όπως προκύπτει από το άρθρο 3, παράγραφος 2, του ΜΕΔ, οι συστάσεις και οι αποφάσεις του ΟΕΔ δεν είναι δυνατόν να διευρύνουν ή να συρρικνώνουν τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις που προβλέπονται στις σχετικές συμφωνίες. Εξ αυτού προκύπτει, ιδίως, ότι μια απόφαση του ΟΕΔ με την οποία διαπιστώνεται η παράβαση μιας τέτοιας υποχρεώσεως δεν μπορεί να έχει ως συνέπεια να υποχρεωθεί ένα συμβαλλόμενο στις συμφωνίες ΠΟΕ μέρος να αναγνωρίσει στους ιδιώτες ένα δικαίωμα που αυτοί δεν διαθέτουν δυνάμει των εν λόγω συμφωνιών, ελλείψει τέτοιας αποφάσεως.
- 132 Συναφώς, πρέπει ιδίως να υπομνησθεί ότι το Δικαστήριο έχει αποφανθεί, ως προς τις διατάξεις της GATT του 1994, των οποίων η παράβαση διαπιστώθηκε, εν προκειμένω, από το ΟΕΔ, ότι οι εν λόγω διατάξεις δεν δημιουργούν υπέρ των ιδιωτών δικαιώματα που αυτοί μπορούν να επικαλούνται απευθείας ενώπιον των δικαστηρίων βάσει του κοινοτικού δικαίου (βλ., επ' αυτού, διάταξη OGT Fruchthandelsgesellschaft, προπαρατεθείσα, σκέψεις 25 και 26).
- 133 Από όλες τις ανωτέρω σκέψεις προκύπτει ότι το Πρωτοδικείο ορθώς αποφάσισε ότι, παρά τη λήξη της ταχθείσας για την εφαρμογή αποφάσεως του ΟΕΔ προθεσμίας, ο κοινοτικός δικαστής δεν μπορούσε, υπό τις περιστάσεις της συγκεκριμένης περιπτώσεως, να προβεί σε έλεγχο της νομιμότητας της συμπεριφοράς των κοινοτικών οργάνων με βάση τους κανόνες του ΠΟΕ.
- 134 Κατά συνέπεια, δεδομένου ότι ο πρώτος λόγος αναιρέσεως που προβλήθηκε με τις αιτήσεις αναιρέσεως είναι αβάσιμος ως προς αμφότερα τα σκέλη αυτού, ο ως άνω λόγος αναιρέσεως πρέπει να απορριφθεί.

Επί του δευτέρου λόγου αναιρέσεως που προβλήθηκε με τις κύριες αναιρέσεις, επί των ανταναιρέσεων και επί των αιτημάτων να αντικατασταθούν ορισμένα σημεία του σκεπτικού

Επιχειρηματολογία των διαδίκων

- 135 Με τον δεύτερο λόγο αναιρέσεως, η FIAMM και η Fedon υποστηρίζουν ότι το Πρωτοδικείο, αποφαινόμενο, στο πλαίσιο της εξετάσεως των αιτημάτων που αυτές διατύπωσαν στο πλαίσιο της άνευ πταίσματος ευθύνης της Κοινότητας, ότι η ζημία που υπέστησαν οι εν λόγω εταιρίες δεν ήταν ασυνήθης, ακολούθησε συλλογιστική μη εμφανίζουσα λογική συνοχή και παραβίασε ορισμένες αρχές απορρέουσες από πάγια νομολογία.
- 136 Με τις αναιρεσιβαλλόμενες αποφάσεις, το Πρωτοδικείο δεν έλαβε υπόψη, ιδίως, τη διττή απαίτηση ότι, για να μπορεί μια ζημία να θεωρηθεί ως συνήθης, πρέπει, αφενός, να μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο προβλέψεως και, αφετέρου, να είναι σύμφυτη με τις δραστηριότητες του οικείου τομέα.
- 137 Συγκεκριμένα, κατά τη FIAMM και τη Fedon, ζημία προκληθείσα από τελωνειακές κυρώσεις, τις οποίες επέβαλε τρίτο κράτος στον τομέα των βιομηχανικών συσσωρευτών ή των θηκών για γυαλιά κατόπιν διαφοράς που ανέκυψε στον τομέα της μπανάνας, δεν είναι σύμφυτη με τους δύο πρώτους τομείς που μνημονεύθηκαν, πράγμα που καταμαρτυρεί, μεταξύ άλλων, το άρθρο 22, παράγραφος 3, στοιχείο α', του ΜΕΔ. Μια τέτοια ζημία δεν αποτελεί ζημία δυναμένη να προβλεφθεί, πολλώ μάλλον εφόσον έχει τον χαρακτήρα πρωτοφανούς τιμωρίας και δεν υπάρχει σχετικό προηγούμενο στην ιστορία της GATT και του ΠΟΕ ούτε στο πλαίσιο των σχέσεων μεταξύ της Κοινότητας και των Ηνωμένων Πολιτειών Αμερικής.
- 138 Η συλλογιστική του Πρωτοδικείου ότι, εφόσον το άρθρο 22, παράγραφος 3, του ΜΕΔ επιτρέπει τη λήψη αντιποίνων, η προκληθείσα ζημία δεν είναι ασυνήθης, ενέχει αντίφαση. Συγκεκριμένα, το να θεωρηθεί ότι μια ζημία είναι συνήθης επειδή αποτελεί συνέπεια μιας πράξεως που επιτρέπεται από το εφαρμοστέο δίκαιο θα κατέληγε στο να θεθεί υπό αμφισβήτηση η δυνατότητα να δώσει λαβή για ευθύνη μια ζημία που

προκλήθηκε από νόμιμη πράξη, πράγμα το οποίο δέχονται, ωστόσο, οι αναιρεσιβαλλόμενες αποφάσεις.

139 Το Συμβούλιο θεωρεί ότι το Πρωτοδικείο ορθώς αποφάνθηκε ότι οι προβαλλόμενες ζημίες εμπίπτουν στους συνήθεις κινδύνους που οφείλει να αναλαμβάνει ένας εξαγωγέας κατά το παρόν στάδιο της οργανώσεως του παγκόσμιου εμπορίου.

140 Ωστόσο, το Συμβούλιο θέτει υπό αμφισβήτηση ορισμένα σημεία του σκεπτικού των αναιρεσιβαλλομένων αποφάσεων και ζητεί από το Δικαστήριο είτε να προβεί σε αντικατάσταση διαφόρων σημείων του σκεπτικού επί των ζητημάτων αυτών είτε, αποφαινόμενο επί των ανταναιρέσεων που το Συμβούλιο άσκησε συναφώς, να αναιρέσει εν μέρει τις εν λόγω αποφάσεις.

141 Πρώτον, εφόσον σχεδόν οι μισές έννομες τάξεις των κρατών μελών προβλέπουν τη δυνατότητα, η οποία ρυθμίζεται, επιπλέον, από πολύ αυστηρές διατάξεις, να χορηγηθεί αποκατάσταση ζημίας απορρέουσας από ορισμένες νόμιμες πράξεις της δημόσιας αρχής, το Συμβούλιο θέτει υπό αμφισβήτηση τον ισχυρισμό που περιλαμβάνεται στις σκέψεις 160 της αποφάσεως FIAMM και 153 της αποφάσεως Fedon και σύμφωνα με τον οποίο υφίσταται γενική αρχή που είναι κοινή στα κράτη μέλη και καθιστά δυνατή τη γένεση της ευθύνης της Κοινότητας σε περίπτωση που δεν υφίσταται παράνομη συμπεριφορά των οργάνων της.

142 Έστω και αν υποθεθεί ότι μπορεί να αποδειχθεί η ύπαρξη μιας τέτοιας αρχής, το Πρωτοδικείο θεώρησε εσφαλμένως, εν πάση περιπτώσει, ότι η αρχή αυτή μπορεί να τύχει εφαρμογής σε μια περίπτωση όπως η επίμαχη εν προκειμένω, δεδομένου, ιδίως, ότι:

— μια ευθύνη λόγω παραλείψεως ασκήσεως της κανονιστικής αρμοδιότητας θα έπληττε την ελεύθερη επιλογή που είναι σύμφυτη με το δικαίωμα πρωτοβουλίας της Επιτροπής και με τη διακριτική ευχέρεια του νομοθέτη, θέτοντας υπό αμφισβήτηση τη διάκριση των εξουσιών και τη θεσμική ισορροπία που κατοχυρώνει η Συνθήκη·

— η ανυπαρξία αναλογίας μεταξύ της ευθύνης της Κοινότητας λόγω παράνομης κανονιστικής πράξεως, η οποία εξαρτάται από τη συνδρομή πολύ αυστηρών προϋποθέσεων όσον αφορά τον παράνομο χαρακτήρα της συμπεριφοράς, και της ευθύνης λόγω παραλείψεως ασκήσεως της κανονιστικής αρμοδιότητας, η οποία εξαρτάται μόνον από την επέλευση ειδικής και ασυνήθους ζημίας και, ως εκ τούτου, πολύ ευκολότερα μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο επικλήσεως, ενέχει έλλειψη συνοχής·

— η θέση που υιοθέτησε το Πρωτοδικείο έρχεται σε αντίφαση με τη συλλογιστική που αυτό ακολούθησε προκειμένου να συναγάγει ότι είναι αδύνατο να γίνει επίκληση των κανόνων του ΠΟΕ στο πλαίσιο αγωγής αποζημιώσεως που στηρίζεται επί της παράνομης συμπεριφοράς της Κοινότητας, και ιδίως με την ανάγκη να μη στερηθούν τα κοινοτικά όργανα του περιθωρίου χειρισμών του οποίου απολαύουν τα όργανα των εμπορικών εταιριών της Κοινότητας.

¹⁴³ Δεύτερον, οι αναιρεσιβαλλόμενες αποφάσεις συνήγαγαν εσφαλμένως ότι υφίσταται βεβαία ζημία, δεδομένου ότι η FIAMM και η Fedon δεν απέδειξαν, όντως, ούτε την ύπαρξη ούτε το εύρος ούτε το ακριβές ποσό μιας τέτοιας ζημίας.

¹⁴⁴ Τρίτον, όσον αφορά την αιτιώδη συνάφεια, το Πρωτοδικείο δεν έλαβε υπόψη την απαίτηση ότι η ζημία πρέπει να απορρέει κατά αρκούτως άμεσο τρόπο από τη συμπεριφορά του οικείου θεσμικού οργάνου. Συγκεκριμένα, δεν υφίσταται κανένας σύνδεσμος αυτοματισμού μεταξύ της αποφάσεως του ΟΕΔ της 25ης Σεπτεμβρίου 1997 και της επιβολής του επίμαχου πρόσθετου δασμού, δεδομένου ότι οι αρχές των Ηνωμένων Πολιτειών Αμερικής αποφάσισαν κατά διακριτική ευχέρεια σχετικά με την επί της αρχής θέσπιση του εν λόγω δασμού, σχετικά με τα προϊόντα επί των οποίων αυτός επρόκειτο να επιβληθεί και σχετικά με τον συντελεστή δασμού, ενώ, μεταξύ άλλων, θα μπορούσαν να δεχθούν τα αντισταθμιστικά ανταλλάγματα που προσέφερε η Κοινότητα.

¹⁴⁵ Η Επιτροπή θεωρεί, επίσης, ότι με τις αναιρεσιβαλλόμενες αποφάσεις το Πρωτοδικείο ορθώς συνήγαγε ότι δεν υφίσταται ασυνήθης ζημία. Προκειμένου μια ζημία να είναι συνήθης, δεν απαιτείται, ιδίως, να είναι ο κίνδυνος επελεύσεώς της σύμφυτος με τον τομέα δραστηριότητας του επιχειρηματία. Η ενασχόληση με το διεθνές εμπόριο συνοδεύεται, ανεξαρτήτως της σχετικής αγοράς προϊόντων, από τον κίνδυνο να λάβει μια χώρα-εισαγωγέας αποφάσεις επηρεάζουσες το εμπόριο για πολλούς και διάφορους λόγους.

- 146 Έτσι, ενώ η Επιτροπή ζητεί να απορριφθεί ο δεύτερος λόγος αναιρέσεως που προβλήθηκε με τις αιτήσεις αναιρέσεως, το εν λόγω θεσμικό όργανο εκτιμά, παρά ταύτα, όπως και το Συμβούλιο, ότι το Πρωτοδικείο υπέπεσε σε διάφορες νομικές πλάνες όσον αφορά την προβληματική της ευθύνης της Κοινότητας σε περίπτωση που δεν υφίσταται παράνομη συμπεριφορά των οργάνων της. Ωστόσο, δεδομένου ότι το διατακτικό των αναιρεσιβαλλομένων αποφάσεων είναι βάσιμο, η Επιτροπή ζητεί από το Δικαστήριο να προβεί συναφώς σε αντικατάσταση διαφόρων σημείων του σκεπτικού.
- 147 Πρώτον, όσον αφορά τον ισχυρισμό σχετικά με την ύπαρξη, αυτή καθ' εαυτή, της αρχής περί της γενέσεως της ευθύνης αυτής, το Πρωτοδικείο δεν μπορούσε, κατά την Επιτροπή, να προβεί σε μια τόσο σημαντική καινοτομία αρκούμενο στην αόριστη αιτιολογία που περιλαμβάνουν οι σκέψεις 159 της αποφάσεως FIAMM και 152 της αποφάσεως Fedon.
- 148 Συγκεκριμένα, η ως άνω αρχή ουδέποτε αναγνωρίστηκε από τη νομολογία, η οποία επεφύλασσετο, κατά σύστημα, επί του εν λόγω ζητήματος περιοριζόμενη, επ' αυτού, να διατυπώσει ένα αμιγώς ενδεχόμενο πλαίσιο αναφοράς χωρίς να προσδιορίσει καθόλου τις προϋποθέσεις, τις περιπτώσεις και τους τομείς στους οποίους η ευθύνη αυτή θα μπορούσε, ενδεχομένως, να στοιχειοθετηθεί.
- 149 Επιπλέον, το Πρωτοδικείο, αναφέροντας, στις σκέψεις 160 της αποφάσεως FIAMM και 153 της αποφάσεως Fedon, τις προϋποθέσεις από τις οποίες εξαρτάται η γένεση μιας τέτοιας ευθύνης, έκρινε, εμμέσως πλην σαφώς, ότι η εν λόγω αρχή τυγχάνει εφαρμογής στο είδος των περιπτώσεων που καλύπτεται από την υπό κρίση υπόθεση, χωρίς, ωστόσο, να εξακριβώσει αν το συμπέρασμα αυτό εδικοιολογείτο με γνώμονα τις αρχές που είναι κοινές στις έννομες τάξεις των κρατών μελών.
- 150 Ειδικότερα, το Πρωτοδικείο δεν επικέντρωσε την εξέτασή του στις περιπτώσεις γενέσεως της ευθύνης των δημοσίων αρχών προκύπτουσας από τη νομοθετική δραστηριότητα, ενώ αναφέρθηκε, αντιθέτως, στις σκέψεις 159 της αποφάσεως FIAMM και 152 της αποφάσεως Fedon, γενικότερα, στη δυνατότητα λήψεως αποζημιώσεως εκ μέρους του ζημιώσαντος σε περίπτωση που δεν υφίσταται πταίσμα του τελευταίου.

- 151 Πάντως, η εξέταση των 25 εννόμων τάξεων των κρατών μελών καταδεικνύει ότι, αντιθέτως προς περιπτώσεις όπως η απαλλοτρίωση λόγω δημοσίας ωφελείας ή η αποκατάσταση, εκ μέρους του Δημοσίου, ζημιών που προκλήθηκαν από δραστηριότητά του εγκυμονούσα κινδύνους ή λόγω ειδικής σχέσεως που το συνδέει με τον ζημιωθέντα, οι οποίες είναι αλυσιτελείς εν προκειμένω, οποιαδήποτε υποχρέωση αποζημιώσεως λόγω νόμιμης πράξεως δημοσίας εξουσίας της οποίας η έκδοση προϋποθέτει την ύπαρξη ευρείας εξουσίας εκτιμήσεως, λόγω, παραδείγματος χάρη, θεωρήσεων που ανάγονται στην αλληλεγγύη ή στην επιείκεια, είναι ανύπαρκτη στα δίκαια πολλών κρατών μελών. Αν ένα τέτοιο είδος ευθύνης απαντά, υπό εξαιρετικές περιστάσεις, στις έννομες τάξεις ορισμένων άλλων κρατών μελών, θα περιοριζόταν, κατά κανόνα, στις διοικητικές πράξεις και μόνον, εξαιρουμένου, βεβαίως, του γαλλικού δικαίου που είναι το μόνο το οποίο δέχεται σαφώς αυτό το είδος ευθύνης σε περίπτωση ασκήσεως νομοθετικής δραστηριότητας, εφόσον η ζημία είναι ασυνήθης, ειδική, σοβαρή και άμεση, εφόσον ο νομοθέτης δεν επιδιώκει την προαγωγή γενικών συμφερόντων και εφόσον δεν έχει αποκλείσει, επί της αρχής, το ενδεχόμενο αποζημιώσεως.
- 152 Επιπλέον, η αρχή που προσιδιάζει στο γαλλικό δίκαιο δεν μπορεί να μεταφερθεί στην κοινοτική έννομη τάξη. Συγκεκριμένα, ενώ το έρεισμα της αρχής αυτής έγκειται στο γεγονός ότι, στη Γαλλία, αποκλείεται ο δικαστικός έλεγχος της συνταγματικότητας των νόμων από το Conseil d'État (Συμβούλιο της Επικρατείας), η κοινοτική έννομη τάξη προβλέπει τον έλεγχο της νομιμότητας των πράξεων του νομοθέτη σε σχέση με τη Συνθήκη και τις θεμελιώδεις αρχές, καθώς και τη δυνατότητα γενέσεως της ευθύνης της Κοινότητας σε περίπτωση παραβάσεως των εν λόγω κανόνων υπέρτης τυπικής ισχύος.
- 153 Δεύτερον, η Επιτροπή θεωρεί ότι το Πρωτοδικείο, συνάγοντας, με τις αναιρεσιβαλλόμενες αποφάσεις, ότι υφίσταται πραγματική και βεβαία ζημία, παραμόρφωσε το περιεχόμενο της επιχειρηματολογίας της, παρέλειψε να εξακριβώσει, συγκεκριμένα, τον πραγματικό και βέβαιο χαρακτήρα της εν λόγω ζημίας και παραβίασε τις αρχές που αφορούν την κατανομή του βάρους αποδείξεως.
- 154 Τρίτον, η Επιτροπή εκτιμά, για λόγους ανάλογους με αυτούς που εξέθεσε το Συμβούλιο, ότι το Πρωτοδικείο υπέπεσε σε πλάνη κατά τον νομικό χαρακτηρισμό των πραγματικών περιστατικών ως εκ του ότι συνήγαγε ότι η αφορώσα την αιτιώδη συνάφεια προϋπόθεση επληρούτο εν προκειμένω.

- 155 Το Βασίλειο της Ισπανίας επίσης ζητεί να απορριφθεί ο δεύτερος λόγος αναιρέσεως που προβλήθηκε με τις αιτήσεις αναιρέσεως. Το να επιβληθούν αντίποινα στο πλαίσιο του ΠΟΕ, επίσης σε τομείς άλλους από αυτούς που αποτελούν το αντικείμενο διαφοράς, δεν εμπεριέχει τίποτε το απρόβλεπτο ούτε το εξαιρετικό, όπως καταμαρτυρεί συναφώς η πρακτική.
- 156 Εξάλλου, με την αντανάιρεση που άσκησε στην υπόθεση C-120/06 P και με το υπόμνημά του παρεμβάσεως στην υπόθεση C-121/06 P, το Βασίλειο της Ισπανίας ζητεί να αναιρεθούν οι αναιρεσιβαλλόμενες αποφάσεις καθόσον το Πρωτοδικείο αποφάνθηκε ότι το κοινοτικό δίκαιο εμπεριέχει, ως γενική αρχή που είναι κοινή στα κράτη μέλη, ένα σύστημα ευθύνης εκ νομίμου πράξεως. Επιπλέον, το Πρωτοδικείο, αποδίδοντας στην αρχή αυτή περιεχόμενο εξίσου ευρύ με αυτό που προκύπτει από τις προϋποθέσεις που αναφέρονται στις σκέψεις 160 της αποφάσεως FIAMM και 153 της αποφάσεως Fedon, δεν έλαβε υπόψη τη διαπίστωση στην οποία αυτό προέβη με τις σκέψεις 159 της αποφάσεως FIAMM και 152 της αποφάσεως Fedon.
- 157 Επιπλέον, αν γινόταν δεκτό το ενδεχόμενο υπάρξεως ευθύνης της Κοινότητας λόγω παραλείψεως ασκήσεως της κανονιστικής αρμοδιότητας, ενώ μάλιστα κανένας κανόνας που να υποχρεώνει την Επιτροπή να ενεργήσει δεν είναι δυνατό να αποτελέσει αντικείμενο επικλήσεως από τον θιγόμενο, τούτο θα μπορούσε να παραβιάσει την αρχή της αμοιβαιότητας που προέταξε το Πρωτοδικείο προκειμένου να απορρίψει το ενδεχόμενο υπάρξεως ευθύνης λόγω παράνομης συμπεριφοράς.
- 158 Με τις παρατηρήσεις της επί του υπομνήματος παρεμβάσεως του Βασιλείου της Ισπανίας, η Fedon προβάλλει ότι το Πρωτοδικείο ορθώς θεώρησε ότι μια αρχή περί της γενέσεως ευθύνης εκ νομίμου συμπεριφοράς των κοινοτικών οργάνων καθιερώθηκε και οριοθετήθηκε από πάγια νομολογία, όπως υπενθύμισε το Δικαστήριο με την προαναφερθείσα απόφασή του Dorsch Consult κατά Συμβουλίου και Επιτροπής.
- 159 Δεδομένου ότι αποσκοπεί στη διασφάλιση της θεμελιώδους αρχής του κράτους δικαίου που προστατεύει τους ιδιώτες και, ειδικότερα, τα δικαιώματά τους ιδιοκτησίας και οικονομικής πρωτοβουλίας, το άρθρο 288, δεύτερο εδάφιο, ΕΚ θα έπρεπε, λαμβανομένου υπόψη του φιλελεύθερου προσανατολισμού της κοινοτικής έννομης τάξεως, να ερμηνεύεται κατά τρόπον ώστε να ευνοούνται οι πλέον φιλελεύθερες αρχές που χαρακτηρίζουν τις έννομες τάξεις των κρατών μελών. Επιπλέον, σε μια

Ένωση που απαρτίζεται από 25 κράτη μέλη, η διάταξη αυτή θα έπρεπε να αποτελεί αντικείμενο ήπιας ερμηνείας, διότι άλλως θα καθίστατο ανεφάρμοστη. Ωστόσο, εν προκειμένω, δεν συντρέχει λόγος να ληφθούν υπόψη οι έννομες τάξεις των νέων κρατών μελών, δεδομένου ότι η αντίστοιχη διεύρυνση έλαβε χώρα μετά την επέλευση των πραγματικών περιστατικών της προκειμένης υποθέσεως.

- 160 Η αιτίαση του Βασιλείου της Ισπανίας, η οποία αντλείται, ιδίως, από το γεγονός ότι η προσαπτόμενη συμπεριφορά συνίσταται σε παράλειψη, είναι απαράδεκτη καθόσον δεν προβλήθηκε κατά την ενώπιον του Πρωτοδικείου δίκη. Εν πάση περιπτώσει, η ευθύνη της Κοινότητας μπορεί να στοιχειοθετηθεί τόσο λόγω παραλείψεων όσο και λόγω πράξεων των θεσμικών οργάνων.

Εκτίμηση του Δικαστηρίου

- 161 Με τον πρώτο λόγο που προέβαλαν με τις αντίστοιχες ανταναιρέσεις τους, το Συμβούλιο ζήτησε, ιδίως, να αναιρεθούν οι αποφάσεις FIAMM και Fedon και το Βασίλειο της Ισπανίας ζήτησε να αναιρεθεί η απόφαση FIAMM, για τον λόγο ότι το Πρωτοδικείο υπέπεσε σε νομικές πλάνες ως εκ του ότι διατύπωσε μια αρχή περί της γενέσεως ευθύνης της Κοινότητας σε περίπτωση που δεν υφίσταται παράνομη συμπεριφορά δυναμένη να καταλογισθεί στα όργανά της ή, εν πάση περιπτώσει, ως εκ του ότι θεώρησε ότι η αρχή αυτή τυγχάνει εφαρμογής σε περίπτωση συμπεριφοράς όπως η επίμαχη εν προκειμένω. Η Επιτροπή, χωρίς να ασκήσει ανταναιρέση, ζητεί από το Δικαστήριο να διατηρήσει σε ισχύ το διατακτικό των αναιρεσιβαλλομένων αποφάσεων, αλλά να προβεί σε αντικατάσταση ορισμένων σημείων του σκεπτικού για τους ίδιους λόγους.
- 162 Δεδομένου ότι οι κατ' αυτόν τον τρόπο διατυπωθείσες αιτιάσεις θέτουν υπό αμφισβήτηση την ύπαρξη ή τη δυνατότητα εφαρμογής του καθεστώτος ευθύνης στην εφαρμογή του οποίου προέβησαν οι αναιρεσιβαλλόμενες αποφάσεις, οι αιτιάσεις αυτές πρέπει να εξετασθούν, εν προκειμένω, κατά προτεραιότητα.
- 163 Συγκεκριμένα, πρέπει να επισημανθεί ότι, αν αποδειχθεί η ύπαρξη της νομικής πλάνης της οποίας έγινε επίκληση κατά τα ανωτέρω, δεν θα συνέτρεχε, πλέον, λόγος

να αποφανθεί το Δικαστήριο επί του δευτέρου λόγου αναιρέσεως που προβλήθηκε με τις κύριες αναιρέσεις και ο οποίος αφορά τον ασυνήθη χαρακτήρα της προκληθείσας ζημίας ούτε επί των δύο άλλων λόγων που προβλήθηκαν με τις ανταναιρέσεις και οι οποίοι αφορούν, ο μὲν ἓνας την ανυπαρξία βέβαιου χαρακτήρα της ζημίας, ο δε ἄλλος την ανυπαρξία αιτιώδους συνάφειας, καθόσον δεν θα υπήρχε ἢ δεν θα ἐτύγχανε εφαρμογῆς το καθεστῶς ευθύνης στο οποίο θεωρεῖται ὅτι προσιδιάζουν οι τρεις αυτές προϋποθέσεις.

Επί του πρώτου λόγου που προβλήθηκε με τις ανταναιρέσεις και ἐπὶ των αιτημάτων να αντικατασταθῶν ὀρισμένα σημεῖα του σκεπτικού, που ἀντλούνται ἀπὸ ανυπαρξία καθεστώτος ευθύνης ἀνευ πταίσματος, ὅπως αὐτὸ καθιερώθηκε με τις αναιρεσιβαλλόμενες αποφάσεις

164 Ἐκ προοιμίου, πρέπει να υπογραμμισθεῖ ὅτι, κατὰ πάγια νομολογία που υπομνήσθηκε στη σκέψη 106 της παρούσας ἀποφάσεως, ἀπὸ το ἄρθρο 288, δεύτερο εἰσάφιο, ΕΚ προκύπτει ὅτι ἡ γένεση της ἐξωσυμβατικῆς ευθύνης της Κοινότητας και ἡ ἀσκηση του δικαιώματος ἀποκαταστάσεως της προξενηθείσας ζημίας ἐξαρτῶνται ἀπὸ τη συνδρομὴ ἐνὸς συνόλου προϋποθέσεων που αφοροῦν το παράνομο της συμπεριφοράς που προσάπτεται στα ὄργανα, το ὑποστατὸ της ζημίας και την αιτιώδη συνάφεια μεταξύ της συμπεριφοράς αὐτῆς και της προβαλλομένης ζημίας.

165 Ὁμοίως, το Δικαστήριο ἔχει υπενθυμίσει ἐπανελημμένως ὅτι ἡ ἐν λόγῳ ευθύνη δεν δύναται να θεωρηθεῖ ὡς γεννηθεῖσα ἀν δεν πληροῦνται ὅλες οι προϋποθέσεις ἀπὸ τις ὁποῖες ἐξαρτᾶται ἡ υποχρέωση ἀποκαταστάσεως που ὀρίζεται στο ἄρθρο 288, δεύτερο εἰσάφιο, ΕΚ (ἀπόφαση *Oleifici Mediterranei* κατὰ ΕΟΚ, προπαρατεθείσα, σκέψη 17).

166 Ἐτσι, το Δικαστήριο ἔχει αποφανθεῖ ὅτι, ὅταν ο κοινοτικὸς δικαστὴς διαπιστώνει ὅτι καμία πράξη ἢ φερομένη ὡς παράλειψη θεσμικοῦ ὀργανοῦ δεν ἐνέχει παράνομο χαρακτήρα, ὁπότε δεν πληροῦνται ἡ πρώτη προϋπόθεση ἀπὸ την ὁποία ἐξαρτᾶται ἡ στοιχειοθέτηση της ἐξωσυμβατικῆς ευθύνης της Κοινότητας, κατὰ την ἔννοια του ἀρθρου 288, δεύτερο εἰσάφιο, ΕΚ, ο ὡς ἄνω δικαστὴς δύναται να ἀπορρίψει την ἀγωγή στο σύνολό της, χωρὶς να εἶναι ἀναγκαῖο να ἐξετάσει τις λοιπές προϋποθέσεις που στοιχειοθετοῦν την ἐν λόγῳ ευθύνη, ἤτοι την ὑπαρξη ζημίας και αιτιώδους

συνάφειας μεταξύ της συμπεριφοράς των οργάνων και της επικληθείσης ζημίας (βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση ΚΥΔΕΠ κατά Συμβουλίου και Επιτροπής, προπαρατεθείσα, σκέψεις 80 και 81).

- 167 Έτσι, η νομολογία του Δικαστηρίου που καθιερώνει, βάσει του άρθρου 288, δεύτερο εδάφιο, ΕΚ, την ύπαρξη του καθεστώτος εξωσυμβατικής ευθύνης της Κοινότητας λόγω παράνομης συμπεριφοράς των οργάνων της και τις προϋποθέσεις εφαρμογής του καθεστώτος αυτού αποτελεί παγιωθείσα νομολογία. Αντιθέτως, δεν ισχύει το ίδιο όσον αφορά ένα καθεστώς εξωσυμβατικής ευθύνης της Κοινότητας σε περίπτωση που δεν υφίσταται μια τέτοια παράνομη συμπεριφορά.
- 168 Αντιθέτως προς ό,τι ανέφερε το Πρωτοδικείο με τις αναιρεσιβαλλόμενες αποφάσεις, δεν είναι δυνατό, ευθύς εξ αρχής, να συναχθεί από την προγενέστερη των εν λόγω αποφάσεων νομολογία ότι το Δικαστήριο έχει διατυπώσει την αρχή περί υπάρξεως ενός τέτοιου καθεστώτος.
- 169 Όπως το Δικαστήριο υπενθύμισε, μεταξύ άλλων, με τη σκέψη 18 της προαναφερθείσας αποφάσεως Dorsch Consult κατά Συμβουλίου και Επιτροπής, στην οποία παραπέμπει το Πρωτοδικείο με τις σκέψεις 160 της αποφάσεως FIAMM και 153 της αποφάσεως Fedon, το Δικαστήριο, αντιθέτως, περιορίστηκε μέχρι σήμερα, κατά πάγια νομολογία, να διευκρινίσει ορισμένες από τις προϋποθέσεις με βάση τις οποίες μια τέτοια ευθύνη θα μπορούσε να στοιχειοθετηθεί σε περίπτωση αποδοχής, στο κοινοτικό δίκαιο, της αρχής της ευθύνης της Κοινότητας εκ νομίμου πράξεως (βλ. επίσης, με ανάλογη διατύπωση, απόφαση της 6ης Δεκεμβρίου 1984, 59/83, Biovilac κατά ΕΟΚ, Συλλογή 1984, σ. 4057, σκέψη 28). Μόνο στο πλαίσιο αυτό, το Δικαστήριο υπενθύμισε σχετικώς, με τη σκέψη 19 της προαναφερθείσας αποφάσεως Dorsch Consult κατά Συμβουλίου και Επιτροπής, ότι, σε περίπτωση που γίνει αποδεκτό, επί της αρχής, ότι υφίσταται μια τέτοια ευθύνη, η γένεση της ευθύνης αυτής θα απαιτούσε, τουλάχιστον, να πληρούνται τρεις σωρευτικές προϋποθέσεις, που συνίστανται στο υποστατό της ζημίας, στην ύπαρξη αιτιώδους συνάφειας μεταξύ της ζημίας αυτής και της οικείας πράξεως, καθώς και στον ασυνήθη και ειδικό χαρακτήρα της ζημίας.
- 170 Εν συνεχεία, όσον αφορά το καθεστώς ευθύνης που αναγνωρίζεται στο κοινοτικό δίκαιο, το Δικαστήριο, αφού υπενθύμισε ότι σ' αυτές τις γενικές αρχές που είναι κοινές στα δίκαια των κρατών μελών παραπέμπει το άρθρο 288, δεύτερο εδάφιο, ΕΚ, σχετικά με την εξωσυμβατική ευθύνη της Κοινότητας εκ ζημιών που προξενούν τα όργανα ή οι υπάλληλοί της κατά την άσκηση των καθηκόντων τους, θεώρησε ότι η

ρητώς καθιερούμενη, στο εν λόγω άρθρο 288, αρχή της εξωσυμβατικής ευθύνης της Κοινότητας είναι μία μόνον έκφανση της —γνωστής στις έννομες τάξεις των κρατών μελών— γενικής αρχής ότι η παράνομη πράξη ή παράλειψη συνεπάγεται υποχρέωση αποκατάστασης της προκαλούμενης ζημίας (απόφαση *Brasserie du pêcheur* και *Factortame*, προπαρατεθείσα, σκέψεις 28 και 29).

- 171 Επιπλέον, όσον αφορά ειδικότερα την ευθύνη εκ της ασκήσεως της κανονιστικής αρμοδιότητας, το Δικαστήριο έχει επισημάνει πολύ νωρίς ότι, ναι μεν οι αρχές οι οποίες, εντός των νομικών συστημάτων των κρατών μελών, διέπουν την ευθύνη των δημοσίων αρχών εκ ζημιών που προξενούν οι κανονιστικές πράξεις στους ιδιώτες ποικίλλουν αισθητά από το ένα κράτος μέλος στο άλλο, πλην όμως ήταν δυνατό να διαπιστωθεί ότι οι κανονιστικές πράξεις που απηχούν επιλογές οικονομικής πολιτικής συνεπάγονται ευθύνη των δημοσίων αρχών μόνον κατ' εξαίρεση και υπό ιδιαίτερες περιστάσεις (απόφαση *Bayerische HNL Vermehrungsbetriebe* κ.λπ. κατά Συμβουλίου και Επιτροπής, προπαρατεθείσα, σκέψη 5).
- 172 Επίσης, το Δικαστήριο έχει αποφανθεί, ιδίως, ότι η ευθύνη της Κοινότητας εκ κανονιστικής πράξεως η οποία ενέχει επιλογές οικονομικής πολιτικής δεν γεννάται, λαμβανομένων υπόψη των διατάξεων του άρθρου 288, δεύτερο εδάφιο, ΕΚ, παρά μόνον αν συντρέχει κατάφωρη παράβαση κανόνα δικαίου υπέρτερης τυπικής ισχύος, ο οποίος προστατεύει τους ιδιώτες (βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 13ης Ιουνίου 1972, 9/71 και 11/71, *Compagnie d'approvisionnement, de transport et de crédit* και *Grands Moulins de Paris* κατά Επιτροπής, Rec. 1972, σ. 391, σκέψη 13· *Bayerische HNL Vermehrungsbetriebe* κ.λπ. κατά Συμβουλίου και Επιτροπής, προπαρατεθείσα, σκέψη 4· της 8ης Δεκεμβρίου 1987, 50/86, *Les Grands Moulins de Paris* κατά ΕΟΚ, Συλλογή 1987, σ. 4833, σκέψη 8, και της 6ης Ιουνίου 1990, C-119/88, *AERPO* κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 1990, σ. I-2189, σκέψη 18).
- 173 Συναφώς, το Δικαστήριο διευκρίνισε ακόμη ότι ο κανόνας δικαίου, του οποίου η παράβαση είναι προς διαπίστωση, έπρεπε να έχει ως αντικείμενο την απονομή δικαιωμάτων σε ιδιώτες [βλ. επ' αυτού, μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 4ης Ιουλίου 2000, C-352/98 P, *Bergaderm* και *Goupil* κατά Επιτροπής, Συλλογή 2000, σ. I-5291, σκέψεις 41 και 42, καθώς και της 19ης Απριλίου 2007, C-282/05 P, *Holcim (Deutschland)* κατά Επιτροπής, Συλλογή 2007, σ. I-2941, σκέψη 47].

- 174 Εξάλλου, το Δικαστήριο έχει αποφανθεί ότι η αντίληψη που περιορίζει την εκ της ασκήσεως των κανονιστικών της αρμοδιοτήτων ευθύνη της Κοινότητας εξηγείται από τη σκέψη, αφενός, ότι η άσκηση της νομοθετικής εξουσίας, ακόμη και στις περιπτώσεις όπου υφίσταται δικαστικός έλεγχος της νομιμότητας των πράξεων, δεν πρέπει να παρεμποδίζεται από το ενδεχόμενο ασκήσεως αγωγών αποζημιώσεως οσάκις το γενικό συμφέρον της Κοινότητας επιτάσσει τη θέσπιση κανονιστικών μέτρων δυναμένων να θίξουν ιδιωτικά συμφέροντα και, αφετέρου, ότι, με δεδομένη την ευρεία διακριτική ευχέρεια που χαρακτηρίζει την —απαραίτητη για την εφαρμογή κοινοτικής πολιτικής— άσκηση της κανονιστικής εξουσίας, ευθύνη της Κοινότητας μπορεί να ανακύψει μόνον αν το αρμόδιο θεσμικό όργανο έχει υπερβεί κατά τρόπο πρόδηλο και σοβαρό τα όρια που επιβάλλονται στην άσκηση των εξουσιών του (βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση Brasserie du pêcheur και Factortame, προπαρατεθείσα, σκέψη 45).
- 175 Τέλος, διαπιστώνεται επ' αυτού ότι, ναι μεν η συγκριτική εξέταση των εννόμων τάξεων των κρατών μελών παρέσχε τη δυνατότητα στο Δικαστήριο να προβεί πολύ νωρίς στη διαπίστωση που υπομνήσθηκε στη σκέψη 170 της παρούσας αποφάσεως όσον αφορά τη σύγκλιση των εν λόγω εννόμων τάξεων ως προς την καθιέρωση της αρχής περί της γενέσεως ευθύνης σε περίπτωση που υφίσταται παράνομη πράξη ή παράλειψη της δημόσιας αρχής, συμπεριλαμβανομένων των πράξεων ή παραλείψεων κανονιστικής φύσεως, πλην όμως ουδόλως ισχύει το ίδιο όσον αφορά την ενδεχόμενη ύπαρξη μιας αρχής περί της γενέσεως ευθύνης σε περίπτωση που υφίσταται νόμιμη πράξη ή παράλειψη της δημόσιας αρχής, ιδίως εφόσον πρόκειται για πράξη ή παράλειψη κανονιστικής φύσεως.
- 176 Κατόπιν όλων των ανωτέρω σκέψεων, επιβάλλεται το συμπέρασμα ότι, κατά το παρόν στάδιο εξελίξεως του κοινοτικού δικαίου, δεν υφίσταται καθεστώς ευθύνης που να καθιστά δυνατή τη στοιχειοθέτηση της ευθύνης της Κοινότητας λόγω συμπεριφοράς της που εμπίπτει στο πεδίο της κανονιστικής αρμοδιότητάς της, σε περίπτωση κατά την οποία η ενδεχόμενη ασυμφωνία της συμπεριφοράς αυτής προς τις συμφωνίες ΠΟΕ δεν μπορεί να προβληθεί ενώπιον του κοινοτικού δικαστή.
- 177 Πάντως, πρέπει να υπομνησθεί ότι, εν προκειμένω, η συμπεριφορά που οι αναιρεσείουσες ισχυρίζονται ότι τους προξένησε ζημία εντάσσεται στο πλαίσιο της θεσπίσεως μιας κοινής οργανώσεως αγοράς και ότι η εν λόγω συμπεριφορά εμπίπτει προδήλως στο πεδίο της κανονιστικής αρμοδιότητάς του κοινοτικού νομοθέτη.

- 178 Συναφώς, είναι αδιάφορο το αν η εν λόγω συμπεριφορά πρέπει να ερμηνευθεί ως θετική πράξη, δηλαδή ότι συνίσταται στην έκδοση των κανονισμών 1637/98 και 2362/98 κατόπιν της αποφάσεως του ΟΕΔ της 25ης Σεπτεμβρίου 1997, ή ως παράλειψη, δηλαδή ότι συνίσταται στο ότι η Κοινότητα παρέλειψε να θεσπίσει τις πρόσφορες πράξεις για την εξασφάλιση της ορθής εκτέλεσεως της αποφάσεως αυτής. Συγκεκριμένα, η παράλειψη των κοινοτικών οργάνων μπορεί, επίσης, να εμπίπτει στην άσκηση των νομοθετικών αρμοδιοτήτων της Κοινότητας, ιδίως στο πλαίσιο των ενδίκων διαφορών περί της στοιχειοθετήσεως ευθύνης (βλ., επ' αυτού, απόφαση *Les Grands Moulins de Paris* κατά ΕΟΚ, προπαρατεθείσα, σκέψη 9).
- 179 Από όλες τις ανωτέρω σκέψεις προκύπτει ότι το Πρωτοδικείο, αναγνωρίζοντας, με τις αναιρεσιβαλλόμενες αποφάσεις, την ύπαρξη καθεστώτος εξωσυμβατικής ευθύνης της Κοινότητας εκ της νομίμου ασκήσεως, από μέρους της, των κανονιστικών αρμοδιοτήτων της, υπέπεσε σε νομική πλάνη.
- 180 Ωστόσο, είναι επιβεβλημένη η διατύπωση δύο διευκρινίσεων επ' αυτού.
- 181 Πρώτον, πρέπει να υπογραμμιστεί ότι η περιλαμβανόμενη στη σκέψη 179 της παρούσας αποφάσεως διαπίστωση διατυπώνεται με την επιφύλαξη της ευρείας διακριτικής ευχέρειας που διαθέτει, ενδεχομένως, ο κοινοτικός νομοθέτης προκειμένου να εκτιμήσει αν, επ' ευκαιρία της θεσπίσεως μιας συγκεκριμένης κανονιστικής πράξεως, η συνεκτίμηση ορισμένων ζημιολόγων αποτελεσμάτων που ενδέχεται να προκύψουν από τη θέσπιση της εν λόγω πράξεως δικαιολογεί την πρόβλεψη ορισμένων μορφών αποζημιώσεως (βλ. επ' αυτού, στον τομέα της γεωργικής πολιτικής, απόφαση της 10ης Ιουλίου 2003, C-20/00 και C-64/00, *Booker Aquaculture* και *Hydro Seafood*, Συλλογή 2003, σ. I-7411, σκέψη 85).
- 182 Δεύτερον, πρέπει να υπομνησθεί ότι, κατά πάγια νομολογία, τα θεμελιώδη δικαιώματα αποτελούν αναπόσπαστο μέρος των γενικών αρχών, των οποίων την τήρηση εξασφαλίζει το Δικαστήριο.
- 183 Ειδικότερα, όσον αφορά το δικαίωμα της ιδιοκτησίας και την ελεύθερη άσκηση των επαγγελματικών δραστηριοτήτων, το Δικαστήριο έχει από μακρού αναγνωρίσει

τον χαρακτήρα τους ως γενικών αρχών του κοινοτικού δικαίου, υπογραμμίζοντας, ωστόσο, ότι οι αρχές αυτές δεν εμφανίζονται ως απόλυτες αξίες, πλην όμως ότι πρέπει να λαμβάνονται υπόψη σε συνάρτηση με τη λειτουργία τους στο κοινωνικό πλαίσιο. Έτσι, το Δικαστήριο έχει αποφανθεί ότι, αν επιτρέπεται να επιβάλλονται περιορισμοί στην άσκηση του δικαιώματος ιδιοκτησίας και στην ελεύθερη άσκηση επαγγελματικής δραστηριότητας, ιδίως στο πλαίσιο μιας κοινής οργάνωσης της αγοράς, τούτο συμβαίνει υπό τον όρο ότι οι περιορισμοί αυτοί ανταποκρίνονται πράγματι σε επιδιωκόμενους από την Κοινότητα σκοπούς γενικού συμφέροντος και δεν συνιστούν, λαμβανομένου υπόψη του επιδιωκόμενου σκοπού, υπέρμετρη και αφόρητη επέμβαση που θίγει αυτή καθ' εαυτήν την ουσία των εν λόγω δικαιωμάτων (βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 11ης Ιουλίου 1989, 265/87, Schröder HS Kraftfutter, Συλλογή 1989, σ. 2237, σκέψη 15· Γερμανία κατά Επιτροπής, προπαρατεθείσα, σκέψη 78, και της 30ής Ιουνίου 2005, C-295/03 P, Alessandrini κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 2005, σ. I-5673, σκέψη 86).

184 Συνεπώς, μια κοινοτική κανονιστική πράξη της οποίας η εφαρμογή οδηγεί σε περιορισμούς του δικαιώματος ιδιοκτησίας και της ελεύθερης ασκήσεως επαγγελματικής δραστηριότητας, οι οποίοι ενέχουν υπέρμετρη και αφόρητη προσβολή της ουσίας, αυτής καθ' εαυτής, των εν λόγω δικαιωμάτων, ενδεχομένως επειδή ακριβώς δεν έχει προβλεφθεί αποζημίωση κατάλληλη για την αποφυγή ή την άρση της εν λόγω προσβολής, δύναται να στοιχειοθετήσει την εξωσυμβατική ευθύνη της Κοινότητας.

185 Λαμβανομένων υπόψη των χαρακτηριστικών γνωρισμάτων των υπό κρίση υποθέσεων, πρέπει, επίσης, να υπομνησθεί ότι από τη νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει ότι ένας επιχειρηματίας δεν μπορεί να διεκδικήσει δικαίωμα ιδιοκτησίας επί μεριδίου της αγοράς το οποίο κατείχε σε κάποια χρονική στιγμή, δεδομένου ότι η κατοχή ενός τέτοιου μεριδίου της αγοράς αποτελεί απλώς μια προσωρινή οικονομική θέση, εκτεθειμένη στις συγκυριακές μεταβολές των περιστάσεων (βλ. επ' αυτού, ιδίως, προαναφερθείσες αποφάσεις Γερμανία κατά Συμβουλίου, σκέψη 79, και Alessandrini κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 88). Ομοίως, το Δικαστήριο έχει αποφανθεί ότι οι εγγυήσεις τις οποίες παρέχει το δικαίωμα ιδιοκτησίας ή η γενική αρχή περί διασφάλισης της ελεύθερης ασκήσεως ενός επαγγέλματος δεν μπορούν να επεκταθούν στην προστασία απλών συμφερόντων ή ευκαιριών εμπορικής φύσεως, των οποίων ο αβέβαιος χαρακτήρας είναι σύμφυτος με την ουσία, αυτή καθ' εαυτή, της οικονομικής δραστηριότητας (απόφαση της 14ης Μαΐου 1974, 4/73, Nold κατά Επιτροπής, Συλλογή τόμος 1974, σ. 277, σκέψη 14).

186 Έτσι, ένας επιχειρηματίας του οποίου η δραστηριότητα αφορά, ιδίως, την εξαγωγή προϊόντων προς τις αγορές τρίτων κρατών οφείλει, ιδίως, να έχει επίγνωση του ότι η εμπορική θέση την οποία κατέχει σε μια συγκεκριμένη χρονική στιγμή μπορεί να επηρεασθεί και να μεταβληθεί από διάφορες περιστάσεις και ότι μεταξύ των

περιστάσεων αυτών συγκαταλέγεται το ενδεχόμενο, που προβλέπεται ρητώς και ρυθμίζεται στο άρθρο 22 του ΜΕΔ, να λάβει κάποιο τρίτο κράτος μέτρα αναστολής των παραχωρήσεων αντιδρώντας στη στάση που υιοθέτησαν οι εμπορικοί εταίροι του στο πλαίσιο του ΠΟΕ και να επιλέξει το εν λόγω τρίτο κράτος ελεύθερα, υπό το πρίσμα αυτό, και όπως προκύπτει από το άρθρο 22, παράγραφος 3, στοιχεία α' και στ', του ΜΕΔ, τα εμπορεύματα επί των οποίων θα επιβάλει τα εν λόγω μέτρα.

187 Καίτοι από τις σκέψεις 176 και 179 της παρούσας αποφάσεως προκύπτει ότι το Πρωτοδικείο υπέπεσε σε νομική πλάνη, πρέπει να υπομνησθεί ότι, όπως προκύπτει από πάγια νομολογία, αν το σκεπτικό μιας απόφασης του Πρωτοδικείου ενέχει παραβίαση του κοινοτικού δικαίου, αλλά το διατακτικό της είναι βάσιμο για άλλους νομικούς λόγους, η αίτηση αναιρέσεως πρέπει να απορρίπτεται (βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 15ης Δεκεμβρίου 1994, C-320/92 P, Finsider κατά Επιτροπής, Συλλογή 1994, σ. I-5697, σκέψη 37· της 16ης Δεκεμβρίου 1999, C-150/98 P, ΟΚΕ κατά E, Συλλογή 1999, σ. I-8877, σκέψη 17, και της 13ης Ιουλίου 2000, C-210/98 P, Salzgitter κατά Επιτροπής, Συλλογή 2000, σ. I-5843, σκέψη 58).

188 Τούτο συμβαίνει εν προκειμένω. Συγκεκριμένα, το Δικαστήριο διαπίστωσε ότι, κατά το παρόν στάδιο εξελίξεώς του, το κοινοτικό δίκαιο δεν προβλέπει καθεστώς που να καθιστά δυνατή τη γένεση της ευθύνης της Κοινότητας λόγω συμπεριφοράς της που ανάγεται στην άσκηση της κανονιστικής αρμοδιότητάς της σε περίπτωση κατά την οποία η ενδεχόμενη ασυμφωνία της συμπεριφοράς αυτής προς τις συμφωνίες ΠΟΕ δεν μπορεί να προβληθεί ενώπιον του κοινοτικού δικαστή. Πάντως, τα αιτήματα αποζημιώσεως των εναγουσών πρωτοδίκως αποσκοπούσαν, ιδίως, στη στοιχειοθέτηση της ευθύνης της Κοινότητας λόγω μιας τέτοιας συμπεριφοράς. Υπό τις συνθήκες αυτές, το Πρωτοδικείο όφειλε να απορρίψει τα αιτήματα αυτά, ανεξαρτήτως των επιχειρημάτων που προέβαλαν οι ενάγουσες πρωτοδίκως προς στήριξη των εν λόγω αιτημάτων (βλ., κατ' αναλογία, απόφαση Salzgitter κατά Επιτροπής, προπαρατεθείσα, σκέψη 59). Έτσι, το Πρωτοδικείο θα ήταν υποχρεωμένο να απορρίψει εξ αυτού του λόγου τα αιτήματα των εναγουσών πρωτοδίκως, αν δεν είχε υποπέσει στη νομική πλάνη που το οδήγησε στην απόρριψη των εν λόγω αιτημάτων για άλλους λόγους (βλ., κατ' αναλογία, προπαρατεθείσες αποφάσεις Finsider κατά Επιτροπής, σκέψη 38, και ΟΚΕ κατά E, σκέψη 18).

189 Συνεπώς, καίτοι ο πρώτος λόγος που προβλήθηκε προς στήριξη των ανταναιρέσεων είναι βάσιμος, ο λόγος αυτός είναι αλυσιτελής και, ως εκ τούτου, πρέπει να απορριφθεί (βλ., κατ' αναλογία, απόφαση Salzgitter κατά Επιτροπής, προπαρατεθείσα, σκέψη 60).

Επί του δευτέρου λόγου που προβλήθηκε με τις κύριες αναιρέσεις και επί του δευτέρου και του τρίτου λόγου που προβλήθηκαν με τις ανταναιρέσεις

- ¹⁹⁰ Λαμβανομένων υπόψη της διαπιστώσεως που περιλαμβάνεται στη σκέψη 176 της παρούσας αποφάσεως και των θεωρήσεων που εκτίθενται στη σκέψη 163 της παρούσας αποφάσεως, παρέλκει η εξέταση του δευτέρου προβληθέντος με τις κύριες αναιρέσεις λόγου, που αφορά τον ασυνήθη χαρακτήρα της ζημίας που φέρεται ότι υπέστησαν οι αναιρεσιούσες, καθώς και του δευτέρου και του τρίτου προβληθέντος με τις ανταναιρέσεις λόγου, που αφορούν, ο μὲν ένας την ανυπαρξία βέβαιου χαρακτήρα της εν λόγω ζημίας, ο δε άλλος την ανυπαρξία αιτιώδους συνάφειας μεταξύ της ίδιας ζημίας και της συμπεριφοράς των κοινοτικών οργάνων.

Επί των αιτημάτων αποζημιώσεως λόγω της διάρκειας της πρωτόδικης διαδικασίας

Επιχειρηματολογία των διαδίκων

- ¹⁹¹ Επικουρικώς, η FIAMM και η Fedon ζητούν τη χορήγηση δίκαιης αποζημιώσεως, λαμβανομένης υπόψη της υπερβολικά μεγάλης διάρκειας της πρωτόδικης διαδικασίας.
- ¹⁹² Επικαλούμενη την απόφαση της 17ης Δεκεμβρίου 1998, C-185/95 P, Baustahlgewebe κατά Επιτροπής (Συλλογή 1998, σ. I-8417, σκέψεις 26 έως 49), η FIAMM ισχυρίζεται επ' αυτού, πρώτον, ότι η υπόθεση ενέχει, ως προς την ίδια, μεγάλη σημασία από οικονομικής απόψεως, δεύτερον, ότι τα πραγματικά ζητήματα είναι, εν προκειμένω, πολύ σαφή, τρίτον, ότι η συμπεριφορά κανενός εκ των διαδίκων δεν συνέβαλε στην παράταση της διαδικασίας και, τέταρτον, ότι το Πρωτοδικείο δεν χρειάστηκε να αντιμετωπίσει εξαιρετικές περιστάσεις.

- 193 Η Επιτροπή ζητεί να κριθούν απαράδεκτα τα αιτήματα της FIAMM και της Fedon επ' αυτού.
- 194 Όσον αφορά την αίτηση αναιρέσεως που υπέβαλε η Fedon, το κατά τα ανωτέρω απαράδεκτο υπαγορεύεται, κατ' αρχάς, από το άρθρο 112, παράγραφος 1, στοιχείο γ', του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου, δεδομένου ότι η Fedon ουδόλως αιτιολόγησε το αίτημά της.
- 195 Εν συνεχεία, όσον αφορά τις δύο αιτήσεις αναιρέσεως, το κατά τα ανωτέρω απαράδεκτο είναι επιβεβλημένο *ratione materiae*. Αφενός, μια αίτηση αναιρέσεως δεν μπορεί, όπως προκύπτει από τα άρθρα 57 και 58 του Οργανισμού του Δικαστηρίου, να αφορά νέα περιστατικά των οποίων δεν είχε γίνει επίκληση πρωτοδικώς. Αφετέρου, η μεγάλη διάρκεια της διαδικασίας ενώπιον του Πρωτοδικείου δεν μπορεί να χαρακτηριστεί ως πλημμέλεια της διαδικασίας, καθόσον δεν είχε επίπτωση επί της επιλύσεως των διαφορών.
- 196 Τέλος, το εν λόγω απαράδεκτο δικαιολογείται, επίσης, *ratione personae*, δεδομένου ότι η Κοινότητα εκπροσωπείται στην παρούσα διαδικασία από το Συμβούλιο και την Επιτροπή και όχι από το Δικαστήριο, αναπόσπαστο μέρος του οποίου αποτελεί το Πρωτοδικείο στο οποίο αποδίδεται, εν προκειμένω, η συμπεριφορά που συνιστά γενεσιουργό αιτία της ευθύνης της οποίας έγινε επίκληση.
- 197 Εξάλλου, αποζημίωση στηριζόμενη στην επιείκεια, όπως εκείνη που χορηγήθηκε στην υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η προαναφερθείσα απόφαση *Baustahlgewebe* κατά Επιτροπής, δεν νοείται εν προκειμένω, δεδομένου ότι η FIAMM και η Fedon δεν υποχρεούνται να καταβάλουν στον κοινοτικό προϋπολογισμό ποσό δεκτικό μειώσεως.
- 198 Τέλος, η μεγάλη διάρκεια της διαδικασίας ενώπιον του Πρωτοδικείου εξηγείται, εν πάση περιπτώσει, από την περιπλοκότητα των υποθέσεων, από αστάθμητους παράγοντες ως προς τη διαδικασία που συνδέονται με τη συνεκδίκαση πολλαπλών υποθέσεων που εισήχθησαν σε πέντε διαφορετικές γλώσσες διαδικασίας και στις οποίες μετέχουν τρία θεσμικά όργανα καθώς και ένας παρεμβαίνων, από την εκ νέου ανάθεση των υποθέσεων αυτών σε πενταμελές τμήμα, καθώς και από το γεγονός ότι

εκκρεμούσε ενώπιον του Δικαστηρίου η υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η προαναφερθείσα απόφαση Van Parys, κατά την οποία εγέρθηκαν παρεμφερή ζητήματα αρχής.

- 199 Κατά το Βασίλειο της Ισπανίας, τα αιτήματα της FIAMM και της Fedon είναι απαράδεκτα, εφόσον δεν προβλήθηκαν πρωτοδίκως και εφόσον, ως εκ τούτου, δεν κατέστη δυνατό να εξετασθούν με τις αναιρεσιβαλλόμενες αποφάσεις.

Εκτίμηση του Δικαστηρίου

- 200 Τα αιτήματα των αναιρεσειουσών με τα οποία επιδιώκεται η επιδίκαση δίκαιης χρηματικής ικανοποίησης λόγω του ότι η διαδικασία ενώπιον του Πρωτοδικείου διήρκεσε πέραν του επιβαλλομένου ευλόγου χρόνου δεν μπορούν να γίνουν δεκτά εν προκειμένω.
- 201 Όσον αφορά το αίτημα της Fedon, αρκεί η διαπίστωση ότι το αίτημα αυτό, το οποίο περιλαμβάνεται στο αιτητικό του δικογράφου της αναιρέσεως, ουδόλως μνημονεύεται, εντούτοις, στο σώμα του εν λόγω δικογράφου.
- 202 Πάντως, σύμφωνα με το άρθρο 112, παράγραφος 1, στοιχείο γ', του Κανονισμού Διαδικασίας, η αίτηση αναιρέσεως πρέπει να περιέχει τους προβαλλόμενους νομικούς λόγους και επιχειρήματα. Δεδομένου ότι τέτοιοι νομικοί λόγοι και επιχειρήματα, που διακρίνονται από τα αιτήματα του αναιρεσείοντος τα οποία μνημονεύονται στο ίδιο άρθρο 112, παράγραφος 1, στοιχείο δ', απουσιάζουν παντελώς, εν προκειμένω, από το δικόγραφο της Fedon, συνάγεται ότι το αίτημα δίκαιης αποζημίωσης που προέβαλε η εν λόγω εταιρία, το οποίο στερείται παντελώς αιτιολογίας, πρέπει να απορριφθεί ως προδήλως απαράδεκτο.

- 203 Όσον αφορά το αίτημα της FIAMM, πρέπει να υπομνησθεί ότι, ελλείψει οποιασδήποτε ενδείξεως ότι η διάρκεια της διαδικασίας είχε επίπτωση στην επίλυση της διαφοράς, ο λόγος αναιρέσεως που αντλείται από το ότι η διαδικασία ενώπιον του Πρωτοδικείου διήρκεσε πέραν του επιβαλλομένου ευλόγου χρόνου δεν μπορεί, κατά κανόνα, να έχει ως αποτέλεσμα την αναίρεση της αποφάσεως που εξέδωσε το Πρωτοδικείο (βλ., επ' αυτού, απόφαση Baustahlgewebe κατά Επιτροπής, προπαρατεθείσα, σκέψη 49).
- 204 Εξάλλου, στην υπό κρίση υπόθεση, η FIAMM δεν υποστήριξε ότι η φερόμενη ως υπερβολικά μεγάλη διάρκεια της διαδικασίας είχε επίπτωση στην επίλυση της διαφοράς ούτε ζήτησε να αναιρεθεί η απόφαση FIAMM για τον λόγο αυτό.
- 205 Πάντως, από το άρθρο 113, παράγραφος 1, του Κανονισμού Διαδικασίας προκύπτει ότι τα αιτήματα κάθε αναιρέσεως πρέπει να έχουν ως αντικείμενο την ολική ή μερική αναίρεση της αποφάσεως του Πρωτοδικείου και, ενδεχομένως, την ολική ή μερική αποδοχή των αιτημάτων που υποβλήθηκαν πρωτοδικώς.
- 206 Συναφώς, πρέπει να επισημανθεί ότι στην υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η προαναφερθείσα απόφαση Baustahlgewebe κατά Επιτροπής, την οποία επικαλείται η FIAMM, η αίτηση αναιρέσεως που υποβλήθηκε στην κρίση του Δικαστηρίου εστρέφεται κατά αποφάσεως του Πρωτοδικείου με την οποία είχε επιβληθεί, δυνάμει της αρμοδιότητας πλήρους δικαιοδοσίας που το Πρωτοδικείο διαθέτει προς τούτο, πρόστιμο στην αναιρεσείουσα λόγω παραβάσεως των κανόνων του ανταγωνισμού, αρμοδιότητας πλήρους δικαιοδοσίας την οποία διαθέτει το Δικαστήριο, αυτό καθ' εαυτό, όταν αναιρεί μια τέτοια απόφαση του Πρωτοδικείου και αποφαίνεται επί της προσφυγής.
- 207 Στη σκέψη 33 της εν λόγω αποφάσεως, το Δικαστήριο υπενθύμισε, επ' αυτού, το δικαίωμα της αναιρεσείουσας για δίκαιη δίκη εντός ευλόγου χρονικού διαστήματος και ειδικότερα το δικαίωμά της να εκδοθεί απόφαση επί του βασίμου των κατηγοριών παραβάσεως του δικαίου του ανταγωνισμού που διατύπωσε εναντίον της η Επιτροπή και επί των σχετικών προστίμων που επιβλήθηκαν σε βάρος της.

- 208 Αφού διαπίστωσε ότι το Πρωτοδικείο είχε υπερβεί, εν προκειμένω, ένα τέτοιο εύλογο χρονικό διάστημα, το Δικαστήριο αποφάνθηκε, για λόγους οικονομίας της διαδικασίας και προκειμένου να εξασφαλισθεί άμεση και αποτελεσματική θεραπεία κατά μιας τέτοιας διαδικαστικής πλημμέλειας, ότι η αναίρεση και η μεταρρύθμιση της αποφάσεως του Πρωτοδικείου, περιοριζόμενες αποκλειστικώς στο ζήτημα του καθορισμού του ύψους του προστίμου, παρείχαν τη δυνατότητα, εν προκειμένω, να χορηγηθεί η απαιτούμενη δίκαιη χρηματική ικανοποίηση (απόφαση *Baustahlgewebe* κατά Επιτροπής, προπαρατεθείσα, σκέψεις 47, 48 και 141).
- 209 Αντιθέτως, η υπό κρίση αίτηση αναίρεσεως στρέφεται κατά αποφάσεως του Πρωτοδικείου με την οποία απορρίφθηκε αγωγή αποζημίωσης στηριζόμενη στο άρθρο 288, δεύτερο εδάφιο, ΕΚ.
- 210 Συνεπώς, η αναίρεση μιας τέτοιας αποφάσεως δεν μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα την επιδίκαση δίκαιης χρηματικής ικανοποιήσεως λόγω της υπερβολικά μεγάλης διάρκειας της διαδικασίας ενώπιον του Πρωτοδικείου, μέσω της μεταρρυθμίσεως της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, εφόσον σε μια τέτοια διαδικασία το Πρωτοδικείο ουδόλως καλείται, όπως άλλωστε ούτε το Δικαστήριο κατ' αναίρεση, να υποχρεώσει τις αναιρεσείουσες να καταβάλουν ένα ποσό από το οποίο θα μπορούσε να αφαιρεθεί, ενδεχομένως, η εν λόγω δίκαιη χρηματική ικανοποίηση.
- 211 Υπό τις συνθήκες αυτές, το αίτημα της FIAMM με το οποίο επιδιώκεται η επιδίκαση δίκαιης χρηματικής ικανοποιήσεως λόγω της φερόμενης ως υπερβολικά μεγάλης διάρκειας της διαδικασίας ενώπιον του Πρωτοδικείου πρέπει, επίσης, να απορριφθεί ως απαράδεκτο.
- 212 Εξάλλου, επιβάλλεται η διευκρίνιση ότι, έστω και αν η διάρκεια της διαδικασίας ενώπιον του Πρωτοδικείου όντως ήταν, εν προκειμένω, πολύ μεγάλη, ο εύλογος χαρακτήρας της διάρκειας πρέπει να εξετάζεται σε συνάρτηση με τις περιστάσεις που προσιδιάζουν σε κάθε υπόθεση και, ειδικότερα, με τα συμφέροντα του διαδίκου που διακυβεύονται στη δίκη, την περιπλοκότητα της υποθέσεως, καθώς και τη συμπεριφορά του προσφεύγοντος και εκείνη των αρμοδίων αρχών (βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις *Baustahlgewebe* κατά Επιτροπής, προπαρατεθείσα, σκέψη 29, και της 15ης Οκτωβρίου 2002, C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, C-250/99 P έως C-252/99 P και C-254/99 P, *Limburgse Vinyl Maatschappij* κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 2002, σ. I-8375, σκέψη 210).

- 213 Όσον αφορά τη συμπεριφορά της αρμόδιας αρχής και το επίπεδο περιπλοκότητας της υποθέσεως, διαπιστώνεται ότι η πολύ μεγάλη διάρκεια της διαδικασίας ενώπιον του Πρωτοδικείου μπορεί, εν προκειμένω, να εξηγηθεί σε μεγάλο βαθμό από μια συγκυρία αντικειμενικών περιστάσεων που αφορούν τον αριθμό παραλλήλων υποθέσεων που εισήχθησαν διαδοχικά ενώπιον του Πρωτοδικείου, καθώς και τη σπουδαιότητα των νομικών ζητημάτων που εγέρθηκαν με τις εν λόγω υποθέσεις.
- 214 Πράγματι, οι περιστάσεις αυτές παρέχουν τη δυνατότητα να εξηγηθεί η επέλευση μιας σειράς απρόοπτων γεγονότων ως προς τη διαδικασία, τα οποία συνέβαλαν καθοριστικά στην καθυστέρηση της έκβασης των σχετικών διαφορών και τα οποία δεν μπορούν, εν προκειμένω, να θεωρηθούν ασυνήθη, όπως είναι η συνεκδίκαση, λόγω συνάφειας, έξι υποθέσεων που εισήχθησαν σε πολλές και διαφορετικές γλώσσες διαδικασίας ή ακόμη η εκ νέου ανάθεσή τους, κατ' αρχάς σε πενταμελές τμήμα, εν συνεχεία σε νέο εισηγητή δικαστή κατόπιν της αποχωρήσεως του εισηγητή δικαστή που είχε ορισθεί αρχικώς και, τέλος, στο τμήμα μείζονος συνθέσεως του Πρωτοδικείου, λαμβανομένου υπόψη ότι η τελευταία αυτή εκ νέου ανάθεση συνοδεύθηκε, αυτή καθ' εαυτήν, από την εκ νέου κίνηση της προφορικής διαδικασίας.

Επί των δικαστικών εξόδων

- 215 Κατά το άρθρο 69, παράγραφος 2, του Κανονισμού Διαδικασίας, που εφαρμόζεται στην αναιρετική διαδικασία δυνάμει του άρθρου 118 του ίδιου κανονισμού, ο ηττηθείς διάδικος καταδικάζεται στα δικαστικά έξοδα, εφόσον υπήρχε σχετικό αίτημα του νικήσαντος διαδίκου. Η παράγραφος 4, πρώτο εδάφιο, του εν λόγω άρθρου 69 προβλέπει ότι τα κράτη μέλη που παρεμβαίνουν στη δίκη φέρουν τα δικαστικά τους έξοδα.
- 216 Δεδομένου ότι το Συμβούλιο και η Επιτροπή ζήτησαν να καταδικασθούν η FIAMM και η Fedon στα δικαστικά έξοδα και ότι οι τελευταίες ηττήθηκαν, η FIAMM και η Fedon πρέπει να καταδικασθούν στα δικαστικά έξοδα.

217 Το Βασίλειο της Ισπανίας φέρει τα δικαστικά του έξοδα.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (τμήμα μείζονος συνθέσεως) αποφασίζει:

- 1) Απορρίπτει τις κύριες αναιρέσεις.
- 2) Απορρίπτει τις ανταναιρέσεις.
- 3) Καταδικάζει τη **Fabbrica italiana accumulatori motocarri Montecchio SpA**, τη **Fabbrica italiana accumulatori motocarri Montecchio Technologies LLC**, τη **Giorgio Fedon & Figli SpA** και τη **Fedon America, Inc.** στα δικαστικά έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ενώσεως και η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων.
- 4) Το Βασίλειο της Ισπανίας φέρει τα δικαστικά του έξοδα.

(υπογραφές)